

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE
I FOLKETINGSÅRET 1979-80

(131. ÅRGANG)

I

Sp. 1—1376

A/S J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1981

[Tastesen]

de tilfælde være Frederiksborg amtskreds. I anledning af fru Lise Østergaards orlov indkaldes derefter eneste stedfortræder for socialdemokratiet i denne amtskreds, rangermester *Jens Peter Lerke*.

Udvalget til valgs prøvelse har i et møde i dag behandlet disse sager, og jeg kan herefter på udvalgets vegne afgive følgende:

Indstilling

1. Professor Eggert Petersen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra og med i dag, den 27. november 1979.
2. Rangermester Jens Peter Lerke godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra og med i dag, den 27. november 1979.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Udvalgets ovennævnte indstilling vedtoges enstemmigt med 121 stemmer.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Forespørgsel til udenrigsministeren:

Forespørgsel af Stinus (RV):

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om sin holdning på NATO-ministerrådsmødet 12.-14. december til principbeslutningen om stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter i Vesteuropa?«

(Forespørgsel nr. 3. Anmeldt 7/11 79. Fremme af forespørgslen vedtaget 9/11 79).

Forhandling

Stinus (RV):

Det er det radikale venstre, som har taget initiativet til denne debat om stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter i Europa, og vi har gjort det, fordi vi betragter den beslutning, NATOs ministerråd står over for at skulle træffe, som et alvorligt fejlgreb med uhyggelige perspektiver for fremtiden.

Vi havde måske slet ikke fået nogen debat i folketinget, hvis det radikale venstre ikke havde rejst denne forespørgsel. I flere år har ekspertgrupper under NATO beskæftiget sig med spørgsmålet om stationering af nye raketter i Europa. Nu er eksperterne færdi-

ge, og så får vi at vide, at beslutningen skal træffes næsten omgående. Det ville måske have været i orden, hvis regeringen løbende havde holdt folketinget underrettet om, hvad eksperterne har beskæftiget sig med, men det er ikke tilfældet. Man giver på denne måde hverken folketinget eller befolkningen rimelig tid til at sætte sig ind i problemerne eller et rimeligt grundlag at gøre det på. Det er uacceptable vilkår i et demokrati.

I slutdokumentet fra FN's ekstraordinære generalforsamling vedrørende nedrustning i 1978 hedder det bl.a., at generalforsamlingen:

»... er overbevist om, at nedrustning og våbenbegrænsning, i særdeleshed på det nukleare område, er af afgørende betydning for forebyggelse af faren for atomkrig og styrkelse af international fred og sikkerhed og for økonomisk og social fremgang for alle folk, hvorved opnåelse af den nye økonomiske verdensorden fremmes.«

Dette dokument har den danske regering sammen med de øvrige FN-medlemmer tilsluttet sig.

I handlingsprogrammet i samme slutdokument hedder det i punkt 47:

»Nukleare våben frembyder den største fare for menneskeheden og for civilisationens overlevelse. Det er af afgørende betydning at standse og vende det nukleare rustningskapløb i alle dets aspekter for at afværge faren for krig, der indbefatter nukleare våben. Det endelige mål i denne sammenhæng er den fuldstændige eliminering af nukleare våben.«

I artikel 6 i traktaten om ikke-spredning af atomvåben hedder det, at atommagterne forpligter sig til at bringe atomoprustningen under kontrol og til grundigt at udforske mulighederne for rustningskontrol. Danmark er ingen atommagt, men som medlem af NATO har vi et medansvar for den beslutning, der skal træffes. Det hævdes, at det ikke tilkommer os at stille os hindrende i vejen, hvis andre NATO-lande ønsker de nye atomvåben stationeret på deres område. Men man kan med samme ret argumentere for, at vi ved at acceptere anbringelsen af de nye raketter i Europa er med til at træffe en beslutning for andre lande.

Vi må stille spørgsmålet: vil NATOs sikkerhed blive forbedret, hvis både vi og Warszawapagten får krydsermissiler? For hvis

[Stinus]

NATO træffer beslutningen, vil det jo blive tilfældet i løbet af nogle år. Produktion og stationering i Europa af krydsermissiler vil betyde, at atomtærsklen sænkes, og at en begrænset atomkrig i Europa vil være en mulighed. Er det, hvad vi ønsker?

Det radikale venstre vender sig herimod og ønsker, at den danske regering skal tage afstand fra den beslutning. Derfor har vi bedt om at få oplysninger om regeringens holdning på NATO-ministerrådsmødet den 12.-14. december.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Siden forsvarsministeren den 17. maj d.å. her i tinget besvarede en lignende forespørgsel vedrørende overvejelserne i NATO om en modernisering af NATOs taktiske atomvåben, TNF, har der udviklet sig en betydelig debat om disse spørgsmål i Danmark. Vi synes, det er overordentlig vigtigt, at der finder en bred debat sted om sikkerheds- og udenrigspolitikken. Spørgsmålet angår Danmarks placering i det internationale samfund samt vore muligheder for bedst at øve indflydelse på de løbende bestræbelser for at fremme fred og sikkerhed.

Afspændingspolitikken er for os så magtpåliggende, at alt må gøres for at hindre en kaprustning i Europa. Perspektiverne for en sådan kaprustning er så skræmmende, at ethvert fornuftigt menneske må vige tilbage for at medvirke til en udvikling i denne retning.

Erfaringerne fra tidligere forhandlinger mellem Øst og Vest viser, at de bedste resultater i sådanne forhandlinger opnås, når begge parter føler deres sikkerhed rimeligt beskyttet. Som det siges i Harmelrapporten fra 1967, der fortsat udgør grundlaget for NATOs arbejde med afspænding mellem Øst og Vest, strider militær sikkerhed og afspændingspolitik ikke imod hinanden, tværtimod supplerer de hinanden. SALT-forhandlingerne er et godt eksempel herpå.

En vis militær balance mellem parterne er således en meget vigtig forudsætning for at opnå resultater i våbenkontrollforhandlinger mellem Øst og Vest, og NATOs TNF-modernisering drejer sig også om dette. Der er her enighed om, at en sådan balance stort set eksisterer, når det gælder de strategiske, interkontinentale våben, der er omfattet af SALT II. Samtidig består der i Europa, hvad

jeg vil betegne som en foruroligende uligevægt i Warszawapagtlandenes favør på det konventionelle styrkeområde. Det er for at rette op på den uligevægt, at der nu i 6 år har fundet indgående nedrustningsdrøftelser sted i Wien – det er de såkaldte MBFR-forhandlinger, som desværre ikke hidtil har kunnet opvise virkelige resultater.

Ser man på det næste trin i den traditionelle tredeling af de militære styrker, de taktiske atomvåben, også kaldet TNF, er situationen den, at Sovjetunionen i de senere år har moderniseret sine taktiske atomstyrker i et tempo og i et omfang, der har skabt og i stigende grad vil skabe en betydelig ubalance i Europa til fordel for Warszawapagten. Denne manglende balance er hidtil blevet opvejet bl.a. af NATOs strategiske atomstyrker, nemlig gennem USAs søbaserede, strategiske atomstyrker, også kaldet Poseidon, der er stillet til rådighed for alliancen i Europa. En videre udbygning af disse styrker er imidlertid blevet bremset gennem SALT II-aftalen. I et bare lidt længere perspektiv er det derfor klart, at NATO ikke kan acceptere, at den nuværende situation fortsætter.

De mest fremtrædende elementer i den sovjetiske TNF-udbygning er SS-20 missilet og Backfirebombeflyet. SS-20 missilet skønnes at være udstationeret allerede nu i et antal af omkring 120. Der forventes en øgning på omkring 50 pr. år. SS-20 adskiller sig markant fra tidligere sovjetiske TNF-våben ved at være udstyret med tre sprænghoveder pr. missil, ved sin langt større præcision og rækkevidde samt ved sin mobilitet, der i betydelig grad forøger dette våbens overraskelseseffekt og reducerer dets sårbarhed. En meget væsentlig del af disse våben er rettet mod mål i Europa, og truslen skærpes yderligere ved, at missilernes tre sprænghoveder er individuelt styrbare.

Indsættelsen af det avancerede Backfirefly, der er udstyret med atomvåben, er foreløbig begrænset i forbindelse med SALT II-aftalen til 30 fly pr. år, men også en sådan forøgelse vil i løbet af en kort årrække give Sovjetunionens taktiske atomstyrker en betydelig slagkraft. Antallet af Backfirefly skønnes i øjeblikket at være ca. 50.

Til dette billede af en, synes jeg, klar tal-mæssig NATO-underlegenhed på dette område føjer sig, at NATOs TNF-våben tillige i vid udstrækning står for at skulle udfases,

[Udenrigsministeren]

f.eks. det britiske Vulcanfly, der er relativt sårbart.

Det var på denne baggrund, at NATOs stats- og regeringschefer i 1977 vedtog og i 1978 efter visse foreløbige studier bekræftede, at spørgsmålet om en modernisering af NATOs TNF-styrker måtte nærmere overvejes. I fortsættelse heraf er der på ekspertniveau inden for NATO blevet udarbejdet et oplæg til en beslutning om en modernisering af NATOs TNF-våben til fremlæggelse på ministermødet i Bruxelles den 12. december.

Oplægget indeholder forslag om to parallelle og snævert forbundne beslutninger, hvoraf den ene beslutning vedrører iværksættelse af et moderniseringsprogram om at indsætte 572 langtrækkende amerikanske TNF-våben i Europa. De pågældende nye våben, de såkaldte krydsermissiler og Pershing II, der i modsætning til SS-20 missilet kun er udstyret med ét sprænghoved hver, findes ikke i dag og vil tidligst kunne være klar til indsættelse i 1983-84. Den anden beslutning indeholder et forslag til Sovjetunionen om snarest muligt at indlede våbenkontrollforhandlinger om disse våben med sigte på at undgå det rustningskapløb, som ingen kan være interesseret i.

Programmet skal altså ikke kunne matche Sovjetunionens sprænghoved for sprænghoved. Det vil ikke indebære nogen forøgelse af antallet af nukleare våben i Vesteuropa. Tværtimod overvejes det ud over de tilbageføringer af våben, der skal finde sted, i takt med indsættelsen af de nye våben at foretage yderligere reduktioner af de eksisterende taktiske atomvåben. Målet er, at nettoresultatet bliver en betydelig reduktion af de eksisterende lagre af taktiske atomvåben i Vesteuropa.

Forslaget om våbenkontrollforhandlinger er fra dansk side fra starten blevet anset som en helt afgørende forudsætning for, at en gennemførelse af en modernisering overhovedet kunne overvejes. Fører disse forhandlinger mellem USA og Sovjetunionen til resultat i løbet af de 3-4 år, der hengår, før NATO kan realisere moderniseringsbeslutningen og indsætte de nye våben, er der udtrykkeligt i alle alliansens beslutningsoplæg lagt op til, at dette vil påvirke omfanget af NATOs indsættelse af disse våben, der i gunstigste fald måske helt vil kunne undlades.

Jeg tager det som ganske givet, at der her i tinget er fuld enighed om, at man hurtigst muligt bør indlede forhandlinger om begrænsninger af TNF-våbnene, der ikke hidtil har været genstand for særlige våbenkontrollforhandlinger.

Det spørgsmål, der kan diskuteres, og som jo er blevet diskuteret også uden for Danmark, er, om vi skal søge at gennemføre forhandlinger, inden der tages stilling til et moderniseringsforslag eller først efter en principbeslutning herom. Jeg har lagt mærke til i den almindelige debat, at der er fremført mange argumenter herfor i den senere tid. Et af argumenterne for ikke at tage en principbeslutning, inden der har været ført forhandlinger, har været en fremhævelse af, at man opruster for at nedruste. Hertil siger andre så, at en principbeslutning om en TNF-modernisering ikke indebærer nogen indsættelse af nye våben de første 3-4 år. Den mellem-liggende periode kan derfor udmærket, hvis begge parter viser fornøden vilje hertil, føre til et våbenkontrolresultat.

Der ligger i denne tidsramme for forhandlingerne en meget stærk tilskyndelse til at demonstrere en ægte forhandlingsvilje. Uden en sådan tilskyndelse ville Østsiden efter denne opfattelse blot uhindret fortsætte udbygningen og moderniseringen af sit TNF-potentiel med 50 SS-20 pr. år, medens Vestsiden ensidigt og uden at have opnået nogen indrømmelser herfor ville have pålagt sig selv ikke at foretage nogen modernisering under forhandlingerne.

Det foreliggende oplæg fra NATO går som bekendt ind for en moderniseringsbeslutning, der omgående følges op af forhandlinger med henblik på at udnytte de år, der vil hengå, før beslutningen vil kunne føres ud i praksis. Der er meget positivt af præsident Bresjnev i oktober udtalt bemærkninger om kontrollforhandlinger om disse våben.

Med hensyn til Danmarks stilling i denne sag vil jeg godt understrege et par principper:

Danmarks NATO-politik er uændret. Danmark vil fortsat leve op til de forpligtelser, vi mener påhviler os som medlem af en sådan alliance. På denne baggrund anser regeringen det for vitalt fortsat at bygge sin udenrigs- og sikkerhedspolitik på tilslutning fra de parter, der har støttet vort medlemskab af NATO siden 1949.

[Udenrigsministeren]

Det er endvidere klart, at vi vil fastholde den traditionelle danske politik, hvorefter der ikke under de nuværende omstændigheder kan stationeres atomvåben på dansk territorium. Der bliver således ikke tale om, at Danmark skal modtage nogen af de nye TNF-våben. Denne politik har under hele planlægningsprocessen i NATO været klart accepteret og respekteret af vore allierede, og der har ikke på noget tidspunkt været rejst tvivl om den danske politik. Det er fortsat regeringens opfattelse, at Danmark ved en fatholden af denne politik yder sit bidrag til bevarelsen af stabiliteten og balancen i Norden og i Europa i øvrigt.

Som bekendt går det foreliggende NATO-oplæg ud på, at de nye våben skal stationeres i vesteuropæiske NATO-lande, som allerede i mange år har haft amerikanske atomvåben på deres territorium, nemlig Forbundsrepublikken Tyskland, Storbritannien, Italien, Belgien og Holland.

I regeringens vurdering af, hvorledes Danmark skal stille sig til det samlede oplæg til NATO-ministermødet i december indeholdende moderniseringsbeslutning og våbenkontrollforslag, er selvsagt indgået de elementer, jeg her har fremdraget. Regeringen har i denne forbindelse overvejet en generel udsættelse af en principbeslutning i NATO om TNF, indtil mulighederne for at afprøve den sovjetiske forhandlingsvilje havde foreligget. Jeg skal ikke lægge skjul på, at regeringen har følt sig tiltrukket af en sådan linje.

Men kendsgerningen er, at balancen hurtigt og stærkt forrykkes med produktionen af 50 SS-20 pr. år, og derfor spiller tidsfaktoren en meget vigtig rolle.

Dette er grunden til, at regeringen som bekendt har besluttet at foreslå sine allierede en udskydelse i op til 6 måneder af NATOs moderniseringsbeslutning. Sigtet hermed er, at den sovjetiske regering inden for denne periode klart skal tilkendegive, at den omgående vil standse al videre produktion og stationering af SS-20 og Backfire. Sovjetunionen må samtidig erklære sig rede til straks at indlede reelle nedrustningsforhandlinger om bl. a. en fastfrysning af de langtrækkende sovjetiske TNF-styrker som udgangspunkt for en videre nedtrapning af TNF-våbnene på begge sider.

Såfremt Sovjetunionen ikke griber denne chance, må den NATO-beslutning, som her-

efter skal træffes, baseres på det foreliggende NATO-oplæg, som jeg omtalte for lidt siden. I denne situation vil man, som jeg allerede har sagt, fra dansk side tillægge reelle våbenkontrollforhandlinger den højeste prioritet.

Når regeringen har stillet dette tidsmæssigt begrænsede og betingede udsættelsesforslag, som vi måtte regne med at ikke alle vore allierede ville være enige i, gjorde vi det, fordi vi fandt, at NATO-alliancen herigennem ville kunne vise sin politiske styrke ved at understrege alliancens klart forsvarsmæssige karakter og dens vilje til at søge virkelig afspænding.

Dette initiativ skal også ses i sammenhæng med de mange andre afspændingsmuligheder, som NATO-landene i den kommende tid vil koncentrere sig om. Jeg skal her blot pege på Madridmødet i efteråret 1980 til opfølgning af konferencen om sikkerhed og samarbejde i Europa, et nyt tysk udspil for at skabe fremdrift i MBFR-forhandlingerne og det franske forslag til afholdelse af en europæisk nedrustningskonference, også kaldet CDE.

Vort udspil skal altså også ses på baggrund af regeringens ønske om at bidrage til at standse rustningskapløbet, hvis farer jeg allerede har omtalt, og hvis økonomiske omkostninger er enorme. Det gælder især på et tidspunkt, hvor vore lande kæmper med store økonomiske problemer, og hvor ressourcerne burde sættes ind imod fattigdommen i den tredje verden.

I de sidste uger op til NATO-ministermødet den 12. december dette år vil regeringen nu med sine allierede drøfte det danske udspil. Som det vil vides, har allerede flere lande reageret herpå. Dette svarer helt til den praksis, der i årenes løb har udviklet sig inden for NATO, og som Danmark altid har fundet særdeles nyttig.

Ligesom vi går ud fra, at vore allierede nøje vil overveje vore forslag, vil vi naturligvis overveje deres synspunkter herpå. Det er i kraft af denne form for samarbejde, at NATO-alliancen har kunnet eksistere i mere end 30 år og vil fortsætte med at eksistere, til vi har fået løst det Øst-Vest-problem, som jo i sin tid førte til dens oprettelse.

Til slut vil jeg sige, at der i den offentlige debat fra mange forskellige partier og sider har været givet udtryk for utilfredshed med regeringens holdning, men ud fra modsatte

[Udenrigsministeren]

synspunkter. I en sådan situation, og når man tager i betragtning, at det drejer sig om et oplæg til internationale forhandlinger, mener regeringen, at dagsordener må anses for uhensigtsmæssige, og regeringen har derfor besluttet at stemme imod forslag til dagsorden, der måtte blive fremsat under denne debat.

Stinus (RV):

Jeg vil gerne takke udenrigsministeren for redegørelsen. Det radikale venstre kan i dag være ekstra tilfreds med at have taget initiativet til denne debat. Forespørgslen til regeringen blev stillet på folketingets første mødedag, og den debat uden for folketinget, der har fundet sted siden, har til fulde bekræftet, at der var behov for en debat om den meget vidtrækkende beslutning, NATO-landene står over for at skulle træffe. Debatten ulmede allerede under valgkampen. Meget tyder på, at mange var interesserede i, at det skulle blive derved, men det radikale venstre finder, at dette er for alvorlig en sag til, at den kan afgøres uden forudgående debat. Udenrigsministerens indlæg tyder på, at regeringen i en vis udstrækning er parat til at drage konsekvenserne af debatten, og det hilser det radikale venstre naturligvis velkommen.

Det vil være interessant at kigge lidt på baggrunden for den beslutning, der nu eventuelt skal træffes. Hvem ønsker de nye raketter? Hvem har udarbejdet de planer, der går ind for stationering i Europa af de nye raketter? Ja, i første omgang er det militære eksperter og embedsmænd, der har udarbejdet planerne. Først senere er politikerne kommet ind i billedet. Spørgsmålet har været drøftet i NATOs nukleare planlægningsgruppe, som går ind for stationeringen – naturligvis, for NPG er et styrkeplanlægningsorgan, ikke et forum for politiske overvejelser. NPG er et NATO-forsvarsministerielt organ, og hvornår så man forsvarsministre og forsvarsministeren sætte politiske overvejelser i forgrunden, hvis sådanne overvejelser kunne stille sig hindrende i vejen for udviklingen af nye våben? Det siger da sig selv, at de militære eksperter ønsker de nye raketter. Militære eksperter i både Øst og Vest vil altid gå ind for de mest moderne våben og vil altid kunne finde argumenter for anskaffelse af sådanne våben. Senest har også den danske

forsvarschef blandet sig i debatten. Men det er ikke de militære eksperter, der skal træffe afgørelsen, det er politikerne her i landet, folkevalgte politikere – og det bør vi glæde os over – som skal stå til ansvar for deres beslutninger over for vælgerne.

Hvem ønsker de nye raketter? Hvilke af NATOs medlemslande ønsker dem? Kredse i Vesttyskland, militære kredse i Europa, som tvivler på den amerikanske atomgaranti, USA. Krydsermissilet kan jo også anbringes i tunge bombefly, men antallet af sådanne fly udstyret med krydsermissiler falder ind under SALT II-aftalen, af hvilken det også fremgår, at antallet af krydsermissiler pr. fly ikke må overstige 28. Er denne begrænsning efter SALT II-aftalen en del af forklaringen på, at USA ønsker landbaserede krydsermissiler i Europa?

Danmark har altså et medansvar. Danmark skal være med til at beslutte. Det må i denne forbindelse være relevant at spørge, om vores beslutningsgrundlag er i orden. Jeg skal senere komme ind på det afgørende spørgsmål om balancen mellem Øst og Vest, men vil først se lidt på beslutningsgrundlaget – en vurdering af Danmarks sikkerhedspolitiske stilling.

I juni 1968 besluttede trepartiregeringen under Hilmar Baunsgaard at nedsætte et regeringsudvalg til undersøgelse af problemerne omkring dansk sikkerhedspolitik. Kommisioriet var at foretage en samlet undersøgelse og vurdering af Danmarks sikkerhedspolitik, og en lang række forhold skulle indtages i undersøgelsen. Det blev gjort, og der kom en overordentlig god rapport ud af det. Nu er der gået mere end 11 år, siden beslutningen blev truffet, og mere end 9 år, siden resultatet forelå. Mange ting har undergået ændringer i de forløbne år: vi er blevet medlem af EF, der er sket ændringer i Øst-Vest-forholdet, Nord-Syd-problemstillingen er en anden, vi har haft oliekriser, og en fantastisk og uhyggelig udvikling har fundet sted på det våbenteknologiske område.

Tager vi alt dette i betragtning, og har vi en reel mulighed for at gøre det, når vi nu skal træffe en beslutning, som er af afgørende betydning for Danmarks sikkerhedspolitik? Næppe. Vi går ind for, at der igen skal foretages en bred undersøgelse af Danmarks sikkerhedspolitik, således at vi får et solidt grundlag at træffe beslutningen på. Men den

[Stinus]

stilling, der skal tages nu, kan ikke afvente en sådan undersøgelse, som formentlig vil tage 2-3 år.

Forud for en afgørelse om stationering af nye raketter i Europa bør foretages, hvad jeg vil kalde en trusselsbedømmelse i den øjeblikkelige situation – udenrigsministeren har for et øjeblik siden på dette sene tidspunkt gjort et forsøg herpå. Et vigtigt spørgsmål er naturligvis, om der er våbenbalance mellem Øst og Vest. Det er givet, at stationeringen af russiske SS-20 raketter for 2 år siden forrykkede balancen inden for atomvåben med mellemdistancerækkevidde. Der var tale om et nyt russisk rustningsinitiativ, selv om russerne dengang udtalte og stadig fastholder, gentaget af Gromyko for et par dage siden, at der var tale om modernisering af bestående raketter – man genkender ordvalget. Dette russiske rustningsinitiativ kunne af NATO opfattes som en ny trussel, og der er ingen grund til ikke at gøre dette klart for Sovjetunionen.

Men har de russiske SS-20 raketter forrykket balancen? Inden for mellemdistancerækkevidden er svaret måske nok ja, men meningene er delte. I den store sammenhæng, hvor man foruden mellemdistanceraketter medregner de strategiske atomvåben og de taktiske atomvåben, er svaret afgjort nej; her er NATO klart overlegen.

Sovjetunionen kalder sine SS-20 raketter en modernisering. I debatten om de nye krydsermissiler og Pershing II-raketterne er der også blevet talt om modernisering, og om man taler om modernisering eller nye våbentyper på begge sider, er jo egentlig ligegyldigt. Der er tale om en optrapning, en spiral uden ende. Når den ene part moderniserer, må den anden part straks besvare dette med en modernisering, udtrykt af udenrigsminister Gromyko på denne måde: vi lader os ikke overhale på dette område. Og dette sker på et tidspunkt, da kapaciteten hos begge parter til at ødelægge hinanden eksisterer til overmål.

Det radikale venstre finder, at spiralen skal brydes, og vi finder ikke, der er saglig grund til at blive nervøs, fordi Sovjetunionen på ét område inden for atomvåbnene: mellemdistancevåbnene, har fået et nyt våben. Planerne om de nye raketter er et tegn på nervøsitet.

Når Sovjetunionen nu siger, at man er parat til at forhandle, er vi det så også? Hvordan er vores, NATOs, forhandlingsoplæg? Jeg spørger udenrigsministeren. Det burde vel have været klart før raketplanerne. Er NATO klar til at spille tilbage til Sovjetunionen nu, eller skal der først handles i nervøsitet med en beslutning om produktion og stationering af de nye raketter? Ingen tror jo på, at de raketter, som først er blevet produceret, ikke også bliver anbragt.

Der tales i denne sag om prestige: USAs prestige, Vesttysklands prestige, NATOs prestige. Afgørelsen skulle nu nødig blive et spørgsmål om prestige eller tab af samme. Men vil det i øvrigt ikke være et større tab af prestige ikke at spille op til det russiske forhandlingsudspil? Efter det radikale venstres opfattelse jo. Et NATO-forhandlingsudspil skal komme før en eventuel beslutning om produktion og stationering af nye raketter. Hvad skal forhandlingsudspillet gå ud på? Ja, det skal bl. a. indeholde et udspil om mellemdistanceraketter. NATO skal spørge russerne: er I parate til at stoppe produktionen og begrænse antallet af SS-20 raketter? Kan vi nå til en aftale om mellemdistancevåben? Dette har jo endnu ikke været prøvet, og før sådanne forhandlinger har fundet sted, er der intet grundlag at træffe beslutning på. Udtrykt lidt militært: det radikale venstre ønsker, at NATO skal gå i offensiven på fredelig vis.

Det kan altid diskuteres, hvor lang tid der skal gives til forhandlinger, men 6 måneder er for lidt. I øjeblikket er produktionen af krydsermissiler forbudt i henhold til SALT II-aftalens protokol. Denne udløber om 2 år, og det vil da være naturligt at sige, det er de to år, der skal bruges til forhandlinger.

Den danske forsvarschef, general K. Jørgensen, er tilsyneladende enig i denne betragtning. Til Berlinske Søndag udtalte han i forgårs:

»Jeg mener ikke, det er realistisk at tro, at man på det halve år, regeringen ønsker NATOs afgørelse udsat, kan tvinge en forhandling med Sovjet i gang.«

Det bør indgå i overvejelserne om et NATO-forhandlingsudspil, at der naturligvis også findes høje og duer i Sovjetunionen. Vi kan kun beklage, at der ikke findes en offentlig debat og en opinion, som kan gøre sig gældende. Men høje og duer findes der

[Stinus]

blandt beslutningstagerne i Sovjetunionen. Ved nu at træffe en beslutning om produktion og stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter styrker vi høgene i Kreml, som høgene i Vesten styrkes ved hvert eneste russisk rustningsinitiativ, og som de styrkes af tåbelige russiske trusler som udenrigsminister Gromykos og andres.

Resultatet vil blive, at Sovjetunionen moderniserer igen, vi får et hastigere våbenkapløb, spiralen uden ende. Sovjetunionen vil beslutte at bygge et forsvarssystem mod de nye raketter, og NATO må så udvikle et nyt våbensystem, der kan klare dette forsvarssystem, og Sovjetunionen må så osv. osv.

Det radikale venstre ønsker dette vanvid standset, og vi finder, at tiden er inde til et fredeligt NATO-initiativ som udspil til forhandlinger. Det radikale venstre ønsker altså beslutningen om eventuel stationering af de nye raketter udsat, og vi ønsker en udsættelse på 2 år.

På baggrund af bl. a. den amerikanske forsvarsminister Harold Browns udtalelse om, at det ikke kan lade sig gøre at udsætte sagen, vil jeg nu spørge udenrigsministeren, hvad regeringen konkret agter at foretage sig for at få spørgsmålet udsat. Vi glæder os da over, at regeringen er kommet til den konklusion, at beslutningen skal udsættes, men hvad vil regeringen gøre for, at beslutningen virkelig bliver udsat? For det radikale venstre er et løfte om, at regeringen vil anbefale NATO en udsættelse, ikke nok. Det er ikke blot et spørgsmål om på NATO-ministerrådsmødet at markere en dansk holdning. Det er et spørgsmål om at få beslutningen udsat. Og hvilke reelle muligheder har man for, at dette sker?

Det radikale venstre vil også gerne have oplysninger om, hvilket oplæg til forhandlinger NATO efter regeringens opfattelse skal fremkomme med. Udspillet eller tilbagespillet til Sovjetunionen skal jo komme nu. Hvad skal det gå ud på? Formålet skal ikke blot være at hindre stationering af nye raketter i Vesteuropa, men også at sikre, at der ikke placeres flere SS-20 raketter i Østeuropa, samt en reduktion af det nuværende antal af disse raketter. Hvilken pris er NATO parat til at betale?

Det radikale venstre kan ikke acceptere, at der med en eventuel stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter blot er tale

om en modernisering. Krydsermissilet er foruden at være et meget præcist og næsten usårligt våben overordentlig mobilt, således at det kan anbringes og afskydes næsten overalt. Det vil således være næsten ugørligt for en modstander at vide med sikkerhed, hvor krydsermissilerne befinder sig, og hvor mange der er af dem. Tænker vi nogle år frem i tiden, kan dette blive situationen i både Øst- og Vesteuropa. For naturligvis vil Sovjetunionen og Warszawapagtlandene udvikle og stationere deres krydsermissiler. Til den tid vil det være for sent at forhandle. Det er derfor nu, forhandlingerne skal i gang.

Med det formål at lægge op til forhandlinger om nedrustning i Europa vil det radikale venstre derfor opfordre regeringen til på NATO-ministerrådsmødet den 12.-14. december at tage afstand fra en principbeslutning om produktion og senere stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter i Europa.

Jeg skal om et øjeblik stille et dagsordensforslag herom. Men jeg vil inden da gerne understrege følgende: for det radikale venstre er to ting afgørende, dels at en principbeslutning om både produktion og stationering udsættes, dels at der bliver tid til seriøse forhandlinger, til for alvor at efterprøve Sovjetunionens tilbud om forhandlinger; 6 måneder er ikke nok.

På baggrund af det, jeg tidligere har sagt om beslutningsgrundlaget og ønsket om en aktuel trusselsbedømmelse, som vi har fået en flig af i dag, og en vurdering af Danmarks hele sikkerhedspolitiske stilling i de kommende år, ønsker det radikale venstre også, at der skal være tid til at føre en omfattende debat i Danmark om spørgsmålet. Den debat, som nu er i gang, kan kun være begyndelsen.

Jeg skal herefter fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget understreger behovet for snarlig påbegyndelse af nedrustningsforhandlinger om atomvåben i Europa, opfordrer tinget regeringen til på mødet i NATOs ministerråd den 12.-14. december at gå imod en beslutning om produktion og stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter i Europa.«

Anden næstformand (Ninn-Hansen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Når den socialdemokratiske folketingsgruppe har kunnet tilslutte sig regeringens oplæg om holdningen til NATOs moderniseringsprogram for mellemdistanceraketterne, er det, fordi vi mener, at det er rigtigt og rimeligt at prøve forhandlingsvejen for at undgå at give oprustningsskruen endnu en omgang. Så enkelt er det faktisk. Vi mener ikke, vi skal lade os fange af oprustningens automatik.

Dette er ikke for os en ændring af dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, det er en naturlig konsekvens, for det må og skal være en del af dansk sikkerhedspolitik at prøve at støtte afspændingen; vi må prøve den sovjetiske forhandlingsvilje. Et udspil som det, regeringen har foreslået, demonstrerer NATOs styrke og er netop ikke et tegn på svagheit, som nogle har foreslået. I virkeligheden kan man sige, at udspillet er en direkte fortsættelse af intentionerne fra SALT II.

Inden jeg går videre, er det nok vigtigt at fastslå, at den socialdemokratiske gruppe har den enstemmige opfattelse, at udspillet ikke kan opfattes som et brud med Danmarks NATO-politik. Vi mener i enighed, at Danmark skal fortsætte samarbejdet med vore NATO-allierede, og det er en selvfølge i denne forbindelse at tilføje, at vi som konsekvens heraf ikke tror på, at Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik kan tilrettelægges på basis af et flertal i samarbejde med partierne til venstre for socialdemokratiet. Jeg vil gerne indskærpe dette, for at der ikke skal herske tvivl om socialdemokratiets holdning – hverken herhjemme eller i udlandet.

En fortsættelse af den hidtidige linje indebærer naturligvis også, at vi fortsat er modstandere af placering af kernevåben i Danmark i fredstid. Men netop denne del af vor sikkerhedspolitik gør det vanskeligere for os – og også for nordmændene – at blande os i, hvad andre lande måtte beslutte sig til. For hvis vi fastholder vor faktiske, selvfølgelig frihed til at sige nej tak til kernevåben – og det gør vi – må vi også respektere de andre landes ret til selv at træffe en afgørelse. Føl-

gelig kan vi, som statsministeren har sagt det, ikke ligefrem anbefale alle andre at modtage våbnene.

Men vi mener, det er rigtigt at sige i al stilfærdighed: skulle vi ikke vente et halvt år og i fællesskab søge at finde ud af, hvad det egentlig er, der ligger bag de sidste sovjetiske udspil? Tilbagetrækningen af 20.000 soldater repræsenterer højst 5 pct. af de sovjetiske styrker i centralregionen, og hvis de kun trækkes tilbage til Vestrusland, kan de atter bringes i stilling på vel omkring 24 timer. Det er den ene grund til, at jeg ærlig talt ikke er særlig imponeret over præsident Bresnev's tilbud. Hvis de 1.000 kampvogne, der er tilbudt trukket tilbage, alle er forældede, er virkningen uægtelig også begrænset, og hvis udtyndingen af de sovjetiske mellemdistance-raketter, som også er tilbudt, kun omfatter forældede SS-4 og SS-5 raketter, som jo allerede til dels er blevet erstattet af de mobile og langt stærkere SS-20 raketter, er udspillet af meget begrænset værdi. Men det kunne i hvert fald teoretisk være, at jeg tog fejl; skulle vi ikke undersøge bl.a. dette gennem en forhandling?

Det halve års udsættelse, regeringen har foreslået, kan ikke på nogen måde forringe billedet i faretruende retning. Vi ved fra alle eksperter, at de såkaldte cruise-missiles eller krydsermissiler alligevel først kan være opstillet i 1983. Der er med andre ord ingen militærstrategisk fare ved at tøve en kende og give forhandlingsmuligheden en chance.

En så fremragende ekspert som den forhenværende amerikanske leder af SALT-forhandlingerne, Paul Warnke, har til Information udtalt, at der er tid nok til at prøve at finde ud af, om Sovjet bluffer eller ej.

Regeringens og socialdemokratiets udspil er på ingen måde udtryk for, at vi ligger under for den sovjetiske propaganda, naturligvis ikke. Men hvis vi nu uden at prøve en udsættelses muligheder medvirker til at give startsignalet til en samlebåndsproduktion med en efterfølgende planlægning af stationeringen, forærer vi derimod russerne en kæmpemæssig propagandasejr, som kan få langtrækkende virkninger. Virkningerne vil kunne måles helt ud i den tredje verden, der med rette mener, at vi kunne bruge pengene på en bedre måde, bl.a. til støtte for de samme udviklingslandes fremgang.

[Lasse Budtz]

Jeg skal ikke på nogen måde forsøge at undervurdere betydningen af opstillingen af de nye SS-20 raketter, hvoraf der nu formodes at være opstillet omkring 50 med vestlige industricentre og militære etableringer som mål. Hvis vi kigger på det globale strategiske billede, er der nok en nogenlunde rimelig balance mellem de to blokke. Men på de konventionelle våbens og de taktiske kernevåbens område i Europa har Østblokken og først og fremmest Sovjet et uimodsigeligt forspring.

Vesten har ganske enkelt ikke mellemdistanceraketter med samme rækkevidde som Sovjets SS-20. Dette er også blevet fastslået af Det internationale Institut for strategiske Studier, hvis kilder mange i dette høje ting med god grund ynder at øse af. Russerne har også dyb respekt for dette institut. Jeg ved det, for en af deres sikkerhedspolitiske eksperter fortalte dette til vort partis delegation, der tidligere på året besøgte Moskva. Russerne har altså et forspring på dette område.

Jeg ved, man vil sige, at NATOs europæiske forsvar jo også er blevet tildelt de såkaldte Poseidonraketter. Men dels er Poseidon et strategisk våben, der dækkes af SALT II-aftalen, dels er Poseidon et våben med en relativt ringe præcision, der ikke gør det særlig velegnet til indsættelse mod militære mål. SS-20 raketterne omfattes ikke af nogen aftale, og deres præcision er af alle eksperter beregnet til at være væsentlig bedre. SS-20 kan ramme dybt inde i hjertet af Vesteuropa – Vesten har ikke nogen mellemdistanceraketter, der kan ramme dybt inde i Sovjetunionen.

Ja men så må vi jo have sådan nogle våben, vil nogle sige. Så må vi have Pershing-raketterne og krydsermissilerne, så er vi dækket ind. Det kan være, vi bliver nødt til det, hvis russerne ikke vil forhandle eller ikke vil handle, men det kunne jo også være, at det var umagen værd at prøve at sinke, at udsætte eller måske helt forhindre denne nye udvikling i det ellers stadig omsiggribende våbenkapløb.

Jeg forstår godt baggrunden, når nogle siger, at hvis vi ikke først tager en principbeslutning om produktion og udstationering, har vi ikke noget at handle med. Jeg ved også godt, at langt de fleste erfaringer fortæller os, at man meget dårligt kan rokke Østblokken til imødekommenhed, hvis vi ikke har

noget at nedlægge eller fjerne eller ødelægge samtidig med, at russerne gør det. Og det har vi ikke, hvis vi ikke har principbeslutningen, vil man sige. Men hertil kan man med rimelighed svare, at det har vi jo ikke alligevel – opstillingen kan alligevel først være tilendebragt i 1983, og NATO er jo selv i sit oplæg til ministermødet i midten af december indstillet på at tilbyde en forhandling – og heldigvis da. Altså på samme grundlag, nemlig at man rent konkret endnu ikke har det, man vil handle med. Ja men hvorfor så ikke udsætte en beslutning i hvert fald et halvt år? Vi vil vise god vilje, vi giver afspændingen en forøget chance, vi vinder tillid mange steder, ikke mindst i den tredje verden, og først og fremmest har vi ikke noget at miste. Og så er det op til Sovjet at reagere positivt. Gør de ikke det, ved jeg for øvrigt godt, hvorhen man så bør sende protesterne.

I øvrigt tror jeg, at vi i dette tilfælde alligevel har noget at tilbyde. Hvis man har studeret problemerne lidt nærmere, vil man vide, at krydsermissilerne er vanskelige at spore både fra affyrsstederne, som jo er mobile, og under selve farten mod målet, fordi disse raketter er meget lavtgående. Jeg har læst, at en amerikansk general, tror jeg nok det var, har sagt, at krydsermissilerne kan finde vej gennem Moskvas gader. Hvis NATO deployerer eller opstiller disse missiler, tvinger man ikke blot Sovjet til at prøve at fremstille deres egne raketter af samme type – og de skal nok finde ud af det, efterhånden – man tvinger også Sovjet til at opbygge et nyt, meget kostbart varslings- og sporingssystem, og ærlig talt mener jeg at kende nok til den sovjetiske økonomi til at vide, at det er en udgift, man meget nødig påtager sig i Sovjet.

I øvrigt mener jeg, at vi har et eksempel på, at det kan nytte at forhandle hurtigt, når de nye, kostbare våbensystemer er ved at udvikle sig. De såkaldte AMB-systemer, antiraketraketterne, fik begrænset deres udvikling i meget betydelig grad, fordi amerikanerne og russerne fandt ud af, at det kunne betale sig, at begge parter viste tilbageholdenhed.

Vi har i socialdemokratiet prøvet at analysere problemerne fra mange vinkler, og vi har forhandlet til flere sider for at høre så mange synspunkter og erfare så mange kendsgerninger som muligt. Vi har f. eks. været i tæt kontakt med vore hollandske par-

[Lasse Budtz]

tikammerater. Heller ikke her er man i tvivl om, at SS-20 våbenets farlighed er stor, og at våbenet har en evne til at forrykke balancen. Men i det hollandske socialdemokrati siger man som hos os, at netop derfor må man prøve en forhandling for om muligt at søge at forhale eller helst hindre den nye spiraludvikling.

Jeg skal ikke skjule, at en fremtrædende hollandsk politiker, forhenværende udenrigsminister Max van der Stoel, ved to lejligheder har foreslået Sovjet, at de fastfros deres udvikling af SS-20 raketterne og vi så undlod at træffe en principbeslutning nu. Første gang han kom med forslaget, uforbindende, naturligvis, men som en prøveballon, var, da van der Stoel forhandlede sammen med en delegation fra Socialistisk Internationale i Moskva. Anden gang var, da en sovjetisk delegation besøgte Holland. Begge gange sagde russerne klart nej. Men Max van der Stoel er stadig væk indstillet på, at man må prøve forhandlingsvejen, og at Holland kun vil deltage, hvis den viser sig at være ufarbar.

Den forhenværende statsminister Joop den Uyl er ikke i tvivl om, at forhandlingen må prøves. Vi har alle tiders chance for at vinde nye venner overalt i verden, hvis NATO optræder som den forhandlingsvillige, som den moderate, siger han, og han tilføjer, at vi jo ikke løber nogen risiko, fordi raketterne alligevel først kan være operationelle i 1983.

Men vil russerne forhandle? Udenrigsminister Gromykos udtalelser for nylig i Bonn gik ud på, at man kun vil forhandle, hvis principbeslutningen ikke træffes, og det kunne selvfølgelig inspirere os til at tøve en kende, men udtalelsen kan meget vel være taktisk. Der foreligger andre sovjetiske udtalelser om, at man vil forhandle under alle omstændigheder. Men hvilken holdning eller opfattelse af holdningen der nu end er rigtig, kan det kun gavne forhandlingsklimaet, hvis vi risikofrit udskyder afgørelsen et halvt år og tilbyder en øjeblikkelig drøftelse uden at afvente igangsættelsen af SALT III. Der er ikke tid til det. Sovjet udvider sit arsenal med ca. 50 SS-20 raketter om året, og det kan vare 1 år, inden SALT III overhovedet begynder at udvikle sig til realitetsforhandling, og det kan vare 8 år, inden man når et resultat. Til den tid vil begge parter naturligvis have udvidet deres lagre af mellemdistanceraketter betydeligt.

Vores forslag skal også opfattes på den måde, at vi gerne vil medvirke til at få forhandlingerne i gang øjeblikkelig, helst i januar. Jeg skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at man i Vestunionen seriøst drøfter et forslag om en udsættelse på halvandet år. Jeg kender ikke resultatet af disse overvejelser i dette øjeblik.

Hvis man fulgte vort forslag, ville det også gavne forhandlingerne i forbindelse med andre nedrustningsbestræbelser. Det ville gavne atmosfæren og måske åbne nye muligheder. Det gælder, som udenrigsministeren allerede har været inde på, den kommende Madrid-konference, der er næste opfølgning af Hel-singforsslutakten; det gælder den franske plan om en europæisk nedrustningskonference; og det gælder ikke mindst MBFR-forhandlingerne om gensidige, balancerede troppereduktioner, i første omgang i den europæiske centralregion og forhåbentlig på et senere tidspunkt flankerne.

I den forbindelse er der grund til at fremhæve det positive vesttyske forslag om en begyndende udtynding af de to supermagters tropper i Centraleuropa.

Socialdemokratiet erkender selvsagt Danmarks begrænsede indflydelse på dette felt, hvor der ikke, som så mange tror, foreligger nogen vetomulighed. Men vi kan puffe lidt til udviklingen til fordel for afspændingsmuligheder, og det ville være helt i tråd med dansk sikkerheds- og afspændingspolitik og ikke – det understreger jeg – i strid med vor NATO-politik. Det forekommer os især nærliggende at foreslå det, fordi det kan gøres ganske risikofrit militærstrategisk set: hvis Sovjet ikke vil være med, kan planerne meget hurtigt realiseres, men vi mener det faktisk alvorligt, når vi har sagt, at vi må prøve at stoppe oprustningsspiralen.

Jeg må derfor appellere til forståelse for dette ærlige socialdemokratiske synspunkt, som har en enig socialdemokratisk folketingsgruppe og for øvrigt også hovedbestyrelse bag sig.

Endelig vil jeg gerne sige, at jeg tror, denne debat er meget nyttig. Vi diskuterer for sjældent disse problemer, og i virkeligheden tror jeg, vi burde sikre, at der finder en permanent løbende sikkerheds- og afspændingsdebat sted i Danmark. Det kan efter min mening gøres på flere måder, men det kan vi jo komme tilbage til ved senere lejligheder.

[Lasse Budtz]

Jeg skal tilføje, at den socialdemokratiske gruppe – næppe til manges overraskelse – har den samme opfattelse af dagsordensmaskineriet i dette tilfælde, som udenrigsministeren allerede har givet udtryk for: vi ønsker ikke, at denne debat skal ende i en strid om dagsordener, og vi vil derfor stemme imod alle, der måtte komme.

Christophersen (V):

Der er grund til først at takke udenrigsministeren for en sober og afdæmpet redegørelse. Den bekræfter den opfattelse, jeg hele tiden har haft af ministerens personlige indstilling til den sag, vi behandler i dag.

Men hvor sober og afdæmpet den end er, kan den jo ikke skjule, at en dansk regering nu for første gang i mange år har bragt sig i et modsætningsforhold til oppositionen i et afgørende udenrigs- og sikkerhedspolitisk spørgsmål. Uden at rådføre sig med det udenrigspolitiske nævn, uden på forhånd at have orienteret eller drøftet sagen med de partier, der sammen med socialdemokratiet i en årrække har båret dansk sikkerhedspolitik, har regeringen besluttet – sådan har jeg forstået det foreløbig – at ville gå enegang i NATO og at gøre det i en sag, der er af vital betydning for hele alliancen.

Jeg bliver nødt til at sige direkte til statsministeren, som jo har det egentlige ansvar i denne sag, at det finder venstre ikke alene letsindigt, men højst uigennemtænkt. På et tidspunkt, hvor alliancen har et stærkere behov end i lange tider for at vise sin evne til at træffe beslutninger og til at fastholde den militære styrkebalance i Europa, skaber den danske regering med sin beslutning tvivl og usikkerhed, og vi selv træder frem som det land i Vesteuropa, der øjensynlig lettest lader sig påvirke af en velorganiseret politisk pression, bl.a. fra østlig side.

For regeringens beslutning er jo ikke resultatet af mange måneders overvejelser. Tværtimod har statsministeren selv været med til at træffe alle de beslutninger, som har ført til alliancens overvejelser, og han har selv været med til at tilrettelægge den lange og omhyggelige forhandlingsproces, som skulle føre frem til en endelig beslutning på NATOs udenrigsministermøde i december.

Beslutningen er i forhold til de tidligere danske dispositioner udtryk for en ændret holdning, en nølen for ikke at sige en vaklen, som gør os betænkelige, fordi den udpeger vort land som det land i alliancen, der øjensynlig lettest svajer for vinden.

Men virkningerne består ikke alene i, at vi selv udstiller os på en betænkelig måde, virkningerne består også i, at vi belaster vort forhold til vore allierede. Hvilken opfattelse af Danmarks holdning til alliancen tror statsministeren eksempelvis der nu breder sig i de øvrige NATO-lande? Er det ikke meget tænkkeligt, at USA, som er Vesteuropas reelle beskytter, begynder at tvivle på vor soliditet? Hvordan tror statsministeren at dette danske skridt opfattes i Norge, der allerede har truffet sin beslutning, vel bl.a. ud fra en forventning om, at Danmark ville træffe en tilsvarende beslutning? Eller i Holland, hvor regeringen har måttet træffe en langt mere vidtgående beslutning, nemlig at lade de moderniserede våbensystemer anbringe inden for landets grænser, i tillid til, at vi andre ville anerkende en sådan modig handling?

Og hvilke konsekvenser for hele den europæiske situation forestiller statsministeren sig egentlig der ville opstå, såfremt den danske regering fik sit synspunkt igennem? Har man overhovedet overvejet det?

Jeg håber det oprigtigt talt ikke. Jeg foretrækker at tro, at regeringen kun har tænkt på en politisk situation i sin egen folketingsgruppe, for hvis den har overvejet med sig selv, hvad der kunne blive konsekvensen af, at NATO som sådan overtog dens standpunkt, måtte den have kunnet indse, at det uhyre let kunne have undermineret tilliden til alliancens overlevelseshvilje og vilje til at træffe beslutninger og dermed have udløst en uoverskuelig nedbrydningsproces. Det er, hvad en del – desværre også i dette land – gerne ser finder sted, men det kan ikke være en dansk regerings interesse, tværtimod.

For denne sags reelle baggrund er jo, at der mere end nogen sinde er behov for et troværdigt alliancesystem mellem landene på begge sider af Atlanten. Hvad NATO-landenes stats- og regeringschefer i sommeren 1977 var bekymrede over, nemlig den voksende ubalance mellem NATOs og Warszawapagtens militære styrker i Europa, er der i dag endnu større grund til at være bekymret over. Men mens vi dengang stadig kunne

[Christophersen]

håbe, at Sovjetunionen ville bremse op for sin modernisering af de taktiske atomvåben, må vi i dag konstatere, at det ikke er sket. Det har ellers ikke manglet på opfordringer, men det er ikke sket, tværtimod: til deres overlegenhed på det konventionelle område har de nu fået en overlegenhed på TNF-området. hvilket indebærer, at det om nogle få år alene vil være De Forenede Staters strategiske atomvåben, der har den fornødne afskrækkende effekt. Hvis det virkelig fik lov til at gå sådan, ville NATOs hidtidige strategi, der bygger på fleksibilitet og på at kunne bremse et angreb i starten og forhindre det i at udvikle sig til en altomfattende verdenskatastrofe, ikke længere kunne fungere. De, som nu taler om, at TNF-moderniseringen fremmer faren for en atomkrig, tager fejl. Det vil være en manglende modernisering, der forøger denne risiko, fordi den vil indebære fristelser for en overlegen modstander og til sidst kun levne Vesten valget mellem overgivelse og en altomfattende gengældelse, eller den vil levne De Forenede Stater valget mellem at være Europas eneste effektive beskytter og at overlade Europa til sig selv, hvilket for vores vedkommende betyder, at Danmark overlades til sig selv og til andres forgodtbefindende.

Derfor er regeringens beslutning uigen-nemtænkt. Ikke fordi jeg vil påstå, at regeringen ikke til sidst vil medvirke til en modernisering, men fordi den med sit ønske om at udsætte beslutningen kunne iværksætte en moralsk nedbrydningsproces, der i sin konsekvens ville føre til dette. Men regeringen vil måske lade sig påvirke både af denne debat og af, hvad der kommer af reaktioner udefra. Man må håbe det, for heldigvis er det jo ikke sådan, at de øvrige NATO-lande falder for fristelsen til at slutte sig til et svagt standpunkt. Til gengæld indebærer det jo så, at den danske regering bevæger sig ud i isolation, såfremt den står fast på sit standpunkt. Dermed vil vi kunne komme i en situation, hvor vi af lande uden for alliancen betragtes som et land, der tilsyneladende let bøjer sig for pression, og som derfor vil udgøre et fristende mål for tilsvarende pressio-ner en anden gang, og af lande inden for alliancen vil Danmark blive opfattet som et medlem med en urealistisk opfattelse af den europæiske situation og med en manglende politisk vilje til at bære et medansvar, selv når det er så

beskedent som i dette tilfælde, hvor vi jo ikke skal modtage TNF-våben eller på nogen måde ændre vor atomvåbenpolitik, men alene anerkende andre medlemslandes vilje til at gøre det fornødne for alliancens troværdighed som helhed. Man kan godt spørge, hvilken dansk indflydelse den holdning eksempelvis vil have på forberedelsen af våbenkontrollforhandlinger i NATO. Og med hvilken vægt vil Danmark herefter kunne tale, når man i NATO skal drøfte forberedelsen af Madridmødet? Jeg tror, det bliver med langt mindre vægt, end det kunne være blevet.

Men måske er regeringens beslutning ikke en endelig beslutning. Jeg skal indrømme, at den tanke strejfede mig et par gange, da jeg lyttede til udenrigsministerens tale. I så fald vil jeg anbefale regeringen nøje at overveje situationen frem til den 12. december. Måske er regeringens beslutning ikke engang en beslutning, men alene et forhandlingsoplæg, som kunne afløses af et mere realistisk standpunkt; den tanke strejfede mig også, da jeg lyttede til ministerens afdæmpede indlæg. Til gengæld må jeg indrømme, at den ikke har strejft mig, når jeg har hørt andre af socialdemokratiets eller regeringens medlemmer udtale sig om sagen. Men hvis det forholder sig sådan, vil jeg anbefale regeringen, efter at den nu har præsenteret et synspunkt, som jeg forstår at svære indre politiske vanskeligheder kan have nødvendiggjort, at tilrettelægge sin politik sådan frem til den 12. december, at den sluttelig kan bekræfte, at Danmark er et fuldgældigt og troværdigt medlem af den atlantiske alliance.

Palle Simonsen (KF):

Det var en afdæmpet tale, udenrigsministeren holdt, den karakteristisk deler jeg, men som udenrigsministeren selv nævner det i sin tale, er det kun et halvt år siden, vi sidst debatterede modernisering af NATOs taktiske atomvåben her i folketinget. Dengang var det forsvarsministeren, der besvarede en SF-forespørgsel, og selv om der naturligvis ikke på dette tidspunkt kunne være nogen klar konklusion fra forsvarsministerens side om, hvordan denne sag ville ende, når man skulle til NATO-mødet i december, må man nok sige, at talen udmærkede sig ved sin klarhed i analysen sammenlignet med den tale, som

[Palle Simonsen]

udenrigsministeren just har holdt. Jeg kan sige til hr. Stinus, som siger, at vi nu endelig har fået en debat her i folketinget, at vi havde en debat for et halvt år siden. Som om vi ikke har diskuteret dette før! Da var vi hele det samme register, den samme analyse, igenem. Det eneste, vi ikke kendte på det tidspunkt, var som sagt den konklusion, der skulle nås.

Jeg har hæftet mig ved, at udenrigsministeren har anvendt mange af de samme passager, som forsvarsministeren anvendte i maj måned, men de er unægtelig blevet lidt mere tilslørede siden da. Jeg har også fornemmelser af, at udenrigsministeren egentlig gerne ville have sagt det, som forsvarsministeren dengang sagde. Forklaringen på, at det ikke står i talen, kender vi jo desværre alle sammen alt for godt.

Jeg vil gerne sige uden omsvøb, at i den konservative folketingsgruppe beklager vi dybt regeringens beslutning om på NATO-ministerrådet i december at arbejde for en udskydelse af beslutningen i op til seks måneder. Der er en beslutning, der går på tværs af den udvikling, der er sket i denne sag, og som blev startet på NATO-regeringschefmødet i London i maj 1977. Det er en holdning, som ikke har været drøftet med de partier, som normalt står sammen om udenrigs- og sikkerhedspolitikken, og det er en holdning, som end ikke har været forelagt i det udenrigspolitiske nævn, førend beslutningen blev meddelt andre lande i NATO-alliancen.

Under forespørgselsdebatten den 17. maj – folketingets forhandlinger 1978–79, sp. 11069 – sagde forsvarsministeren – jeg citerer:

»Jeg må dog... erindre om, at stats- og regeringscheferne på topmødet i Washington i maj 1978 udtalte, at indtil det viser sig muligt at opnå en stabil militær balance på et lavere niveau gennem realistiske våbenbegrænsningsaftaler, må alliancen modernisere sit forsvar, i det omfang det er nødvendigt for at opretholde en troværdig afskrækkelse.

Man vil se, at det overordnede mål i Vesten altså er at fremme afspændingen, men under opretholdelse af den nødvendige sikkerhed.«

Det går jeg faktisk ud fra at den danske regering stemte for dengang på regeringscheftopmødet, men det er altså det standpunkt, som man nu har forladt. At det må vække overraskelse og forbløffelse i NATO-

alliancen, tror jeg alle vil være klar over, og man må fastslå, at den nyopfundne – sådan vil jeg godt udtrykke det – konklusion i virkeligheden er et brud på de forventninger, som vore allierede i NATO-alliancen må stille til os. Det kan ikke undgå at blive opfattet som et skår i troværdigheden af dansk sikkerheds- og forsvarspolitik.

Ministeren fastslår i sin tale i dag, at der siden debatten i folketinget i maj måned har udviklet sig en betydelig offentlig debat i Danmark om moderniseringen af de taktiske atomvåben, og det er jo rigtigt. Videre er jeg også enig med ministeren i vigtigheden af, at vi får en bred debat i Danmark om udenrigs- og sikkerhedspolitikken. Vi har haft alt for ringe en debat, og jeg vil vove den påstand, at havde vi haft en løbende realistisk debat, havde regeringen ikke stået i den situation, den står i i dette øjeblik.

For hvem er det, der fører an i den nye offentlige debat? Ja, det er faktisk samarbejdskomiteen for fred og sikkerhed, som den kalder sig, støttet af de partier, som i dette land altid har modarbejdet NATO-medlemskabet. Samarbejdskomiteen behøver ikke megen analyse for at blive afsløret. Man kunne forleden dag i TV-Avisen høre, at det var en tværpolitisk sammenslutning, men jeg må nok sige, at det er ikke på tværs af ret meget. Det er ret så ensidigt, hvem der er medlemmer af denne organisation. Vi kender også sloganet: »Stands atomoprustningen, ét Hiroshima er nok«. Ja, om det må faktisk alle mennesker, som følger med i tingene, sige: det skal vi nok tænke lidt nærmere over. Men der er intet om de realiteter, som vi lever med i denne verden.

Jeg hæfter mig ved mange passager i hr. Stinus' tale, som gik på det samme urealistiske grundlag som den kampagne, vi oplever fra visse sider af samfundet i disse dage, og man kunne næsten fristes til at spørge sig selv, om hr. Stinus egentlig kommer fra denne verden, når man tager i betragtning, hvilke teorier han lægger op vedrørende muligheden for at nå frem til afspænding.

Der er en tilbøjelighed til i den seneste debat at dele den danske befolkning op i to kategorier: de fredselkende og de aggressive. Det er også det, hr. Stinus i virkeligheden lægger op til, men sandheden er jo en ganske anden. Sandheden er den, at det, diskussionen står om, er alene, med hvilke midler vi

[Palle Simonsen]

kan nå frem til en afspænding og nedrustning i denne verden for at sikre, at freden kan opretholdes. Det er det, det drejer sig om, og derfor er der ingen grund til, som hr. Stinus gjorde det, at tale om militære eksperters drømmemål. Der er ikke grund til at tale om de aggressive. Der er alene grund til at se på, med hvilke midler vi når frem til afrustning.

Vi oplevede f. eks. for et års tid siden afslutningen på en lige så lidenskabelig debat som den, vi fører på nuværende tidspunkt, nemlig debatten omkring neutronbomben. For ca. 1 år siden besluttede præsident Carter at afstå fra en produktion af neutronbomben efter en meget aggressiv propagandaoffensiv fra østlig side, og jeg vil gerne spørge alle dem, der her i dag og i øvrigt også uden for dette hus taler så meget om, at vi skal være det land, der vender den venstre kind til: har den omstændighed, at præsident Carter afstod fra produktion af neutronbomben, medført, at Sovjetunionen har afstået fra optrapning af SS-20 og Backfire? Jeg har ikke set noget bevis nogen steder, og jeg tror heller ikke, at de, der vil være realistiske, overhovedet vil kunne drømme om at fremføre det. Det er for mig det seneste og mest aktuelle eksempel på, at dette – undskyld, jeg bruger udtrykket – lidt naive i debatten om den slags ting ikke er holdbart.

Forsvarsministeren sagde også i maj måned – folketingets forhandlinger 1978–79, sp. 11068 – jeg citerer:

»Forholdet er jo det, at Sovjetunionen moderniserer sine taktiske atomstyrker i et omfang, som går langt ud over, hvad forsvarshensyn kan begrunde, og som heller ikke med nogen rimelighed kan siges at være fremprovokeret af udviklingen i NATO.

Især forbedringerne af de sovjetiske mellemdistanceraketter, som fra Sovjetunionen kan dække ethvert mål i Vesteuropa, må nødvendigvis vække vores bekymring. NATO har i dag simpelt hen ikke noget passende modvåben imod dette.«

Det var igen et uddrag af den meget klare analyse, som forsvarsministeren gav os for et halvt år siden. Enhver, som vil forsøge at abstrahere fra de sovjetiske propagandafelttog i disse anliggender, må dog erkende, at spørgsmålet om modernisering af de taktiske atomvåben i Vesteuropa ikke kan vurderes isoleret og alene ud fra den uhygge, der

knytter sig til disse våben, for den er vi naturligtvis alle enige i.

NATO's krigsforebyggende afskrækkelsesstrategi hviler som bekendt på en nøje sammenhæng mellem de konventionelle styrker, de taktiske atomvåben og de strategiske atomvåben. Efter jævnbyrdigheden på det sidste område kan sovjetisk overvægt på de to andre betyde fare for en sovjetisk afpresningspolitik i Europa og – lad os være ærlige – i værste fald også en øget krigsrisiko, for det er jo her, vi er ved benet i denne sag. Modernisering af de taktiske atomvåben er blevet et spørgsmål om nødvendigheden af at bevare afskrækkelsesstrategien og dermed den vestlige alliances troværdighed her og nu, og når beslutningen derfor efter vores opfattelse ikke tåler en udsættelse, skyldes det bl. a., at der, som det er nævnt, hengår 3–4 år, før beslutningen kan føres ud i livet i form af stationering af våben i Vesteuropa.

Udenrigsministeren citerer ganske rigtigt i sin tale her i dag fra Harmelrapporten passagen om, at militærets sikkerhed og afspændingspolitik ikke strider mod hinanden, men tværtimod supplerer hinanden. Det synes jeg er meget væsentlige passager at få frem.

Det er vel i virkeligheden også de passager, som har kendetegnet holdningen fra visse partier i dette ting, når man tidligere har diskuteret udenrigs- og sikkerhedspolitik. Det er i virkeligheden først i dag, man fra socialdemokratiet benytter andre midler end det, der ligger i denne filosofi.

Jeg synes også, vi klart må erkende i denne debat, at når der er indgået en SALT I- og vi er på vej til en SALT II-aftale, så har en væsentlig forudsætning været overlegenheden på de strategiske våbens område.

Når vi til gengæld ikke har nået resultater på MBFR-området, er det for mig lige så klart, at det er den vestlige underlegenhed, der er forklaringen. Og man kunne jo stille spørgsmålet: hvorfor skulle Sovjet egentlig indgå aftaler med en svag modpart? Det er vel netop denne tankegang, som hr. Niels Helveg Petersen forleden tillod sig at kalde verdenshistoriens største løgn. Jeg skal afstå fra at karakterisere hr. Niels Helveg Petersens udtalelser. Det vil vist ikke kunne rummes inden for forretningsordenen.

Men jeg vil gerne sige til hr. Niels Helveg Petersen, at han glemmer under alle omstændigheder det for os helt fundamentale, at

[Palle Simonsen]

NATO nu gennem 30 år har sikret freden i den vestlige verden. Det havde vi bestemt ikke haft nogen garanti for, hvis vi i dette ting gennem de samme 30 år havde fulgt de råd, som det radikale venstre har præsteret omkring sikkerheds- og forsvarspolitikken. Så havde Danmark på nuværende tidspunkt været i en helt anden situation.

Efter vores opfattelse peger således alt klart i retning af nødvendigheden af en beslutning og en beslutning truffet i december. Jeg skal ikke komme ind på flere tekniske ting omkring dette, men jeg vil gerne sige nogle ting om det politiske i NATO.

Hr. Stinus talte meget om, og det ligesom lå i argumenterne, at man var bange for, at der skulle ske noget med NATO, hvis man ikke traf denne beslutning. Ja, det er jo, som man ser på disse ting; det er vi også bange for, men det er nok ud fra en anden synsvinkel. Her er tale om en alliance mellem demokratiske nationer, som har stået sin prøve gennem 30 år, og som nu står over for måske en af de væsentligste beslutninger i de 30 år. Det er afgørende, at man er i stand til og har mod til at træffe denne beslutning, når man netop tager i betragtning, at man har analyseret og diskuteret gennem 2½ år. Det er jo en beslutning, som er grundigt gennemprøvet og grundigt diskuteret, og når hr. Stinus taler om de militære eksperters ønskemål, må jeg sige igen, at det er politikere, der undervejs – som jeg også har citeret tidligere – har truffet beslutningerne om, at man skulle nå til vejs ende i december måned.

Man glemmer også, når man diskuterer disse ting og forholdene inden for de to forsvarspagter, at der er basale forskelle i deres opbygning. Vi står med en kreds af demokratier i NATO-alliancen over for et diktatur i Warszawapagten, og da vil jeg godt minde om – det var måske vigtigt at holde sig for øje i en diskussion som denne – at i den anden forsvarspagts regie er der ikke plads til synspunkter fra en fru Jytte Hilden, en fru Inge Fischer Møller eller en hr. Gert Petersen. Det har vi heldigvis plads til i det danske demokratiske samfund, men jeg gør opmærksom på, at demokratiet også giver den dobbelte forpligtelse og ikke mindst en forpligtelse til for regeringen at være realistisk i den information, den giver, og søge at nå frem til, at det danske samfund også kommer til at deltage realistisk i beslutningsgrundla-

get. Og det er her, jeg mener man på nuværende tidspunkt kan kritisere regeringen.

De ministre, der har forhandlet disse ting, ved godt, hvordan dette hænger sammen. De ved også godt, hvad konsekvensen er af en udskydelse af beslutningen. Derfor er der grund til at appellere endnu en gang til ansvarlige socialdemokratiske regeringsmedlemmer og politikere om at besinde sig inden den 12. december.

Det er jo noget besynderligt, at et lille land som Danmark, der i virkeligheden i hele alliancens levetid har bidraget med et beløb, der ligger under gennemsnittet, til forsvaret, og som i hele alliancens levetid har haft den opfattelse, at der ikke under de nuværende forhold skulle stationeres atomvåben på dansk grund i fredstid, skal rejse ned til et ministermøde i Bruxelles og sige: vi foreslår 5 minutter i 12, at vi udsætter det et halvt år. I virkeligheden mener jeg, at Danmark på mange måder kan blive opfattet som en lille bitte smule latterlig i denne situation. Som jeg har sagt det før: man måtte have forventning om, at regeringen ville ende dér, hvor det så ud til den skulle ende for en uge siden.

Lad mig til slut sige: udenrigsministeren har i sin tale fastslået, at regeringen anser det for vitalt fortsat at bygge sin udenrigs- og sikkerhedspolitik på tilslutning fra de partier, der støtter vort medlemskab af NATO. Det hilser vi naturligvis med meget stor tilfredshed, og jeg kan sige, at det skal ikke skorte på støtte hertil fra den konservative folketingsgruppe. Men vi må også sige meget klart til regeringen i dette øjeblik, at en væsentlig forudsætning herfor i det lange løb naturligvis må være, at der tages hensyn til de holdninger, vi har. Det har man kunnet finde grundlag for i de 30 år, alliancen har bestået, og det skulle meget nødtigt ikke kunne fortsætte. Vi har ikke vanskeliggjort regeringens arbejde med denne sag gennem de 2½ år; vi har støttet den, hver gang den har været til debat. Vi håber, at regeringen, som jeg sagde det, endnu en gang vil tænke sig om, også af hensyn til Danmarks renommé i udlandet, men i første række af hensyn til sikring af freden.

Arentoft (FP):

[Arentoft]

Jeg føler mig lidt som lystfiskeren, der kommer hjem fra fisketur og skal fortælle om, hvor stor den fisk, han fangede, var, men ikke må bruge armene og heller ikke har noget fotografi af sig selv med den store fisk. Debatten drejer sig jo i øjeblikket om stationeringen af disse mellemdistanceraketter, og den er meget intens både her i Danmark og i de andre NATO-lande op til ministerrådsmødet. Der bliver givet udtryk for holdninger både for og imod i samtlige befolkninger, og jeg må sige, at socialdemokratiet slår nok alle rekorder i siksakkurs med hensyn til holdning i dette spørgsmål. Vi har jo netop hørt hr. Palle Simonsen referere her fra debatten i maj, hvad holdningen var i regeringen dengang, og så ser vi noget helt andet nu.

Men når jeg føler mig som denne lystfisker, er det bl. a., fordi vi i formiddags har haft to deputationer, og det er rystende at se den uvidenhed, der er til stede. Og det er den også ude i den danske befolkning og sikkert i andre NATO-lande, simpelt hen fordi der er for mange, der ved for lidt om denne sag.

Derfor vil jeg prøve at forklare, hvad det er, det drejer sig om, og det kan jeg altså ikke gøre på anden måde end ved at stå og bruge ord; det havde været betydelig bedre, hvis man havde haft mulighed for at gøre det ved hjælp af kort og plancher. Havde jeg haft et kort over den nordlige halvkugle, kunne jeg have vist, hvorledes Sovjetunionen og Nordamerika ligger over for hinanden med Nordpolen og Grønland imellem, og de kan nå hinanden med de interkontinentale raketter, dem, vi også kalder de strategiske atomvåben. Det er således, at de omfatter ikke alene langdistanceraketter, men også u-bådsbaserede raketter og bombefly, der kan fremføre målsøgende, lavtgående fladbarnemissiler. De to sidste er det, vi kalder for mobile våben i modsætning til de første, som er fast stationeret, ofte i bunkers. De tre former for offensive eller defensive våben, som man også kalder dem, er det, der omtales som triaden, og den omfatter altså landbase-rede raketter, u-bådsbaserede raketter og bombefly med missiler.

Lad mig straks gøre to ting klart. Det er supermagterne USA og USSR, der har nøglen til affyringen af disse frygtelige våben, først og fremmest de store landbaserede missiler, og begge parter ved, at kernevåben ikke

kan bruges til at udkæmpe en krig i gammel-dags forstand, men de ved også, at det vil være det rene selvmord at føre krig med interkontinentale våben, og derfor vil tilstedeværelsen af disse våben, hvor uhyggelige de end er, først og fremmest være af psykologisk art og virke afskrækkende for begge parter.

Ja men hvorfor skal vi så ikke slå os til tåls med dette faktum og blot konstatere, at der er en vis balance mellem supermagterne, i al fald på to af triadens områder, nemlig de landbaserede og de u-bådsbaserede raketter? Det tredje, bombeflyene, hvor der er en vis overvægt på NATOs side, spiller en særlig rolle, idet fremføringen her drejer sig om mange timer rent interkontinentalt i modsætning til raketterne, hvor det kun drejer sig om minutter. Men bombeflyene spiller en nok så stor rolle i truende situationer, idet de under en krise vil være et effektivt signal til modparten om, at situationen betragtes som yderst alvorlig og der altså ikke udløses noget virkeligt i starten. Bombeflyene kan virkelig betragtes som et vigtigt krisestyringsinstrument, og for amerikanernes eller NATOs vedkommende drejer det sig om de såkaldte B-52 fly og for Warszawapagten om Backfire.

Siden 1977 har Warszawapagten påbegyndt udbygningen af de mest moderne våbensystemer på mellemdistanceraketområdet, først og fremmest SS-4 og SS-5 missiler og nu sidst SS-20, til hvilke der i dag findes over hundrede affyringsramper i den vestlige del af Rusland. SS-20 er et mobilt våben, som gør det svært at finde, og dets rækkevidde er så stor som op til 5.000 km. Det rammer ret så præcist, og som det også er blevet sagt tidligere, er der op til tre sprænghoveder i hver raket. Disse missiler kan altså stå indstillet til at ramme over 300 mål i Europa, civile som militære, og heroverfor har NATO reelt ikke noget svar. SS-20 omtales som taktiske missiler, og her er Warszawapagten reelt NATO langt overlegen. Der er altså ikke tale om balance på mellemdistanceraketområdet eller, som det lige er nævnt, på det taktiske missilområde. Når NATO derfor ønsker taktiske missiler stationeret i Europa, er der flere væsentlige årsager hertil.

For det første: såfremt Warszawapagten foretager et angreb på Vesteuropa med brug af mellemdistanceraketter, har NATO ikke

[Arentoft]

nogen effektive modvåben af samme karakter. Der er derfor tale om en manglende balance, og den afskrækkende virkning, der skal forhindre, at disse våben overhovedet kommer i anvendelse, er altså ikke til stede.

For det andet er det meget lidt betryggende, at Warszawapagten i dag har over de førnævnte 100 mobile mellemdistanceraketaffyringsramper, der står indstillet på et stort antal vigtige mål i Europa, og som rent faktisk kan affyres mod såvel civile som militære mål uden særligt forudgående varsel.

SALT II er nu ved at være en realitet. Der mangler kun ratifikationen i USAs senat, og der er allerede foretaget de første spæde skridt til forhandlinger om SALT III. Men realiteten er, at det vil være ret umuligt at føre forhandlinger mellem Warszawapagten og NATO om begrænsninger i kernevåben, hvis der ikke er en vis balance mellem parterne. Det er de rent faktiske barske realiteter, som vi må se i øjnene.

Det fjerde for mig at se – og det er det allervigtigste – er det forhold, at såfremt Warszawapagten foretager et massivt angreb med bl. a. anvendelse af mellemdistanceraketter, kan det mulige svar herpå være, at USA må trykke på knappen til de strategiske, altså de interkontinentale våben. Det vil være ensbetydende med udslettelse af en stor del af menneskeheden, og det er også et spørgsmål, om USA vil begå selvmord for eventuelt at redde Europa. Derfor er det livsnødvendigt for Europa, at der er den mange gange omtalte balance mellem Warszawapagten og NATO, og derfor må vi acceptere planerne om placering af mellemdistanceraketter i Europa.

Danmark skal ikke som et af de svageste led i NATO-kæden modsætte sig dette efter fremskridtspartiets mening, og vi håber, at regeringen og den socialdemokratiske folketingsgruppe når at besinde sig inden den 12. december og ændre sin beslutning om udsættelse af beslutningstagen i et halvt år i håb om, at Sovjetunionen så vil gå i gang med forhandlinger inden da. Det er typisk dansk, dette at skyde problemerne foran sig og så håbe på, at de løser sig af sig selv. Derfor ser fremskridtspartiets realiteterne i øjnene og erkender, at det er en ejendommelig vej at gå først at gå ind for stationering af mellemdistanceraketter i Europa for at skabe den fornødne styrkelighed for derefter at påbegynde

forhandlinger om begrænsninger og nedrustning. Men sådan er de barske realiteter, og for at forhandlingerne kan føres realistisk, må der være tale om styrkelighed og balance. Ingen kan være i tvivl om fremskridtspartiets holdning. Vi så gerne nedrustningsforhandlingerne og nedrustningen sat i gang den dag i morgen, men vi er også realistiske og tror ikke på, at hvis Danmark blot er en artig dreng, vil de andre ikke gøre os noget. Det er for blåøjet og naivt i verden i dag, og for Danmarks sikkerheds skyld går fremskridtspartiet ind for vort fortsatte medlemskab af NATO.

Mon ikke man blot kan nævne Ungarn og Czekoslovakiet for ligesom at få sat tankerne på plads? Og jeg vil da også godt henvise til, hvad forsvarsministeren har skrevet i den lille bog, der er udgivet af Atlantsammenslutningen ved NATOs 30 års fødselsdag. Den er nok værd at repetere netop i disse dage.

Som medlemmer af forsvarsalliancen NATO er det nødvendigt, at vi yder vor andel, og den er i alt fald i dette tilfælde yderst beskednen.

Danmarks sikkerhed og frihed som nation og den størst mulige frihed for den enkelte dansker er mærkesager for fremskridtspartiet. Derfor går vi ind for stationering af mellemdistanceraketter i Europa og forlanger, at regeringen ændrer sin holdning, så Danmark ikke bliver til en tredje-fjerderangs nation i NATOs øjne, en nation, som ikke vil tage et medansvar, heller ikke for de øvrige NATO-landes sikkerhed. Det er vi nødt til at gøre. Vi er et led i kæden.

Selv om udenrigsministeren har sagt, at socialdemokratiet rent principielt vil stemme imod alle dagsordner, eller som det blev sagt: enhver dagsorden, altså uanset indholdet, vil jeg alligevel tillade mig at fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden, som jeg i øvrigt nok tror at socialdemokratiet ville have stemt imod i forvejen. Det lyder således:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget konstaterer, at regeringens stilling vedrørende mellemdistanceraketter har skadet Danmarks troværdighed inden for NATO-samarbejdet,

og tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

Anden næstformand (Ninn-Hansen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Gert Petersen (SF):

På grund af deres argumenters fattigdom søger høgene inden for NATO at forsvare sig – og vi hørte jo tidligere hr. Palle Simonsen gøre det – ved at tillægge deres kritikere motiver, som de ikke har, og derfor vil jeg med det samme forudskikke to bemærkninger. For det første: også det østlige rustningsniveau er efter min opfattelse alt for højt. Også på den østlige side er det militærindustrielle magtkompleks alt for stærkt, og derfor gælder det om at få nedrustning i gang på begge sider, i Vest såvel som i Øst.

For det andet: jeg er tilhænger af dansk afrustning, bl. a. fordi dansk militær hverken gør fra eller til i atomalderen. Men på det globale plan er det ikke mit udgangspunkt, at hele den vestlige verden skal afruste totalt, samtidig med at den østlige verden opretholder et højt rustningsniveau. Vi anser det i socialistisk folkeparti naturligvis for særdeles gavnligt, at enkelte lande som f. eks. Rumænien har gjort det, tager positive skridt til nedrustning. Vi synes, Danmark bør følge eksemplet. Men på det overordnede internationale plan må der være tale om balancerede, etapevis nedrustningsskridt, som har almindelig afrustning som mål. Denne målsætning og fremgangsmåde er enstemmigt vedtaget af FN's generalforsamling.

Det, vi oplever nu, er, at under anførsel af USA er NATO som så ofte før i gang med at gøre det stik modsatte. NATO er ved at indlede en ny etape, ikke i nedrustning, men i kaprustning. Og indtil for ganske få dage siden har den danske regering og ikke mindst forsvarsministeren, som jeg har nogle bemærkninger til, uden blusel bidraget hertil. Regeringen har fremsat urigtige påstande, den har fortiet væsentlige oplysninger, og den har vildledt folkettinget, alt sammen med det formål at smugle en dansk godkendelse af disse oprustningsplaner igennem under den mindst mulige offentlige opmærksomhed. Man har hævdet, at atombalancen i Europa var tippet over i østlig favør, og at de nye oprustningsplaner derfor var berettigede. Påstanden er også blevet fremsat i dag. Hvis

vi ser på det ansete britiske institut for strategiske studier og dets publikation for 1979–80, ser man det drage den konklusion, »at noget nær ligevægt nu eksisterer mellem NATOs og Warszawapagtens atomstyrker i Europa.«

Årsagen til, at forsvarsministeren her i folkettingen den 17. maj 1979 forelagde tinget en urigtig konklusion, var den enkle, at forsvarsministeren fortav eksistensen af to vigtige atomvåbensystemer på NATO-siden i Europa. Man har hævdet, at NATOs såkaldte moderniseringsplan skyldes, at Warszawapagten havde opnået eller – for at følge det britiske institut, for det skriver de også – i nær fremtid måske vil opnå overvægt gennem introduktion af de såkaldte SS-20 atomraketter. Men allerede i 1975 kunne det britiske blad *The Guardian* oplyse, at der inden for NATO var truffet beslutning om en ny intensiveret atomoprustning i Europa, og på det tidspunkt var der ikke udstationeret en eneste SS-20 raket.

Videre: hvis påstanden om den østlige overvægt er rigtig, kunne den jo nemt udlignes ved overførsel af endnu en eller to amerikanske Poseidon u-både til NATOs europæiske kommando, som det er blevet påpeget af den også af hr. Lasse Budtz med tilslutning citerede mangeårige chef for den amerikanske SALT-delegation, Warnke, men i stedet vil man altså indføre et kvalitativt helt nyt atomvåbensystem i Vesteuropa.

Det er åbenbart for mig, at der er gjort bevidste forsøg på at vildlede folkettingen gennem det sidste halve år. Under debatten i maj måned blev forsvarsministeren gentagne gange direkte spurgt, om der ikke indgik Poseidon u-både i NATOs europæiske kommando. Spørgsmålet blev ikke bare stillet af mig, men også af hr. Honoré, som ikke ville tro på, at det var tilfældet. Forsvarsministeren svarede ikke på spørgsmålet, selv om han meget vel hørte det. Den 16. november fejrer han oven i købet spot til skade og siger til Information om Poseidon u-bådene:

»Ja, de er altså ikke indregnet i de analyser, jeg har benyttet.«

Jeg står her med et fotokopieret uddrag af den militære statusberetning for 1980 udgivet af USAs øverste militærkommando, Joint Chiefs of Staff – jeg skal gerne overlevere den til forsvarsministeren, hvis man ikke råder over et eksemplar i forsvarsministeriet – og her læser jeg på side 68:

[Gert Petersen]

»USAs ydelse til NATOs langtrækkende TNF-kapacitet består af fremskudt stationerede F-111 og A-6 luftstyrker og et væsentligt antal Poseidon sprænghoveder, tildelt den øverste allierede kommandant i Europa, rettet ind mod mål.«

Begrebet TNF indgik jo også i udenrigsministerens tale, men han var så uelskværdig ikke at forklare det for samlingen. I mit manuskript har jeg tænkt på, at jeg måtte tage en forklaring med. Det betyder Theatre Nuclear Force, altså kernevåbenstyrker i området, og det område, der er tale om, er Europa, og den kommandant, der er tale om, er NATOs europæiske kommandant. Hvad skal jeg så tro? Fortav forsvarsministeren det, eller vidste han det ikke? Førte han folkettinget bag lyset, eller er han inkompetent? Jeg ved det ikke.

Jeg synes under alle omstændigheder, at det var meget grove løjer, og jeg kunne godt sige endnu skarpere ting om denne sag; det skal jeg eventuelt gøre i anden omgang, hr. forsvarsminister.

Jeg vil give hr. Palle Simonsen ret i, at informationsniveauet er aldeles afgørende, når der skal tages beslutninger, og jeg mener, at man har søgt – med hr. Palle Simonsens fulde velsignelse og til hans store fornøjelse – under den nævnte debat i maj måned at skabe et informationsniveau, som var utilstrækkeligt til at træffe en beslutning på.

Jeg tror, at sagen var den, at offentligheden ikke skulle have at vide, at USA direkte har tildelt NATOs europæiske kommando et væsentligt antal Poseidon sprænghoveder; anden forklaring kan jeg ikke finde.

Det var vel også af samme grund, at den daværende socialdemokratiske ordfører, hr. Robert Pedersen – og jeg skal takke for, at han er blevet udskiftet inden denne debat – ved samme lejlighed afslog at diskutere NATOs oprustningsplaner. Jeg tror, referatet i Folketingstidende fylder 30–40 sider, og heraf fylder hr. Robert Pedersens indlæg, indlægget fra ordføreren for det største parti i tinget, nøjagtig en halv side. Jeg lagde også mærke til, at under valgkampen veg regeringspartiets talsmænd også uden om spørgsmålet.

Meningen var naturligvis, at udenrigsministeren dernede i Bonn i fred og ro skulle kunne slå fast, at Danmark var med på en positiv NATO-beslutning her til december.

Det var dengang, som man vil huske, da udenrigsministeren fandt, at han havde svært ved at se, hvordan en beslutning kunne udskydes, og at man fremfor alt måtte undgå uenighed og uro blandt medlemsstaterne. Hvis ikke der havde været nogen, som havde ført andre og relevante informationer ind i den debat, var det også gået nøjagtigt, som udenrigsministeren lagde op til i Bonn, og som jeg altså tror det har været meningen hele tiden at der skulle lægges op til. Nu er man kommet på andre tanker, og de faste klakører her til højre i salen er noget vrede, noget utilfredse, skuffede osv., men jeg må ærligt erkende, at man skal ikke tro, at socialistisk folkeparti nu tumler rundt af begejstring over regeringens nye position; dertil husker vi alt for godt, hvad der er gået forud.

NATOs oprustningsplaner skyldes, så vidt jeg kan se det, ikke en frygt for tiltagende østlig overvægt, for en sådan overvægt – hvis den er en realitet, eller hvis den skulle blive en realitet, og det kan jeg da ikke udelukke – kan imødegås uden introduktion af krydsermissiler og Pershing II-raketter. Den eneste mulige forklaring er, at der er tale om overgang til en ny atomstrategi, der kan sikre en massiv vestlig overlegenhed – her er der tale om overlegenhed – især ved indsættelse af kvalitativt nye våben. Denne overlegenhed vil blive skabt ved indsættelse først og fremmest af de næsten 500 langtrækkende krydsermissiler.

For at forbedre mit informationsniveau – andre har lov til at følge eksemplet – har jeg slået op i SIPRIs årbog – SIPRI er det svenske uafhængige nedrustningsinstitut – for 1975, hvor der findes en meget indgående gennemgang af dette nye våben, krydsermissilet. SIPRI betegner det som »et våbensystem af helt ny type« og kalder det det fjerde i rækken af de 3 store systemer – det er hr. Arentofts triade – nemlig de langtrækkende atombombefly, de landbaserede interkontinentale raketter og de u-bådsbaserede langt-rækkende raketter. Hertil kommer altså så som det fjerde i den række krydsermissilet, et nyt våbensystem, som ifølge SIPRI er uovertruffent i præcision, meget svært at spore for radarsystemerne, oven i købet relativt billigt at producere og meget, meget nemt at skjule og camouflere. Det er kort sagt ideelt til en regional atomkrig. Men netop af samme

[Gert Petersen]

grund vil et krydsermissilt oprustet Europa også få en ny strategisk rolle, nemlig som gidsel. I tilfælde af krig er krydsermissilerne med deres træfsikkerhed en dødelig fare for modparten. De er samtidig små og overordentlig nemme at camouflere. Derfor vil de tiltrække fjendtlige atombomber, som en magnet tiltrækker jernspåner, og modangrebet må sætte ind meget bredt som et fladeangreb, for ellers kan man ikke ramme dette næsten usynlige krapyl. Resultatet vil da blive, at Europa bliver langt mere sårbart end hidtil og derfor også lettere at manipulere med. Risikoen for præventiv krig – for den sags skyld fra begge sider, for den ene er såmænd ikke så meget bedre end den anden, når det kommer til stykket – risikoen for præventiv krig eller politisk afpresning fra den ene eller anden side bliver endnu større over for os i Europa.

Som de helt sikre virkninger af en positiv NATO-beslutning den 12.-14. december vil jeg pege på følgende: hvis oprustningsplanen bliver besluttet, vil den for det første blive besvaret med tilsvarende skridt fra østlig side – her er det ikke et spørgsmål om, hvad Gromyko siger, her er det et spørgsmål om at bruge sit eget hoved og se på de erfaringer, vi har indhøstet i de forløbne 30 år – så vidt muligt med indsættelse af kvalitativt nye våben og naturligvis igen nye svar herpå fra den vestlige side, altså en skærpet kaprustning.

For det andet: resultatet bliver da naturligvis, at den hidtidige afspænding i Europa undergraves og i bedste fald en delvis tilbagevenden til den kolde krig med diverse kriser i krisecentrene.

For det tredje bliver det et resultat, at aftaler om rustningsbegrænsninger og -kontrol vil blive nærmest umulige. Som Warnke, der burde vide det som tidligere chefforhandler for SALT, siger den 23. november 1979 til Information:

»Når man først har udstationeret dem« – altså krydsermissilerne – »er det praktisk talt umuligt at kontrollere, hvor mange der er.«

Og endelig som en fjerde hovedvirkning: traktaten om ikke-spredning af atomvåben vil blive komplet undergravet. Denne traktat indeholder en artikel 6, hvorefter atommagterne forpligter sig til begrænsning af deres atomarsenaler. Det var en modydelse, som blev forlangt af en række af de lande, der

skulle afstå fra at opbygge deres egne kernevåben, og nu er disse lande faktisk ved at blive utålmodige. I Politiken for den 2. november gjorde ambassadør Boel meget forsigtigt – han er heller ikke general – opmærksom på denne utålmodighed. Han oplyste, at de nordiske lande har tilsendt FN et memorandum, hvori de siger, at SALT II må ratificeres og »forhandlingerne videreføres med sigte på at nå frem til væsentlige reduktioner på det nukleare område«. Den sætning berører ganske vist umiddelbart SALT, men man må jo nok spørge sig, hvordan den NATO-plan, som drøftes her, kan være forenelig med det sigte at nå frem til væsentlige reduktioner på det nukleare område.

Det, vi bør gøre, er derfor at sætte alt ind på at forhindre NATO-planens gennemførelse og på omgående at få forhandlinger i gang med den østlige part om gensidige reduktioner af atomvåbnene i Europa. Det er slemt nok, hvis de skal forøges, men de er sandelig farlige nok i deres nuværende omfang. Derfor gælder det netop ikke om at forøge dem, men om at få bremsset deres vækst og derefter at få dem reduceret, i Øst som i Vest. Og den nuværende situation er oven i købet gunstig for sådanne forhandlinger, netop fordi det er en situation med nogenlunde ligevægt på atomvåbnenes område i Europa.

Derfor bør regeringen sige nej i Bruxelles og ikke alene sige nej, men gøre sig alle anstrengelser for, at NATO siger nej til den såkaldte modernisering og ja til omgående optagelse af forhandlinger.

Socialdemokratiet er altså indtil nu endt i et tordnende »måske«, og i betragtning af, at man har manøvreret for at ende i et beklagende, men kategorisk »ja«, er dette måske et fremskridt. Men jeg spørger mig selv: kan man stole på den regering? Kan man stole på det oplæg, der er lagt op her? Det er højest ejendommeligt, at man ikke vil vedtage en dagsorden som f.eks. den, der er foreslået af det radikale venstre. Det giver mig en fornemmelse af, at dette er noget, vi nu får lov til at snakke om, og så den 12.-14. december føres der forhandlinger, og så vil den danske udenrigsminister vende hjem og fortælle sin folketingsgruppe – og det synes jeg man bør tænke på i den socialdemokratiske folketingsgruppe – at det desværre ikke kunne lade sig gøre, Danmark lod sig overbevise af

[Gert Petersen]

modpartens argumenter til glæde for hr. Pal-
le Simonsen, hr. Arentoft og hr. Christopher-
sen, men næppe til glæde for et flertal i den
socialdemokratiske folketingsgruppe – heller
ikke for os andre og slet ikke for nedrustnin-
gens og afspændingens sag.

(Klapsalver på tilhørerpladserne).

Anden næstformand (Ninn-Hansen):

Stop så det dér, tak. Bifaldsyttringer er ik-
ke lovlige på tilhørerpladserne, og det ved
enhver.

Niels Helveg Petersen (RV):

Regeringens beslutning om at søge en ud-
sættelse af beslutningen om de nye raketsys-
temer er et skridt i den rigtige retning, men
nøgetrøst set kommer det for sent, det er for
uklart og for halvhjertet. Det kommer nok
desværre for sent til at kunne påvirke den
politiske beslutningsproces i en række lande,
som er langt fremme med det. Beslutningen
er desværre nok for uklar, fordi det ikke er
klart, på hvilken måde regeringen vil søge at
modvirke beslutningen. Er der kun tale om
at gøre en slags symbolsk modstand, eller er
der tale om, at man virkelig for alvor med de
midler, der står til rådighed i forhandlingerne,
vil søge at opnå en faktisk udsættelse af
beslutningen? Og beslutningen er lidt for
halvhjertet, for hvis der endelig skulle være
tale om en udskydelse, så er 6 måneder util-
strækkeligt til at løse den opgave, der fore-
står.

Hr. Stinus har på mit partis vegne gjort
rede for de principielle synspunkter i vort
parti vedrørende spørgsmålet, og jeg skal
ikke gentage disse synspunkter. Men jeg skal
prøve på at opklare i hvert tilfælde et par
uklarheder og især én. Betyder regeringens
beslutning om nu at søge en udskydelse, at
Danmark ikke vil bidrage til at afholde den
planlagte del af fællesomkostningerne? Der
er tale om, at Danmark skal bidrage til af-
holdelse af infrastrukturomkostningerne ved
de nye rakatvåben med et eller andet beløb.
Størrelsesordener har været nævnt på om-
kring 50–60 mill. kr. Det er jo i militær sam-
menhæng selv i Danmark småpenge. I andre
sammenhænge er det såmænd mange nok,
men i militære sammenhænge har vi jo de
store sko på. Betyder regeringens beslutning,
at Danmark ikke skal bidrage med disse

midler, eller betyder beslutningen om at søge
udskydelse, at man alligevel, hvis det vedta-
ges, accepterer at betale en del af regningen?
Jeg vil sige, at hvis det sidste er tilfældet, har
den danske beslutning ikke vundet i styrke
over for den danske offentlighed.

Jeg er nødt til at gøre en bemærkning af
en helt anden art om hele diskussionen, som
den har udfoldet sig i de seneste dage. Frem-
trædende militære sagkyndige, forsvarschefen
og andre, har deltaget i debatten og advaret
imod udskydelse, og jeg vil gerne gøre det
meget klart for det radikale venstres vedkom-
mende, at vi opfatter det som en klar ret for
forsvarschefen og andre at deltage i diskussi-
onen. Vi mener det alvorligt med, at offent-
ligt ansatte har denne ret, også hvis det dre-
jer sig om synspunkter, som vi ikke deler.
Men så siger det sig selv, at forsvarschefen
og andre, som deltager i debatten, selvfølgelig
også må være klar til at tage debattens
vilkår og til at møde modsigelse ganske på
linje med andre, der deltager i den politiske
debat, og jeg går ud fra, at de højtstående
militære sagkyndige har gjort sig denne kon-
sekvens helt klart.

Jeg vil sige først til hr. Lasse Budtz, at jeg
er aldeles enig i det synspunkt, at det sovjeti-
ske tilbud om tilbagetrækning af 20.000
mand og nogle tankstyrker og åbenheden
over for at forhandle om raketreduktioner
ikke i sig selv er tilstrækkeligt. Det er ikke i
sig selv et bidrag til en omfattende nedrust-
ning i Europa, men der ligger i det mindste i
disse tilsagn, som jo dog adskiller sig fra,
hvad man tidligere har hørt, en åbning, no-
get, der er antydning af en begyndelse, som
vi ikke har været ude for før. Det er ikke
tilfredsstillende i sig selv, men det er en for-
pligtelse for de vestlige lande at efterprøve
rækkevidden af disse tilbud.

De modtilbud, der er kommet fra vestlig
side om tilbagetrækning af taktiske spræng-
hoveder, er heller ikke tilstrækkelige. Jeg me-
ner dog her at kunne sige det samme, at det
er dog også antydning af en begyndelse, at
der dog hos begge parter kunne være en in-
teresse, blot så ikke dette skridt fra vestlig
side som sin forudsætning havde, at nu skul-
le man anskaffe nye raketsystemer, som var
langt stærkere og langt farligere end de
spræghoveder, man tilbyder at tilbagetræk-
ke.

[Niels Helveg Petersen]

Til hr. Christophersen vil jeg sige, at som han tror jeg, at man, når man vurderer den sag, skal lægge vægten på de internationale virkninger. Danmark er en del – kun en lille del – af en stor international debat om dette spørgsmål. Den foregår i Europa, den foregår i USA. Jeg håber meget, at hr. Christophersen har ret i, at regeringens beslutning er et signal til andre lande om, at vi i Danmark for alvor er begyndt at overveje dette spørgsmål og konsekvenserne af en beslutning, at det vil være et signal nu i de kommende uger forud for beslutningen den 12.–14. december og i de kommende måneder og år, hvis der skulle blive truffet beslutning, og forud for stationeringen til, at nu er debatten for alvor kommet i gang på et folkeligt og et politisk plan, og at Danmark er klar til at yde et bidrag. Det håber jeg.

I andre europæiske lande, i Holland og i Norge, er en debat i gang. Der er, så vidt jeg ved, i Sverige en stigende bekymring over for det skridt, som NATO står over for at skulle tage. Jeg vil i øvrigt gerne spørge ministeren, om han kan bekræfte, at der i den svenske regering er bekymring over for den beslutning, NATO står over for måske at træffe.

Og hvad debatten i USA angår, vil jeg gerne henvise interesserede til de udtalelser, som den amerikanske chefforhandler under SALT-forhandlingerne, hr. Warnke, har fremsat om det nye raketvåbensystem. Han advarer meget klart imod en sådan beslutning fra vestlig side og påpeger, at én gang stationeret vil disse krydsermissiler især være en stærk forøgelse af risikoen, og han gør sig til talsmand for, at man forud for en beslutning efterprøver rækkevidden af de russiske tilbud. I den forbindelse vil jeg også gerne for saglighedens skyld gøre opmærksom på, at når der hidtil ikke har været ført forhandlinger overhovedet om reduktion af mellem-distanceraketter internationalt, er det efter vestligt ønske, det bekræfter hr. Warnke. Det var fra vestlig side, man modsatte sig under SALT II-forhandlingerne at inddrage mellem-distanceraketterne. Man ville – og jeg tror, der kunne være mange gode grunde hertil – først have diskussionen om de strategiske våben. Man ville ikke have kompliceret forhandlingerne yderligere ved at diskutere alting på én gang og udskilte derfor de strategiske våben til en første behandling under SALT II-forhandlingerne.

Men det betyder altså også, at der aldrig har været gjort et forsøg på gennem forhandling at nå frem til aftaler om mellemdistancevåben. Det er det, der nu ligger for efter færdiggørelse af SALT II-forhandlingerne, og efter at denne aftale forhåbentlig er blevet ratificeret i USA.

Til hr. Christophersen vil jeg også gøre den bemærkning, at når han siger, at denne beslutning er godt forberedt, er det virkelig en sandhed, som må tages med mange gran salt. Den er forberedt af militære eksperter, den er forberedt i regeringskontorerne i et NATO-medlemsland, men den har ikke som store politiske beslutninger bør, været ude til en omfattende politisk og folkelig debat, som kan skabe en afklaring. Den debat har vi aldrig fået. Da vi i foråret, den 17. maj, diskuterede dette, var det klart på grundlag af et oplæg fra forsvarsministeren, som sagde, at tiden var ikke inde til at træffe beslutninger, man fortsatte undersøgelserne og forhandlingerne på det tekniske plan. Vi har ikke haft den politiske debat, og jeg vil gerne sige til hr. Christophersen, at han bærer selv, fordi han var udenrigsminister i 13 måneder, hvor disse forhandlinger var mest intense, et ansvar for, at denne debat ikke blev en debat i tide mellem de politiske partier og i befolkningen i det hele taget.

Til hr. Palle Simonsen vil jeg først gøre den bemærkning, at jeg synes, hans bemærkninger om samarbejdskomiteen farligt nærmede sig en aldeles uberettiget og betænkelig mistænkliggørelse. Som om hr. Palle Simonsen forestiller sig, at det farligste her i denne verden er mennesker, der ikke tror på, at man kan løse politiske problemer med våbenmagt, og at det skulle være fra denne gruppe af mennesker, at truslen mod verdensfreden skulle eksistere. Hr. Palle Simonsen spurgte, om nu også de radikale i denne sag var af denne verden, ja, jeg tror såmænd, han spurgte, om hr. Stinus var det. Jeg vil gerne melde mig. Det står os i hvert fald lysende klart efter hr. Palle Simonsens tale i dag, at han i høj grad er af denne verden, oprustningens verden, våbenkapløbets verden, den snæversynethedens verden, som stadig tror på, at man kan købe sig sikkerhed med stadig flere og stadig mere raffinerede våben. Jo, hr. Palle Simonsen er af denne verden, og stod det til hr. Palle Simonsen,

[Niels Helveg Petersen]

blev denne verden heller aldrig anderledes – eller bedre eller fredeligere eller tryggere.

Vi opfatter det i det radikale venstre sådan, at den debat, som vi fører i Danmark, er et led i den samlede internationale debat. Danmark har som et lille land en dyb interesse i at lægge sit lod i vægtskålen i denne debat til fordel for det synspunkt, at vi er nødt til at bremse det våbenkapløb, som er i gang, og som kun kan bremses, hvis der træffes politiske beslutninger, og hvis man ikke overlader alt, hvad der har med forsvaret og oprustningen at gøre, til de såkaldte militære eksperter.

Jeg har en enkelt bemærkning om selve raketproblemet, om det militære i sagen. Det samlede billede af styrkeforholdet mellem Øst og Vest er det, der er afgørende, og det er uhyrligt at se bort fra, at der til rådighed for NATO på den europæiske scene er 400 sprænglegemer på Poseidonubåde. Lad mig sige om disse Poseidonraketter, som der jo ikke er nogen, der har beskæftiget sig med ellers, at de tåler udmærket sammenligning med de sovjetiske SS-20. Poseidonraketterne har en rækkevidde på over 4.000 km, og hver raket indeholder 10–14 sprænghoveder, hver af en styrke på 40–50 kilotons, ca. tre gange Hiroshimabomben. Det er et våben, der udmærket tåler sammenligning med SS-20, også fordi det i lighed med SS-20 udpræget er et mobilt våben, fordi det er ubådsbaseret.

Det er urigtigt i den samlede diskussion om den militære balance at se bort fra disse våben. Ja men, siger man, det er jo et strategisk våben, og de er jo talt op under SALT. Ja vel, men netop på det strategiske våbenområde er USA, erkendt af alle, stærkt overlegen, og derfor tåler den samlede balance, set fra USAs synspunkt, sagtens, at en del og endda kun en lille del af de samlede strategiske våben henregnes til det europæiske område.

Jeg vil slutte med at sige om det dagsordensforslag, vi har fremsat, at vi har bestræbt os på at udforme det, så det kunne få regeringens tilslutning. Det er et dagsordensforslag, der siger: vi opfordrer jer til at gå imod på mødet fra den 12. til den 14. Det er sådan, jeg egentlig opfattede regeringens beslutning. Vi har med vilje ikke villet sige noget om, hvad der derefter skal ske, om der skal være en betænkningssperiode på 6 måneder eller på 2 år, eller hvad der skulle være.

Vi har vore synspunkter på det, men vi har med vilje ikke villet anføre det.

Vi havde gerne set, at socialdemokratiet kunne stemme for dette dagsordensforslag, som jo faktisk er en gentagelse af det, som socialdemokratiet sidste uge meddelte at de stod for. Det beklager jeg, og jeg håber, at en sådan holdning fra socialdemokratiets side ikke er udtryk for, at socialdemokratiet faktisk allerede nu er ved at være betænkeligt ved det standpunkt, det tog i sidste uge.

Arne Melchior (CD):

CDs holdning til NATO, til forsvar og til de for et forsvar nødvendige midler er kendt og klar. Holdningen er så klar, at jeg kan gøre mig håb om at ifalde en tilsvarende bandulle som den, der nys overgik hr. Palle Simonsen, fra hr. Niels Helveg Petersens side. Jeg ville ikke have spor imod det.

Vores holdning til våben er helt klar. Vi synes, at det er væmmeligt, at vi skal have dem. Vi er bange for raketter, kanoner, morterer, miner, geværer osv. Vi er meget bange for dem, dog mest for dem, der rettes imod os, og noget mindre for dem, som vi sammen med vore allierede opbygger for at kunne afværge, helst helt undgå, et sådant angreb.

Hr. Stinus sagde, at han var solt af, at han havde rejst denne debat. Det er af andre påpeget, at den startede allerede under valgkampen. Hr. Stinus sagde herom, at de, der talte om disse sager under valgkampen, nok helst havde set, at der så ikke blev talt mere om det. Det er et postulat i strid med kendsgerningerne. CD var blandt dem, der meget klart sagde sin mening under valgkampen, vel vidende den risiko for stemmetab, det betød for os. Det tager vi med oprejst pande.

Hverken ved den lejlighed eller ved alle andre lejligheder, hvor vi rejser debatter eller er med til at føre debatter, sker det bestemt ikke for at hindre eller afskære andre i at deltage i debatterne – tværtimod. Men hr. Stinus skal ikke her for dette ting eller for landets offentlighed fremstå som mere fredselkende end nogen anden. Der er ikke nogen person, ikke nogen familie, ikke nogen gruppe, ikke noget parti, der kan stille sig helligt an og sige: se, vi vil freden, de andre vil bare slå! Det er en usandfærdig fremstilling. Det drejer sig heller ikke om, at vi vil påstå, at vore modstandere i debatten

[Arne Melchior]

skulle være mindre fredselkende end vi, men de må på den anden side heller ikke beklikke vore motiver, når vi når frem til andre løsninger af de meget påtrængende problemer, der her diskuteres.

Det er usandt om CD blevet sagt under og efter valgkampen, at vi så at sige havde taget telefonen og bestilt nogle atomraketter hjem til Danmark eller til nordisk område. Det har vi aldrig gjort. Vi ønsker det heller ikke. Vi har sagt, at vi må være solidariske, og hvis det af forsvarstekniske årsager af vore kolleger i alliancen bliver påpeget, at det også er nødvendigt med den slags ting på nordiske landes område, så må det tages op til ny overvejelse. En sådan situation foreligger imidlertid ikke.

CD erkender lige så vel som nogen anden, at Norden har både geografisk og traditionelt et særligt mønster, også på grund af Sveriges, Finlands og Islands anderledes positioner, forskelligt fra nationerne på det europæiske fastland i Vesteuropa inklusive England. Derfor er der ikke noget nyt. Det skal aldrig glemmes at rette en tak til de andre europæiske nationer, som vi er i selvvalgt alliance med, fordi de påtager sig den byrde og den opgave, som vi altså unddrager os.

Må jeg så sige tak til udenrigsministeren for hans fremstilling i dag. Det vil ikke undre ham, når jeg siger, at CD kan følge meget af hans argumentation og underskrive meget af det. Jeg kunne citere cirka den første halvdel af udenrigsministerens tale og sige, at det er stort set præcis, hvad vi også mener.

På denne baggrund er det selvfølgelig skuffende, selv om det i dag ikke kunne være overraskende efter de sidste dages begivenheder, at konklusionen, der kommer ud af denne rigtige fremstilling, bliver forkert. Vi finder konklusionen usolidarisk og uklog. Vi tror, at den svækker Danmarks rolle som partner i det fremtidige NATO-samarbejde og derfor vil svække vore argumenter, vor stemme, når vi en anden gang skal gøre en afvigende holdning gældende, bl. a. fordi vi tror, at udgangen på det hele alligevel bliver, at vi selv sammen med andre om føje tid må erkende, at vi har vurderet forkert. Vi tror derfor, at det er en farlig og i længden uholdbar konklusion, der er truffet – så er det sagt.

Der skal ikke være tvivl om, at for CD er forsvar og sikkerhed så vigtigt og så overordnet et mål, at vi vil afstå fra enhver parade-politik, herunder også dagsordener, netop for ikke yderligere at skade Danmarks troværdighed i den forhandlingssituation, som jo stadig er pågående. Vi synes, at fremskridts-partiets dagsordensforslag ville være en sådan brist på troværdigheden, og derfor må vi stemme imod det.

Det er meget nemmere for os at stemme imod den radikale dagsorden, fordi den er vi simpelt hen af total modsat mening af. Jeg er da ganske glad ved udsigten til, at vi her i eftermiddag skal opleve, at stærkt op imod 150 medlemmer af dette ting vil rejse sig og forkaste dette radikale dagsordensforslag og dermed alligevel skabe en troværdighed bag regeringen, som den måske selv har været på vej til at forspilde, og således at man både i øst og vest og nord og syd vil kunne notere sig, at det danske forsvar også er elastisk, også når det skal drøftes, i den forstand, at de klareste forsvarsvenner ikke er mere bastante, end at de til stadighed kan forhandle ikke bare udadtil, men også indadtil i tinget her og i landet.

Der tales meget om våbenkapløb – et udtryk, mange har benyttet her – og jeg skal love for, at det er et kapløb. Det er omtrent det samme kapløb, som når én, der fører et 800 m løb med 50 m, vender sig om til ham, der ligger bagved, og siger: øv, du kan ikke være bekendt at forfølge mig. Det er jo situationen. Danmark har ikke kunnet stå distancen i dette kapløb – i hvert fald ikke mellem-distancen, det er helt oplagt – men vi skal sandelig ikke skamme os for at forsøge at være med i kapløbet, fordi sejren ikke gælder en undertrykkelse eller en nedgørelse af andre, men fordi sejrens trofæ i dette kapløb er at undgå krig og at sætte vagt om egen sikkerhed.

Der tales på samme måde om afspænding – jeg tror, at udenrigsministeren brugte udtrykket »afspændingspolitikken« og sagde, at den ville han meget gerne værne om og gøre meget for. Ja men hvor findes den afspænding? Der er jo ikke tale om nogen afspænding, det er bare floskler og smukke ord ligesom dette med kapløbet.

Der tales også om, at den klogeste skal give efter. Det er et godt gammelt ord. Klogskaben skal ifølge udenrigsministeren – så-

[Arne Melchior]

dan som jeg har forstået hans tale – ligge i, at det er at vise politisk styrke, når man understreger NATOs klart forsvarsmæssige karakter. Det vil vi da altid gerne slå nogle streger under, men hverken Rusland eller Warszawapagtens øvrige lande behøver nu at manuduceres af os eller af øvrige NATO-lande om, at NATO er en forsvarsalliance, for det ved de udmærket.

Jeg vil gerne tage fat på dette gamle ord om, at den kloge skal give efter. Der findes så mange gamle ordsprog, som ikke altid er lige velanbragte. Jeg hørte en gang professor Niels Bohr i et foredrag sige, at hvis han, professoren og Nobelpristageren, i en mørk skov mødte en analfabet, som stak ham en revolver i brystet, så ville det ikke hjælpe ham, Niels Bohr, at han kunne citere relativitetsteorien, det var sandelig ham med revolveren, altså den mindre kloge, der ville vinde den dyst. Det er et klart eksempel på, at meget ofte narres de kloge af de stærke, og det vil vi gerne være på vagt over for.

Vi vil meget gerne medvirke til balance. Det er et dejligt ord og en dejlig ting, når den kan opnås, men det er beklageligt, når den art balance, vi har i verden i dag, er en terrorbalance, for forstavelsen »terror« gør ligesom ordet balance mindre behageligt at smage på. Men det er ikke os, der har valgt den situation. Det er ikke Danmark, og det er ikke vore partnere i NATO, der har valgt den situation, at der ikke er tale om en blomsterbalance, men om en terrorbalance. Vi nærer i CD tiltro til den vurdering, som NATO-ledelsen, herunder naturligvis også den danske hærledelse, anlægger af balancens situation, og vi nærer en tilsvarende mistillid til den vurdering af balancen, respektive ubalancen, som Warszawapagtens ledelse anlægger. Det kan ikke være denne sidste, der kan være retningsgivende for, hvordan vi skal have at indrette os.

Denne tiltro til vurderingerne i vor egen hærledelse, hos vor egen udenrigs- og forsvarsminister og hos vore NATO-allierede medvirker i høj grad til vor tålmodige afventen af, hvad de næste uger og senest de næste måneder vil kunne bringe. Vi har den tiltro til øvrige NATO-lande, at de ikke sådan uden videre vil købe de danske argumenter, når det nu bliver ti dage før jul nede i Bruxelles, og vi nærer et betydeligt håb om, at regeringen stadig væk er i en forhand-

lingsposition og i en opklaringsfase sammen med de øvrige NATO-partnere, således som det er skik og brug i den slags situationer.

Skulle NATO-partnerne alligevel acceptere det danske standpunkt medio december i Bruxelles, og skulle den derved vundne frist på seks måneder så resultere i noget af det håb, som udenrigsministeren gav udtryk for som baggrund for regeringens holdning, så vil mit parti med det her i dag sige og det tidligere sagte sandelig ikke stå tilbage for nogen i glæde over og tilfredshed med, at et sådant resultat har kunnet opnås. Vi har bare ikke en døjt tiltro til, at det vil gå sådan, og det er vi naturligvis nødt til at sige, og allersikrest er der højst tale om en stakket frist ved en udskydelse af en disposition, som vil vise sig nødvendig i meget snar tid.

Når så forhandlingerne om seks måneder, hvis vi må regne frem til medio 1980, om et kommende forsvarsforlig i Danmark vel nok vil være på deres højeste, samtidig med at erkendelsen af fejltagelsen hos regeringen med hensyn til denne beslutning, der her er redegjort for i dag, er blevet åbenbar også for os, ja, så vil det naturligvis ikke kunne undgå at påvirke de forhandlinger, som til den tid vil foregå her. Der er vi overbevist om, med den tiltro, vi har til ledere i socialdemokratiet, at da vil de også være kommet til sandhedens øjeblik. Thi nok er der en stærk venstrefløj i socialdemokratiet, men der er sandelig også en stærk midter- og højrefløj i dette socialdemokrati. Det må føles højst mærkværdigt for hundredtusinder af socialdemokrater, der erindrer sig Hans Hedtofts og H. C. Hansens og andre socialdemokratiske stats- og udenrigs- og forsvarsministres dispositioner igennem de 30 år, NATO har været vort værn imod enhver trussel, og det må være meget svært for disse socialdemokrater i længden at leve med det oprør, med den ubalance, der er skabt inden for det store parti. Derfor har vi tillid til, at når figura bliver helt uafviselige, så vil resultatet alligevel blive det, som vi alle kan beklage, men som vi må finde nødvendigt.

Henvendt til det radikale venstre og til øvrige defeatister, der har haft ordet eller får det, vil jeg gerne citere nogle ord af Jeppe Aakjær fra sangen »Som dybest brønd«. Det halve vers, jeg vil diske op med, lyder således:

»Endnu en stund, så drær den danske rug,

[Arne Møelchior]

mens lærken triler og grågøge kukke.

Du pusling-land, som hygger dig i smug,
mens hele verden brænder om din vugge«.

Det er kendte ord. De er for øvrigt skrevet i 1916, da der var brand i verden. I dag er der brand mange steder i verden, og der er pyromaner på farten rundt omkring Danmark, både i de danske farvande og i det danske luftrum. I den situation med mange pyromaner ude er der nogle, der tror, at de kan slå sig til riddere på at nedtrappe brandvæsenets kapacitet, at afskedige brandmænd og at undlade at føre brandmateriellet à jour. Jeg advarer imod den måde at disponere på. Lad os håbe, at brandene ikke vil nå os, men lad os også medvirke til, at dette undgås.

Steen Folke (VS):

Der er nok mange, der er glade for, at det ikke er centrum-demokraterne, der skal udrustes med atomraketter.

»Der er ingen, der vil det. Alle vender sig imod det, du kan spørge dem overalt. Der er ingen, der vil det. Spørg blandt dine naboer, spørg dem inde i kantinen, spørg på alle vore skoler. Der er ingen, der vil det. Spørg henne i møntvasken, spørg i indkøbscentret, spørg den lille købmand, spørg sparekassen. Der er ingen, der vil det. Spørg blandt de yngste, spørg dem, der er forældre, spørg alle de ældste. Der er ingen, der vil det. Spørg henne hos gartneren, spørg dem i fagforeningen, spørg dem ude på landet. De siger alle det samme. Der er ingen, der vil det.

Videnskabsmænd advarer. De, der ved mest, siger, at sandsynligheden stiger. Det er et spørgsmål om tid. De, der leder os, siger: vi må forberede os på det, vi må ruste os til det, vi behøver flere raketter, vi må have større bevillinger, vi må betale det, det koster, vi må indstille os på det, vi må stå sammen om det, vi må lære at se det i øjnene, vi må indordne os under det, vi må sikre os mod dem, der altid taler imod det, vi må leve med det, vi må vænne os til det – det er jo ikke sikkert, det varer så længe.«

Sådan har Carl Scharnberg meget præcist beskrevet den situation, der er baggrunden for debatten i dag. I denne sag er der et svælg imellem befolkningen og de generaler og politikere, der træffer beslutningerne.

Situationen er den, at der allerede er fremstillet, opstillet og oplagret våben med en

samlet sprængkraft på 90 mia t trotyl. Det svarer til 15 t pr. menneske på Jorden. 15 t til hver eneste olding og spædbarn, 15 t til alle grønlændere og kinesere, 15 t til hver russer og amerikaner, 15 t til dig og mig.

Mens denne debat foregår, bruger alene det danske militær 5 mill. kr., men det er ingenting mod de samlede militære udgifter i verden, som beløber sig til 6 mia kr. om dagen. På 2 dage bruger militæret det samme, som FN og alle særorganisationerne bruger på ét år. En Trident u-båd koster lige så meget som ét års skolegang for 16 mill. børn i u-landene. Verdens samlede militære udgifter svarer til den totale årlige indkomst for den tredjedel af verdens befolkning, der lever i de fattigste lande.

Alt dette er kendsgerninger, men hvad skal vi stille op med dem? Oprustningen fortsætter i en tilsyneladende uendelig spiral, suverænt anført af USA og Sovjetunionen. Sagen er jo, at oprustningen er et led i opretholdelsen af de to supermagters herredømme i Øst og Vest. Selv om der er tale om samfundsøkonomisk forskellige systemer, så har militæret grundlæggende parallelle funktioner, nemlig opretholdelse af undertrykkende samfundssystemer.

Rustningsindustrien spiller en afgørende rolle i den amerikanske økonomi. Her har kæmpemæssige private koncerner mulighed for milliardprofitter ved en statsgaranteret produktion og afsætning. I en kriseplaget og arbejdsløshedsramt økonomi beskæftiger rustningsindustrien millioner. Samtidig frembringer statens milliardinvesteringer i militære forskningsprojekter teknologiske innovationer, som også kan bruges af den civile industri.

I Danmark er våbenindustrien af beskedent omfang, men der er dog ca. 40 danske virksomheder, der fremstiller krigsmateriel, og den danske eksport af våben er vokset fra 12 mill. kr. i 1970 til 123 mill. kr. i 1977, altså en tidobling, bl. a. som følge af aftalerne om medproduktion af de F-16 fly, som et flertal her i folketinget har besluttet at bruge mindst 3 mia kr. til. Der sker altså en militarisering af den danske industri, om end i det små.

VS gør naturligvis, hvad vi kan – og det er desværre ikke så meget – for at modarbejde hele denne uhyrlige udvikling. Vi tager afstand fra oprustningen i både Øst og Vest. Vi

[Steen Folke]

synes ikke bedre om SS-20 raketter end om Pershing-raketter. Vi mener selvsagt, at der fra Danmark må lyde et rungende nej til produktion og udstationering i Vesteuropa af de 464 krydsermissiler og de 108 Pershing II-raketter.

Krydsermissilet er et meget avanceret atomvåben med vistnok en sprængkraft på 10 gange Hiroshimabombens og en rækkevidde fra Vesttyskland og langt ind i Sovjetunionen. Det er lavtgående, vanskeligt at spore og uhyre træfsikkert. Samtidig har det den dødsensfarlige egenskab, at det er så lille, 5 m langt, at det kan skjules overalt og derfor er komplet umuligt at holde kontrol med.

En eventuel beslutning på NATO-mødet i december om produktion og senere udstationering af krydsermissiler vil ikke indebære nogen overtrædelse af eksisterende aftaler. Ganske vist indeholder SALT II et protokolat, hvori det hedder, at deployering af krydsermissiler kun må ske med missiler, der har en maksimal rækkevidde på 600 km, men det er så bekvemt, at dette protokolat udløber med udgangen af 1981, altså før der kan blive tale om en udstationering af langt-rækkende krydsermissiler i Vesteuropa. Keine Hexerei – nur Behändigkeit.

SALT II-aftalen kan i det hele taget slet ikke bære den stærke opreklamering i både Øst og Vest, ja, den kan måske være med til at udbrede en falsk tryghed. SALT II er jo ikke en aftale om nedrustning, men om reguleret oprustning.

SALT II harmonerer i øvrigt fint med NATOs omlægelse af atomstrategien. Når USA lægger så stor vægt på, at beslutningen om de 572 atomraketter skal træffes nu, så er det, fordi den er et led i NATOs nye atomstrategi. Den gamle strategi var baseret på massiv gengældelse, det totale ragnarok. Den nye strategi skal gøre det muligt at føre en mere begrænset atomkrig alene i Europa. Communiquet fra mødet den 14. november i NPG, NATOs atomplanlægningsgruppe, giver et godt eksempel på den sindssyge militære logik, der ligger bag omlægningen i strategi og beslutningen om de nye raketter:

»Forøgelsen af NATOs langtrækkende TNF« – det vil sige mellemdistanceraketterne – »vil lukke et hul på eskaleringens vej og medføre bedre muligheder for beherskede og kontrollerede reaktioner.«

Det, som NATOs forsvarsministre her omtaler som beherskede og kontrollerede reaktioner, er affyring af, skal vi bare sige et par dusin krydsermissiler, hver med en sprængkraft på 10 gange Hiroshimabombens. Ja, man kan naturligvis også tænke sig, at NATO-generalerne virkelig behersker sig og nøjes med at affyre et enkelt krydsermissil mod f. eks. Moskva for at vise russerne, at det er alvor.

Jeg vil gerne tilføje, at jeg trods alt tror, at risikoen for, at dette våben og andre uhyrlige atomvåben i Øst og Vest skal blive affyret efter en velovervejede beslutningsproces, er minimal. Derimod kan man ikke se bort fra risikoen for, at de bliver udløst ved en menneskelig eller teknisk fejl. Hele systemet kontrolleres ved kompliceret elektronisk datastyring, og afgørende beslutninger i en indbildt eller virkelig krisesituation skal tages inden for få minutter.

I den forbindelse vil jeg gerne henvise til det uheld, eller hvad det nu var, i USAs atomvarslingsystem, der øjensynlig skete den 9. november. Ifølge The Observer fra den 11. november viste varslingsystemet, at en sovjetisk atomraket var på vej mod USA, og det varede seks minutter, før det blev klart, at der var tale om en fejl. Det lyder måske ikke af ret meget, men der er ikke lang betænkningstid. I løbet af de seks minutter blev en del krigsfly da også sendt på vingerne, men Pentagon beroligede bagefter med, at man ikke var ved at affyre atomraketterne.

Jeg har for en uge siden i et spørgsmål bedt forsvarsministeren om en redegørelse for hele forløbet med henblik på debatten i dag. Den er desværre ikke kommet, og jeg vil gerne spørge forsvarsministeren, hvornår den kan forventes.

Den sikreste virkning af en beslutning om de 572 atomraketter er, at Sovjetunionen vil svare igen, bl. a. med en mangedobling af det foreløbig ret beskedne antal SS-20 raketter.

I et propagandaforemstød har Bresjnev noget overraskende svaret med et tilbud om at reducere antallet af sovjetiske tropper og kampvogne i DDR med henholdsvis 20.000 og 1.000. De borgerlige partier og de borgerlige aviser hævder, at det er dette snedige udspil, som har forkludret NATOs beslutningsproces vedrørende de nye raketter. Så

[Steen Folke]

naive tror jeg ikke der er nogen der er. Vi falder i hvert fald ikke i svime over dette generøse russiske tilbud, som i den store sammenhæng ikke kan have meget andet end symbolsk betydning. Men der er trods alt tale om en ensidig russisk troppereduktion, og nok så væsentligt indeholdt udspillet samtidig et tilbud om at reducere antallet af mellemdistanceraketter i Europa. Man må spørge vore NATO-politikere: hvorfor overlader I russerne den propagandamæssige gevinst ved den slags foranstaltninger? Hvorfor gør NATO aldrig noget lignende?

De borgerlige politikere vil gerne bilde os ind, at Sovjetunionen er militært overlegen. Det passer ikke generelt, og det passer slet ikke på atomvåbnenes område. Institute of Strategic Studies, som er nært knyttet til vestlige interesser, kan ikke få sig selv til at sige mere, end at der er ligevægt. Ifølge SIPRI er NATO overlegen både i kraft af atomvåbnenes antal og »kvalitet«. Jeg tænker bl. a. på USAs store antal af mirvede Poseidon-raketter, der kan affyres fra neddykkede ubåde. NATOs overlegenhed på atomvåbenområdet er også kommet til udtryk i en rapport, som de amerikanske værnschefer udarbejdede i 1977 om den militærpolitiske situation.

I denne situation kan beslutningen på NATOs ministerrådsmøde i december blive af skæbnsvanger betydning. Det burde gøre indtryk på regeringen og NATO-politikerne, at også fremtrædende uafhængige amerikanske militæreksperters advarer mod beslutningen. Jeg tænker bl. a. på USAs topforhandler ved SALT II, Paul Warnke, som også andre ordførere har henvist til i debatten.

Det er glædeligt, at det er lykkedes at skabe en så omfattende debat i den danske befolkning om denne sag. Det er tydeligvis kommet regeringen på tværs. Den socialdemokratiske beslutning om at anmode om et halvt års udsættelse er en lille sejr for de mange, der har protesteret, men det er under ingen omstændigheder tid nok til seriøse forhandlinger, og udenrigsministeren har i sin tale i dag igen opstillet så kategoriske krav til modparten, at man må tvivle på de reelle hensigter.

Hertil kommer, at det er uklart, hvad der ligger i regeringens beslutning. Hvis Danmark på NATO-ministerrådsmødet blot accepterer at blive nedstemt af de øvrige lande, så er regeringens holdning ikke meget be-

vendt. Det samme gælder, hvis der bliver tale om en consensusbeslutning, hvor Danmark ikke tager udtrykkeligt og offentligt afstand fra beslutningen. Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om han kan berolige mig med at udelukke, at noget sådant kan komme til at ske på mødet i december.

Det, der er brug for, er et krystalklart dansk nej til nye atomraketter.

Poul H. Møller (KrF):

I ugerne forud for denne debat om det radikale venstres forespørgsel til udenrigsministeren er der jo talt og skrevet meget både for og imod opstillingen af disse nye atomraketter i Vesteuropa, men allerede 4 dage før debatten har regeringen givet sit svar på forespørgslen, hvilket dog ikke har gjort debatten mindre livlig.

Jeg vil gerne her straks i indledningen understrege, at kristeligt folkeparti ikke er noget militant parti. Naturligvis er vi ikke det. Vi er enige med såvel disse få demonstranter herude i kulden på slotspladsen i dag som med de mange andre, der mener og ønsker, at de enorme summer, der nu anvendes til militære formål, hvad enten det drejer sig om forsvars- eller angrebsvåben, burde kunne anvendes til langt bedre og mere positive formål, bl. a. set i relation til en verden, hvor to tredjedele af befolkningen lever i fattigdom, usselhed og nød. Hvor var det ønskeligt, om sværdet kunne smedes om til plovjern, ja, om vi kunne komme til at leve i en verden med fred og fordragelighed nationerne imellem!

Der er mange af dem, som i dag er pacifister, som vi kalder det, som ønsker vort forsvar decimeret, ja måske helt afskaffet, ønsker, at vi udmelder os af NATO og i det hele taget har en negativ indstilling til vort lands forsvar. Jeg tror, at der bag dette virkelig ligger en god portion idealisme. De ønsker sikkert det bedste for vort land, ja, for hele verden. Men mange af deres mere eller mindre følelsesladede udtalelser, som også er faldet i de sidste uger, viser, at de ikke kan eller ikke tør se realistisk på tingene, men hyller sig i en drømmeverden, som desværre så langtfra harmonerer med den barske verden, vi lever i i dag. Andre modstandere af forsvaret har måske helt andre motiver til deres form for idealisme.

[Poul H. Møller]

Det er bemærkelsesværdigt, at f. eks. en stor del af vores EF-modstandere meget kraftigt har betonet deres frygt for, at Danmark blandt disse store magter i et europæisk fællesskab kan miste noget af sin selvstændighed og suverænitæt, ja, sin identitet. Men mange af disse samme er derimod ikke spor ængstelige for at sætte vor frihed og selvstændighed på spil, f. eks. ved at slække på eller helt nedlægge vort forsvar. Dette synes mig at være en noget inkonsekvent holdning, medmindre der som sagt ligger andre hensigter bag.

Danmark er jo kun et lille land, men dets beliggenhed er af stor strategisk betydning i en konfliktsituation, og der skal ikke megen fantasi til for at forestille sig, hvor tillokken- de et sådant blotlagt Danmark ville virke på et eller flere Østlande, for hvem adgangen til at besejle Østersøen og danske farvande er af vital betydning. Som bekendt er en kæde ikke stærkere end sit svageste led, og i en given situation, hvor en eventuel angriber skønner, at omkostningerne ved et angreb ligger på et kynisk set rimeligt plan, ja, så kan det risikeres, at der trykkes på knappen.

Er dette nu ikke bare hysteri eller kommunistforskrækkelse? Nej, vor tids udviklede teknologi har gjort det umuligt for noget land på kloden at foretage ændringer f. eks. på det forsvarsmæssige område, uden at dette straks registreres af andre landes forsvar, og det endda i detaljer. Derfor kender NATO også omfanget af Warszawapagtens styrker og ved, at NATO både kvalitativt og kvantitativt er underlegen på mange områder.

Senest drejer det sig om disse flerhovedede uhyrer, en atomraket med flere sprænghoveder, kaldet SS-20, der nu opstilles i Rusland og muligt i nogle af dets vasalstater, pegende ind over Vesteuropa og med en rækkevidde, der langt overgår NATOs missilers og raketers. Med andre ord er også på dette område Warszawapagten flere år foran NATO. Dette har bragt Europa i dette ulykkelige dilemma, som USA kun mener kan løses ved opstilling af samme slags raketter i Vesteuropa. Og så ved jeg godt, at pacifisten med det samme siger nej hertil, vi skal i stedet forhandle, og skulle det komme til et angreb, ja, så må vi stille an med spader og køller og lignende mindre skadelige våben, for sådan vil vort

nu forældede NATO-raketsystem nemlig virke over for en sådan overmagt.

Danmark er som sagt et lille land, og i vor barske verden, hvor ingen kan føle sig sikker, må vi, om vi virkelig ønsker at undgå en ny 9. april, hente hjælp i forsvarsalliancen NATO. Jeg tror nok, at de fleste i dag er klar over, at netop denne alliance har været en væsentlig årsag igennem de sidste 30 år til, at den såkaldte kolde krig ikke er blusset op og er blevet til en varm krig. Opinionsundersøgelserne viser en klar forståelse herfor i befolkningen.

Men medlemskab af en sådan alliance forpligter naturligvis. Jeg plejer at sige det sådan, at det er at sammenligne med en ulykkesforsikring, hvortil man jo må betale præmien, idet man naturligvis håber på aldrig nogen sinde at få brug for denne forsikring.

Skønt NATO forud for forsvarsforliget i 1977 ønskede en forhøjelse af sine allieredes forsvarsbudgetter med 5 pct., foranlediget af Warszawapagtens tiltagende overlegenhed i styrkeforholdet, så fortsætter det danske forsvar med samme budget for 1977-1981, som man havde kørt med siden 1973, hvilket vakte både forundring og utilfredshed såvel i det danske forsvar som i NATO.

Nu, efter 2 1/2 af de i alt 4 år i perioden, kommer regeringen så med forslag om at spare 100 mill. kr. på dette vedtagne budget, endskønt forsvaret i forvejen føleligt lider mangler, bl. a. grundet nyanskaffelser af materiel, der har vist sig betydelig dyrere end forudset. En sådan besparelse vil betyde en svækkelse af vort forsvar, hvad regeringen heller ikke har benægtet, men den har anført, at når der skal spares i det offentlige, så kan forsvaret ikke holdes udenfor. Dette har dog ellers hidtil været tilfældet – indtil nu da – idet kriteriet for forsvarsbudgettet har været den til enhver tid værende sikkerhedspolitiske situation. Vil man nu til at anlægge andre kriterier, så kan man vel egentlig forvente, at vi tager en drøftelse op om, hvorvidt vi overhovedet har råd til fremover at have et forsvar.

Også dette besparelsesforslag har vakt forundring og ikke liden irritation i NATO og har utvivlsomt medvirket til en vurdering af vor forsvarsvilje og dermed vor værdighed til at stå sammen med andre i forsvarsalliancen.

Samtidig må jeg sige, at dette er et klart brud på det indgåede forsvarsforlig, der jo

[Poul H. Møller]

indeholdt en klausul om, at ændringer af budgettet inden for disse 4 år kun kunne ske, såfremt samtlige 5 forligspartnere var enige herom. Man kan godt undre sig over et sådant brud, kort før forhandlingerne om det næste forsvarsforlig skal påbegyndes. Regeringen påtænker måske, trods forsikringer af modsat art her i dag, at hente dette forlig igennem på stemmer fra f.eks. SF og det radikale venstre. I så fald kan man nok også forudse, at næste udspil kunne blive et brud med NATO.

Hertil kommer så pludselig regeringens forslag til NATO om at udskyde afgørelsen vedrørende modernisering af raketvåbnene i Vesteuropa i et halvt år med den motivering, at der i dette tidsrum kan forhandles med Sovjet om, hvad Warszawapagten eventuelt kan give afkald på med hensyn til SS-20 raketter m. m.

Man kan jo godt have sine tvivl om, at denne pludselige kovending alene skyldes socialdemokraternes fredsvilje. Det er mere sandsynligt, at dette er et kompromis, man har måttet gå ind på, tvunget af sin venstrefløj. Det er med andre ord denne fløj, der for øjeblikket bestemmer dansk forsvarspolitik, forhåbentlig kun i dette øjeblik. Der er næppe mange, heller ikke blandt socialdemokraterne, der mener, at lille Danmark, der hidtil ikke har ydet nogen overvældende indsats i alliancen, kan komme i sidste øjeblik med en sådan ændring i sin indstilling og så forvente, at dette modtages varmt og vedtages. Nej, det er kun en stakket frist, regeringen har fået ved dette kompromis, og om ca. 14 dage har vi det resultat, som vi faktisk kender på forhånd, og så må en ny vurdering til.

Heller ikke efter dette kan vi forvente at blive set på med milde øjne af vores forsvarsallierede, de allierede, som vi vil være så afhængige af i en truende situation. Danmarks kreditværdighed er ved at være sat på spil grundet vor kæmpegæld til udlandet. Ønsker regeringen nu også vor forsvarsvilje stillet i tvivl og dermed vor værdighed til medlemskabet af NATO? Der ville nok være nogle, der vil gnide sig i hænderne, hvis Danmark gled ud af denne alliance, men det ville være en ulykke for vort land i denne alvorlige sikkerhedspolitiske situation.

Kristeligt folkeparti vil hilse ethvert fredsiniciativ velkommen. Vi mener, at alle realisti-

ske muligheder for afspænding bør udnyttes, men en ensidig nedrustning baseret på blåøjet optimisme, på drømmerier eller urealistisk ønsketænkning må vi sige nej til.

Kristeligt folkeparti er enig med statsministeren, når han i sin politiske orientering her i tinget den 6. november udtalte, at Danmark ikke i fredstid ønsker atomvåben. En sådan stationering er nok heller ikke strategisk strengt nødvendig i fredstid, men i en truende situation må spørgsmålet nok tages op til nyvurdering.

Vi mener, at Danmark ikke kan køre på fribillet i NATO, vi må yde vor part som en ansvarlig partner. Desværre ser det ud til, at vi også i årene fremover må opretholde et troværdigt forsvarsberedskab, der ikke animerer en eventuel angriber til at tro, at Danmark kan blive et let bytte i lighed med situationen den 9. april 1940. Frihed må man værne om og betale for. Af disse grunde mener vi, at vi ikke kan undslå os for at medvirke til en modernisering af NATOs raketvåben.

Ønsket om et halvt års udsættelse med moderniseringen for at fremme forhandlinger med Sovjet kunne vi i kristeligt folkeparti godt dele, såfremt denne mulighed var realistisk. Præsident Bresjnevs ædelmodige tilbud om tilbagetrækning af 20.000 mand og 1.000 kampvogne, der alligevel skulle udskiftes, kunne ved første indtryk give tanker om en åbning fra Øst, men ved nærmere eftersyn viser dette sig blot at være en narresut. En sådan tilbagetrækning ændrer nemlig i realiteten ikke styrkeforholdet. Da Sovjet har et for dem tilpas stort forspring, og da de nu er i fuld gang med den modernisering af deres raketsystem, som NATO er 3-4 år bag efter, så har de sagtens råd til denne form for ædelmodighed.

Nej, desværre må vi nok se i øjnene, at denne frygtelige terrorbalance endnu en tid må være afgørende for krig og fred. Men vi må på intet tidspunkt affinde os hermed. Vi må udnytte alle muligheder, vi må alle medvirke, skubbe til stormagterne, således at de holder forhandlingsbordet varmt. Selv om der skal mange SALT-forhandlinger og SALT-aftaler i stand, så må dette rustningskapløb standses. Det må nok erkendes, at dette mål ikke er lige om hjørnet, men selv de mindste fremskridt vil såvel kristeligt fol-

[Poul H. Møller]

keparti som sikkert de fleste hilse med stor glæde.

Ib Christensen (DR):

Det er retsforbundets opfattelse, at det er farligt for verdensfreden, når 2 militære pagt-systemer står over for hinanden rustet til tænderne. Det triste og det tragiske er bare, at det på kortere sigt er vanskeligt at se noget alternativ, så længe De Forenede Nationer er så svagt, som det er.

Magtbalancens absurditet fremgår også af de vendinger, som udenrigsministeren havde i sin tale, hvor han refererer, at der er nogle, der mener, at man skal opruste for at nedruste, og det er det, som i hvert fald de øvrige NATO-lande åbenbart mener. Først skal man ruste sig til tænderne, så man har noget at slå af på, og så kan man få nogle koncessioner. Det er i sig selv barokt, og det er dødsensfarligt, fordi det i denne sammenhæng betyder, at atomtærsklen sænkes, at taktiske atomvåben kommer til at supplere strategiske atomvåben, og at Vesteuropa i yderste fald kan blive krigsskueplads for en kernevåbenkrig. Det er også dødsensfarligt, fordi det bliver således, at minutter måske kan afgøre, om menneskeheden bliver udslettet.

Der er ikke noget at sige til, at når udsigterne er så dystre og så absurde, så skubber folk det væk, også mange politikere. Man vil ikke beskæftige sig med det. Man gennemgår det, man psykologisk kalder en fortrængning. Det bliver så meget mere farligt, som det giver de kræfter, der ønsker, at denne galskab skal fortsætte, bedre mulighed herfor. Det er en dødsensfarlig eventualitet, og derfor må ethvert land, også Danmark, med ansvarlighed tage sin stilling op.

Jeg må sige, at det er beklageligt, at regeringen nærmest har søgt at undgå en egentlig debat i den danske offentlighed omkring disse ting, og også her i folketinget. Fordi regeringen har villet undgå denne debat, måske på grund af interne vanskeligheder i socialdemokratiet, sidder man nu i denne situation, hvor man er bragt i vanskeligheder. Havde vi fået den debat på det tidspunkt, hvor andre lande i NATO havde den, så havde der måske i dag været en afklaring – det kan man ikke sige at der foreligger nu – og så

havde regeringen måske været nogle vanskeligheder foruden.

Men det skal ikke fordunkle, at vi hilser med tilfredshed, at regeringen nu vil gå ind for en udskydelse af NATO-beslutningen om anskaffelse af 572 nye raketter i Vesteuropa. De betingelser, som udenrigsministeren knytter til det i sin tale, kan vi fra retsforbundets side godt acceptere. Der er spørgsmål, som jeg mener at udenrigsministeren må svare på, og som også andre har været inde på, nemlig: hvad er det egentlig, regeringen vil gøre på mødet den 12.–14. december, og kan man i den forbindelse forvente, at det såkaldte consensusprincip i NATO bliver opretholdt, det vil sige, at alle lande skal være enige om en beslutning? Vil regeringen bruge consensuskikken i NATO til, om jeg så må sige, at vetoe en beslutning om, at nogle lande anskaffer sig disse raketter?

Det synes jeg nok er en væsentlig ting, for hvis man blot vil komme med et forslag og, når det er fejlet af bordet, så vil sige: all right, det kunne vi altså ikke få flertal for, så er det kun en manøvre. Jeg synes nok, at folketinget har krav på en tydeliggørelse af, hvor meget vægt regeringen vil lægge bag dette ønske, som vi deler, om en udsættelse af beslutningen. Hvis det kun er det første og ikke det, at man lægger større vægt på det, så er der jo kun tale om en manøvre og ikke om et seriøst forsøg på at få en pause til forhandlinger med Warszawapagten gennem en udskydelse af denne beslutning.

Der er tre grunde til, at vi synes, det er en god idé at udskyde beslutningen, ud over dem, jeg allerede har nævnt.

For det første er der uenighed blandt eksperterne om, hvorvidt magtbalancen mellem NATO og Warszawapagten er forskubbet på kernevåbenområdet. Det er dog nok den overvejende opfattelse, at der ikke i øjeblikket er tale om en forskydelse af magtbalancen, men at det kan ske i løbet af få år. Det ville ikke ske på en sådan måde, at en udskydelse ikke ville være forsvarlig. Faren for, at man i Warszawapagten får overvægt også på dette område i løbet af 2–3 år, er altså ikke større, end at udskydelsen af beslutningen nu godt kan forsvares.

For det andet er der uenighed om, hvorvidt det sovjetiske tilbud om tilbagetrækning af 20.000 tropper og 1.000 kampvogne fra Østtyskland er en invitation til forhandlinger

[Ib Christensen]

om gensidige kernevåbenreduktioner eller det blot er en propagandamanøvre. Men indtil det modsatte er blevet bevist, så må tvivlen vel komme, om jeg så må sige, delinkventen til gode. Det vil sige, at når tvivlen er der, så må man afprøve, om der ligger en reel åbning bag, eller om det blot er en taktisk manøvre af propagandamæssig karakter. Så længe den tvivl er der, bør invitationen selvfølgelig modtages, og jeg håber da, at det er en reel invitation.

For det tredje er der jo intern politisk strid i en række NATO-lande, inklusive dette land, om det rimelige i anskaffelse og placering i Vesteuropa af disse mange hundrede mellemdistanceraketter, og også amerikanske sikkerhedseksperters har jo udtalt sig offentligt imod, at denne beslutning træffes nu.

Jeg synes, disse tre forhold i forening taler til fordel for, at man udskyder beslutningen og kombinerer det med et seriøst forhandlingsudspil over for Warszawapagten med henblik på at stoppe kaprustningsvanviddet i Øst og i Vest. Ved et sådant udspil vil forhandlingsviljen på begge sider kunne afprøves. Begge parter har en vital interesse i at undgå en dødsensfarlig militæropbygning og i at forhindre et enormt ressourcespild i en økonomisk krisetid.

Det, der interesserer retsforbundet mere end noget andet i spørgsmålet om krig og fred, er, at der føres en krigsforebyggende politik. Det vil sige, at vi først og fremmest må forebygge krig og militær konfrontation ved at hjælpe i de områder af verden, hvor faren for, at noget sådant kan ske, er til stede, og hvor faren altså også er til stede for, at NATO og Warszawapagten kan blive indblandet med krig i Europa til følge.

Alle sikkerhedspolitiske eksperter regner med, så vidt jeg er orienteret, at skulle det værste ske, så vil krigsudbruddet ske i Afrika, måske i Asien – man kunne vel også forestille sig Latinamerika – men at det er ganske usandsynligt, at det sker i Europa. Den store fare ligger i, at et krigsudbrud i Afrika eller Asien kan føre med sig, at krigen breder sig til vor verdensdel. Derfor er det så uendelig vigtigt, at man forebygger noget sådant gennem en langt større u-landsbistand end den, vi i øjeblikket giver, og selvfølgelig en hurtig opfyldelse af de forpligtelser, vi i De Forenede Nationer har påtaget os på dette område, og at man også ved at give udvik-

lingslandene anstændige samhandelsvilkår og ikke føre EF-protektionistisk politik, som man gør i dag, giver dem muligheder for at klare sig selv og hjælpe sig selv og forebygger politisk uro med militære konflikter til følge, der kan brede sig som en steppebrand, og som kan involvere NATO direkte eller indirekte og Østblokken ligeså.

Derudover vil jeg gøre den bemærkning, at lige så vel som den franske ministerpræsident Clemenceau i sin tid sagde, at krig var en alt for alvorlig sag at overlade til generaler, så må man vel i endnu højere grad sige her, at nedrustningsforhandlinger er en alt for alvorlig sag at overlade til generaler, som med deres militære apparat er skabt til noget helt andet, til at føre krig eller til at forebygge krig, men ikke til at afskaffe sig selv. Det er derfor dybt beklageligt, at politikere både i Øst og Vest normalt engagerer sig så lidt i disse spørgsmål, og det er også beklageligt, at man ikke i højere omfang, end det sker, involverer fredsforskere og andre med henblik på at få virkelige realiteter frem og ikke blot de begrænsede resultater, man i dag har opnået af nedrustningsforhandlingerne. Ved siden af skal vi selvfølgelig på længere sigt arbejde for en styrkelse af De Forenede Nationer, som på lang sigt må være det organ, der kan betrygge verdensfreden.

Der er af fremskridtspartiet fremsat et dagsordensforslag, som har en vurdering af regeringens stilling i denne sag, som vi aldeles ikke deler, og som vi er meget uenige i, og derfor agter vi at stemme imod dette dagsordensforslag.

Så er der fremsat et dagsordensforslag af det radikale venstre, og man må nok sige, at svagheden ved dette dagsordensforslag er, at det kan fortolkes på to måder. Det kan fortolkes på den måde, at der er tale om en generel afstandtagen fra en beslutning om produktion og stationering af krydsermissiler og Pershing II-raketter i Europa. Det kan også fortolkes på den måde – ved en sådan fortolkning vil man være i overensstemmelse med regeringens politik – at man blot på mødet 12.-14. december siger nej med henblik på en udskydelse af afgørelsen. Derfor er denne dagsorden altså ikke så tæt på regeringens erklærede politik, som ønskeligt er, og derfor er det nok ganske let for regeringen at affærdige denne dagsorden.

[Ib Christensen]

Jeg vil derfor tillade mig at fremsætte et andet dagsordensforslag, idet jeg dog forskudsvis vil sige, at jeg synes, det er en højst parlamentarisk adfærd, når udenrigsministeren slutter sin tale med at afvise ethvert dagsordensforslag og barsk siger, at et hvilket som helst dagsordensforslag – og jeg må altså tilføje: også et dagsordensforslag, der er helt i overensstemmelse med regeringens politik – vil man stemme ned. Det er parlamentarisk adfærd. Det undrer mig, at regeringen, hvis den seriøst mener, at man nu vil have en udsættelse af denne beslutning, så der kan komme reelle forhandlinger, så ikke ønsker, at folketinget står bag ved en vedtagelse. Der er en indre selvmodsigelse her, som jeg er lidt betænkelig ved, og derfor synes jeg nok, at regeringen og socialdemokratiet ikke burde tage denne stilling, men stemme for det, der er deres egen politik. Hvis jeg ikke har misforstået regeringens politik, så er det noget i retning af følgende, som jeg her skal foreslå som:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til på NATOs ministerrådsmøde den 12.–14. december at gå kraftigt ind for en udskydelse af beslutningen om produktion og efterfølgende udstationering af nye atomraketter i Vesteuropa.

Folketinget opfordrer regeringen til samtidig at foreslå NATO et konkret, seriøst forhandlingsudspil over for Warszawapagten med henblik på at stoppe kernevåbenoprustningen i Øst og Vest.

Tinget går derefter over til næste punkt på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår i forhandlingen.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg synes, at det har været en udpræget teknisk debat i alt væsentligt, vi har hørt på i dag, og jeg har lidt svært ved at tilbageholde nogle bemærkninger, navnlig efter at have hørt hr. Palle Simonsens indlæg, som nærmest går ud på, at de mennesker, der ikke forstår, at det er nødvendigt at fortsætte den oprustning, ikke har fattet noget af det

hele. Vi blev faktisk kaldt for naive, tror jeg. Det må vi så bære.

For at man ikke skal tro, at jeg ikke er velorienteret, så vil jeg gerne citere en bog, som anvendes i forsvaret i samtdsorientering af det værnepligtige personel og vist i øvrigt inden for andre områder i forsvaret. Den er skrevet af en mand, der hedder Bertel Heurlin, og hedder »Hvorfor våben?«. I den oplyser forfatteren, at 98 pct. af alt, hvad der er af ødelæggelsespotentiell her på kloden, er samlet hos USA og Sovjet, og at de hovedsagelig retter dette skyts imod hinanden. Man gør senere op – jeg vil gerne citere direkte:

»Regner man f. eks. med, at der findes 200 vigtige civile mål i Sovjet passende for kernevåben, så vil USA kunne udslette Sovjetunionen 35 gange. Tilsvarende vil Sovjet kunne ødelægge USA 15 gange.«

Det er det, man i den militære sprogbrug kalder for overkill-kapacitet. Jeg synes, man kan forstå, at det i den militære tænkning anses for væsentligt, at man er i besiddelse af våben nok til at kunne slå fjenden, det vil sige udrydde ham, én gang. Det er unægtelig sværere at forstå, at det skulle være nødvendigt at kunne gøre det 35 gange.

At fortsætte produktion og stationering af atomvåben og andet militært materiel er at ville skaffe sig en endnu større overkill-kapacitet, og det forekommer meningsløst og farligt. Jeg mener, at det er på denne baggrund i højere grad end på baggrund af, hvilken teknik de enkelte våben repræsenterer, man skal føre den debat, som nu er sat i gang.

Den baggrund, vi har at føre diskussionen på her i landet, er alt for svag, og det er før fremhævet af hr. Stinus, at der virkelig er mangler på dette felt. Jeg mener, at vi har en fortid, hvor vi har gennemført langt bedre undersøgelser end dem, vi er i besiddelse af i øjeblikket, og Seidenfadenudvalgets rapport er nævnt. Det er ikke nok, at vi modtager rapporter fra forsvaret selv. De er udmærkede, men jeg forstår på de seneste rapporter fra forsvaret, at hovedproblemet stadig er at finde ud af, om fjenden kan tænkes at gå ind over Stevns eller over Sjællands Odde. De dimensioner kan vi ikke nøjes med i den forsvarspolitiske debat.

Til slut vil jeg gerne sige, at jeg forstår ikke regeringens holdning. Først rejser ministrene ud og siger »ja« eller »ja, måske«. Så kommer de hjem og bliver enige med grup-

[Bilgrav-Nielsen]

pen om, at nu skal man sige »nej – foreløbig«. Men samtidig afviser man en dagsorden, som støtter regeringens og socialdemokratiets nuværende holdning. Der er virkelig grund til, at man spørger: hvad er egentlig regeringens og socialdemokratiets holdning i øjeblikket?

Jeg forstår, at man end ikke er til sinds at ville fremsætte et dagsordensforslag, der tager den redegørelse til efterretning, som ministeren selv har afleveret. Man vil hellere ind i et afstemningsselskab med partier, som har kritiseret regeringen meget stærkt i denne sag. Det er lidt ufatteligt, og det er faktisk også ufatteligt, al den stund jeg forstår, at regeringen gerne vil have endnu flere partier end tidligere i tale ved de kommende forhandlinger om en ny forsvarsordning.

Bolvig (RV):

For 117. gang forsøger generaler og militære eksperter at overbevise den vestlige verdens befolkninger om, at vi af hensyn til vor sikkerhed må opruste, og for 117. gang råber en hr. Palle Simonsen, en hr. Franz Josef Strauss og andre krigerpolitikere op om, at vi er sakket langt bag efter Sovjet i militær henseende. Det er karakteristisk, at denne militære underlegenhed altid er mest udtalt lige før et amerikansk præsidentvalg.

Oprustning er en global dårskab. Alle lande køber en større og større usikkerhed for en højere og højere pris. Trods en 30-dobling i faste priser af verdens militærudgifter siden århundredskiftet vil få vist påstå, at sikkerheden er blevet forøget.

I sikkerhedens misbrugte navn – af hensyn til den sovjetiske trussel, som det hed – har den vestlige verdens ledende magter eksempelvis leveret enorme mængder af våben og udstyr til Iran. Alene i 1975 for 8 mia dollars. Vil nogen i dag påstå, at sikkerheden i dette vigtige område er blevet forøget? Nej, vel? NATO ryster af skræk over, hvad det kostbare, avancerede militære udstyr kan blive brugt til i de kommende måneder. Men man har intet lært af denne kortsynede politik. Det vestlige svar på omvæltningerne i Iran er et traditionelt tilbud om at levere militært udstyr til Saudi-Arabien og Golfstaterne.

Der foregår over hele jordkloden en gigantisk konkurrence om at sælge og levere

mere og mere dødbringende våben mellem en række stater med Sovjet, USA, Frankrig, Tjcekoslovakiet, Tyskland og England i spidsen. Dette groteske kapløb er ikke kun en benhård konkurrence mellem landene i Øst og Vest, men også mellem de venligtsindede allierede i vor egen forsvarsalliance, NATO.

Private våbenproducenter må sikre sig indbringende ordrer som en forudsætning for at få råd til forskning og udvikling af nye våben og systemer, hvorfor den fattige verden stimuleres, bl. a. ved hjælp af bestikkelser, til så store våbenindkøb, at den samlede verdens u-landsbistand ikke en gang kan dække udgifterne hertil.

Ethvert alvorligt forsøg på nedrustning bremses af bl. a. økonomiske årsager. Dødens købmænd ønsker ikke at give afkald på de værdifulde markeder, hvorfor vi i hvert eneste politisk brændpunkt – det være sig i Libanon, i Eritrea, i Zimbabwe eller endog i Sydafrika – finder våben og bomber produceret både i Øst og i Vest. Denne kyniske indstilling kom tydeligt for dagen i det britiske underhus, hvor tidligere forsvarsminister Dennis Healey i en debat om nedrustning sagde:

»Skønt regeringen tillægger det den allerstørste betydning at gøre fremskridt i spørgsmål om nedrustningskontrol og nedrustning, må vi dog samtidig tage de praktiske skridt, vi kan, for at sørge for, at dette land ikke undlader at sikre sin rimelige andel af dette værdifulde handelsmarked.«

Når vi ved, at supermagterne, at de to alliancer NATO og Warszawapagten har et kernevåbenlager af en sådan størrelse, at alt liv kan udslettes 15–20 gange, må vi være kommet dertil, at Danmark i det mindste siger nej til yderligere eskalering. Oprøret mod oprustning må komme fra de små lande. Rumænien har indset det i Øst, vi må gøre det i Vest. Danmark må sige nej til nye kernevåben og påvise, at det bedste forsvar for vor livsform, for den demokratiske livsform, er at mindske svælget mellem de mange i den fattige verden og os få i den privilegerede, rige verden. Man kan efter meddelelser i Kristeligt Dagblad i dag om nedskæringer i u-landsbistanden frygte, at regeringen og socialdemokratiet ikke indser dette.

Robert Pedersen (S):

[Robert Pedersen]

Dette er en meget tragisk dag for dansk sikkerhedspolitik. Det er det i og for sig ikke så meget, fordi de radikale får en lille glorie omkring deres antimilitaristiske hoved, og det er det heller ikke så meget, fordi modstanderne af dansk sikkerhedspolitik har fået lejlighed til i nye nuancer at kritisere den politik, som et overvældende flertal i dette ting har stået for i over 30 år.

Jeg skal såmænd meget gerne tilgive hr. Gert Petersen, at han finder nye signaler i, at den forrige ordfører var undertegnede og den nye er hr. Lasse Budtz, at sidste gang blev der talt lidt, denne gang bliver der talt meget, og at den, der skal forsvare politikken på regeringens vegne, nu er udenrigsministeren, hvor det før var forsvarsministeren, for jeg har meget vanskeligt ved at tage en sikkerhedspolitisk dialog med hr. Gert Petersen alvorligt. Jeg husker udmærket på et tidspunkt, hvor vi var kommet ud over pubertetsårene, hvor hr. Gert Petersen i en dialog skrev, at ethvert forsvar for socialismen starter med et forsvar for Sovjetunionen. Jeg kunne minde hr. Gert Petersen om andre ting. Jeg tror, hr. Gert Petersen skal være meget forsigtig med at læse nye signaler i det, der er foregået i socialdemokratiet, hvilket jeg tror at hr. Gert Petersen vil blive overbevist om, inden dette ting tager på ferie til næste sommer.

Tragikken ligger et helt andet sted. Den ligger i, at de partier, der siden 1949 utvetydigt har sagt, arbejdet for og troet på, at et samarbejde i NATO havde en fredsbevarende effekt, en forsvarsmæssig effekt, i dag vurderer tingene og udviklingen forskelligt. Det er ikke bare tragisk for dette ting, men det vil være alvorligt, hvis det er udtryk for en splittethed i vort folk og dets politik, som vi står for. Jeg vil gerne have lov til at forsvare det standpunkt, min gruppe står for.

Enigheden startede mellem Erik Eriksen og Ole Bjørn Kraft og Hans Hedtoft. Den eneste måde, hvorpå man kunne stabilisere forholdene i Europa var ved et sammenhold imellem nationer, der havde det samme syn på forfatning, på frihedsrettigheder, på andre ting. Forsvar i sig selv var ikke noget mål, men forsvar og styrke var forudsætningen for, at man over for nationer, hvis udenrigspolitiske handlekraft er betydelig større end vores, fordi de selv bestemmer, hvad de skal fortælle deres landes befolkning, kunne gøre

opmærksom på, at her gjaldt det én for alle og alle for én.

Det, der er det nye i situationen, er en vurderingssag – som jeg ikke kan afgøre, og som jeg ikke tror nogen i denne sal kan afgøre – idet den ene part af NATO-tilhængerne mener, at bare truslen om at erstatte mellemdistanceraketterne hænger over hovedet på Sovjetunionen, så vil det føre til forhandling, mens den anden del, vore politiske allierede, mener, at der skal ske en faktisk beslutning i dag om at foretage denne udskiftning, og at det vil føre til en ændring i Sovjetunionens politik.

Jeg har taget mit partis stilling til efterretning, og jeg synes, vi skulle forsøge på at finde fodslag i rækkerne og så love hinanden, at hvis ikke der sker noget på det halve år, så vil vi sammen igen helhjertet arbejde for det, der er vores mål, nemlig at NATO skal bevare og styrke og sikre den fred, som har været sikret den længste periode i Europas historie, nemlig 30 år.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Det er almindeligt ved debatter, at en regering får kritik enten fra den ene side eller fra den anden side i tinget. I dag har jeg måttet konstatere, at kritiske bemærkninger er kommet fra begge sider, om end med forskellig styrke.

Jeg vil starte med en lille bemærkning til opfølgning af det, hr. Robert Pedersen sagde, nemlig om den meget store forskel i beslutningsprocessen, der er mellem den del af verden, vi tilhører, og den andel del, hvor der ikke skal spørges, hvor der ikke på Den røde Plads står demonstranter, hvor der ikke er tale om, at der i bred forstand foregår en debat i befolkningen, men hvor systemet er, at beslutninger oppefra bliver dirigeret længere ned. At vi har en bred debat – og den lægger vi vægt på, som jeg sagde i mit oplæg – vil nogle sige er en svaghed, fordi vi ikke er så beslutningsdygtige. Vi kan have tvivlere iblandt os, og vi sætter spørgsmålstegn over for hinanden, men alt lagt sammen, så er det min opfattelse, at det er vores store styrke, at vi har denne debat om tingene.

Jeg vil gøre et par enkelte bemærkninger til hr. Stinus, der satte spørgsmålstegn ved, om SS-20s tilstedeværelse havde forrykket balancen. Nu har vi den opgavefordeling i

[Udenrigsministeren]

regeringen, at forsvarsministeren senere vil komme med et par bemærkninger af mere teknisk karakter, men jeg vil godt lige pege på det interessante – eller skal vi sige i debatten positive – at såvel hr. Gert Petersen som hr. Stinus meget talte om balancen eller argumenterede for, at balancen var tilstrækkelig, og bortset fra at man kan vurdere det forskelligt og hæfte sig ved forskellige tal, så er det, synes jeg, ganske væsentligt at få hevet frem, at man altså koncentrerede sig om selve dette med balancen.

Hr. Stinus spørger, om NATO er klar til at spille tilbage. Jeg tror, der er lidt misforståelser i alt det, vi diskuterer i dag. Jeg synes, dagsordensforslaget fra retsforbundet bærer præg af det. Der er tale om oplæg fra NATO, og det er oplæg fra to grupper, to ekspertgrupper. Den ene gruppe har beskæftiget sig med den militære side af sagen. Den anden gruppe har beskæftiget sig med de politiske aspekter. Det, der er lagt op til, er – ud over en beslutning om at sige ja til produktionen – forhandlinger imellem USA og Sovjetunionen. Her har vi gjort det, at vi over for andre regeringer har sagt, at efter vores opfattelse er det forhandlinger, der under alle omstændigheder må i gang så hurtigt som overhovedet muligt. Vi kan ikke afvente, at SALT III går i gang. Man må gå i gang i januar måned. Jeg tror, mit partis ordfører udtrykte det sådan, at så kan man senere, når SALT III går i gang, lade SALT III være paraplyen, under hvilken disse særlige mellemdistanceraketforhandlinger befinder sig.

Hvad gør man konkret for at få det udsat, og hvilke muligheder er der? Her kan jeg sige, at der altså i morgen skal være møde i NATO med de faste repræsentanter, og her vil man fra den danske regerings side fremlægge sit udspil. Så må vi se, hvad den debat vil føre med sig. Det er for tidligt at sige noget konkret.

Jeg fandt også, der var en anden misforståelse. Det fandt jeg efter at have hørt hr. Stinus sige: »Et halvt år er for lidt.« Det radikale venstre fremskillede det, som om vi forventede, at man efter et halvt år skulle have tilendebragt forhandlinger med så lykkelig en udgang, at der altså ikke bliver tale om, at man siger ja til den produktion i NATO. Nej, her vil jeg pege på to ting. Den ene ting har jeg vist allerede nævnt, nemlig tidsfaktoren. Vi kan ikke trække det ud – og her

vurderer jeg det anderledes end mine hollandske partifæller – i 2 år, al den stund der altså produceres 50 SS-20 pr. år. Alene det vil øge vanskelighederne ved at kunne komme igennem med noget fornuftigt. Den anden ting, jeg vil pege på, er, at vi siger, at der inden for et halvt år må komme klare meldinger fra Moskva. Med den beslutningsproces, man har i Moskva, skulle det ikke tage så forfærdelig mange dage, for ikke at sige timer, for lederne i Kreml klart at signalere tilbage: vi er parate til at fryse, stoppe produktionen, og vi er parate til at optage forhandlinger. Vi har sagt et halvt år, og så håber vi naturligvis, at vi får sådanne positive signaler tilbage, at man går i gang med forhandlingerne. De, der kender noget til det, ved naturligvis, at det ikke er forhandlinger, der kan klares inden for et halvt år. Nej, men så er man kommet i gang med det, og så ved man, at den anden part har stoppet produktionen. Det har den konsekvens, at så skal der heller ikke træffes beslutning om produktion på vestlig side, men så går forhandlingerne deres gang.

Til hr. Christophersen og til hr. Palle Simonsen har jeg ikke mange bemærkninger at gøre. Jeg vil koncentrere mig om en enkelt betragtning, nemlig den, der går på, at man skaber usikkerhed i NATO, man belaster forholdet til sine allierede derved, at regeringen kommer 5 minutter i 12. Man kan spørge sig selv: hvem har ansvaret for, at debatten ikke er begyndt på et tidligere tidspunkt? Vi havde den som bekendt i maj måned i dette ting. Men når det drejer sig om det mere konkrete i det, har det ligget sådan, at disse ekspertgrupper har gjort deres arbejde og først for forholdsvis nylig er blevet færdige. Så kan man ikke andet end forvente i kølvandet af et sådant oplæg, at der kommer ikke blot en debat i de enkelte lande, men også en dialog imellem medlemmerne i NATO. Det hollandske parlament har haft sin debat, og efter min viden har man i det hollandske parlament i forbindelse med mødet den 12. december sagt, at det må være under forudsætning af ratifikation af SALT II. Det må kun være en beslutning om produktion og ikke anbringelse eller deployering. Det må være et mindre antal end 572. Ja men det fortæller da, at der må være en dialog. Vi diskuterer nu situationen med de andre medlemslande

[Udenrigsministeren]

af NATO, hvor vi kommer med dette bidrag. Jeg synes, en dialog må være helt naturlig.

Over for hr. Arentoft vil jeg bare konstatere, at fremskridtspartiet altså nu definitivt er gået bort fra telefonsvareren.

Det har ikke været nogen hemmelighed, hr. Gert Petersen er en meget vidende politiker, og jeg beundrer ham, fordi han virkelig sætter sig ind i stoffet. Så kan man af og til spørge sig selv, om hans brug af citater osv. altid er lige fair. Instituttet for strategiske studier i London kan man ikke i denne situation bare citere ved at tage deres årsberetning, der kom i september. Man må også citere det, de har udsendt efterfølgende, hvor de giver et helt andet billede af tingene. Det vil forsvarsministeren komme ind på. Det, jeg godt kunne have efterlyst hos hr. Gert Petersen, var, at der med lige så megen kraft i stemmen og på et tidligere tidspunkt var blevet protesteret imod den opbygning af SS-20, som finder sted i Warszawapagten.

Hr. Niels Helveg Petersen spurgte mig, om der var reaktioner fra Sverige, som udtrykte bekymring over dette her. Hertil må jeg sware, at mig bekendt er der ikke kommet nogen reaktioner. Det eneste, jeg har noteret mig – jeg tror, det var i Radioavisen i går – var, at den svenske udenrigsminister over for Sovjetunionen sagde, at Sverige nok selv skulle varetage sin måde at hævde sin neutralitet på, underforstået at det burde andre ikke blande sig i.

Jeg vil slutte af med at konkludere følgende: i morgen har vi som sagt dette møde i NATO. Ved dette møde vil man præsentere de danske synspunkter, som her har været til debat. Regeringen håber, at der under den efterfølgende proces imellem NATO-medlemslandene vil være tale om positiv modtagelse, selv om vi godt er klar over den, skal vi sige øjeblikkelige og spontane reaktion, som er kommet fra visse landes side.

Vi vil gerne sige til folketinget, at vi mener det alvorligt med dette forslag. Vi vil arbejde hårdt for det. Så må vi se, hvad der videre sker. Meningen er jo, at når vi nærmer os den 12. december – eller for at gøre det mere formelt op, når det udenrigspolitiske nævn har møde den 11. december – vil regeringen dér informere om sin stillingtagen.

Det betyder, at jeg ikke på dette tidspunkt vil kaste mig ud i teoretiske betragtninger om vetoret og consensus. Jeg kan kun konstatere,

at indtil nu har vedtagelser i NATO bygget på enstemmighed – eller consensus, som nogle jo kalder det. Vi håber, at vi kan trænge igennem. Vi håber, når vi måtte være kommet igennem med en løsning, at vi så får signalerne fra Moskva. Så er det nemlig Sovjetunionen, der har ansvaret for, om oprustningen skal fortsætte, eller om vi i fællesskab skal sige stop. Jeg håber det sidste.

Forsvarsministeren (Søgaard):

Jeg vil gerne gøre en enkelt bemærkning til hr. Stinus, som gik ud fra, at i NPG-møderne træffes der beslutninger. Det gør der ikke. NPG-møderne er alene et debatforum, som ikke træffer beslutninger, men lader tingene gå videre til det, man kalder Defense Planning Group-møderne, hvor de endelige beslutninger træffes.

Må jeg sige til hr. Palle Simonsen, at jeg naturligvis er glad for hans opfattelse af min klarhed i analysen – det samme gælder hr. Arentoft – i den debat, vi havde i maj måned på en forespørgsel fra hr. Gert Petersen. Det var den 17. maj. Det er da rigtigt, at vi på det tidspunkt prøvede at analysere, hvordan situationen var. Jeg skal senere gøre nogle bemærkninger herom til hr. Gert Petersen. Vi prøvede at analysere situationen, som den var på det nukleare område og også på det konventionelle område, og jeg prøvede, så godt det nu engang var gør ligt, at lægge op til en række af disse ting. Men jeg må påpege, at vi allerede i maj måned sagde noget om det, som for mig står som noget væsentligt, nemlig problemet med hensyn til nedrustningsmulighederne. Jeg kan henvise til mit indlæg i forbindelse med den forespørgsel, som her er omtalt, bl. a. i Folketingstidende 1978-79, sp. 11108. Efter at vi havde drøftet en hel del om de forskellige typer af missiler, sagde jeg:

»Jeg skal altså gerne summere det op på den måde, hr. Gert Petersen, at NATO har en mindre overvægt i kortererækkende våben, Warszawapagten en betydelig overvægt i mellemdistance- og længereækkende taktiske atomvåben.

Derudover ved vi, og det ved hr. Gert Petersen også, at den konventionelle overvægt er så helt og aldeles i Sovjetunionens favør.

Det er den situation, vi står i, og det er den, som er årsagen til den usikkerhed, vi

[Forsvarsministeren]

føler i Vesteuropa. Den usikkerhed, der gør, at vi må sige til os selv, at vi må se at finde en løsning på dette problem.« Videre siger jeg: »Som hr. Gert Petersen også var inde på, er vi først og fremmest interesseret i at få nogle nedrustningsforhandlinger i gang.«

Det gentager jeg senere hen på en lidt anden facon. Allerede på det tidspunkt var vi altså inde i debatten om de muligheder, vi gerne ville prøve at lægge op til, så der er såmænd ikke nogen forskel på det, vi sagde dengang, og det, vi i dag prøver at vurdere – selvfølgelig lidt nærmere ved den situation, vi nu står over for.

Må jeg derefter vende mig til hr. Gert Petersen, som citerer flittigt fra forskellige informationsinstitutter, IISS og SIPRI osv. Det er da rigtigt, at man kan hente masser af tal frem, som kan bruges – jeg skal nok lade være at sige misbruges – på forskellig vis, men jeg synes, det havde været realistisk, netop som udenrigsministeren sagde her, om hr. Gert Petersen også havde gjort opmærksom på, at efter at man havde udsendt den militære balance i 1979–80 fra det pågældende institut IISS, udsendte man den 8. november 1979 en meddelelse til pressen, som siger følgende – jeg citerer oversat til dansk:

»I de forløbne uger er denne analyse gentagne gange blevet citeret ude af sin sammenhæng som støtte for modstand mod NATOs planer om indførelsen af nye langtrækende TNF. Under hensyn til en sådan beslutnings vigtighed og instituttets ønske om at fremskaffe pålidelige oplysninger til den offentlige debat føler vi det påkrævet at præcisere, hvad studiet giver udtryk for. Institutets analyse fører ikke til den konklusion, at moderniseringen af NATOs TNF er unødvendig. Vi udtalte i vort studie, at »der i øjeblikket er noget nær ligevægt mellem NATO og Warszawapagtens TNF, selv om denne ligevægt forskydes til gunst for Warszawa-pagten.« Institutets analyse viser, at der særlig er uligevægt, hvad angår spræghoveder til fremførelse af missiler med længere rækkevidde end 1.000 miles. Her viser tallene, at Warszawapagten har en fordel på 10:1, hvis de amerikanske strategiske midler, som er tildelt SACEUR, holdes uden for beregningen.«

Det var, hvad man sagde på det tidspunkt, den 8. november. Det har jeg altså ikke hørt

hverken hr. Gert Petersen eller andre citere her i dag.

Jeg forstod, at hr. Gert Petersen var lidt harm over, at jeg skulle have undladt at omtale nogle af de våbensystemer, der er baseret i Europa. Det gælder to våbensystemer. Det ene er skibsbaseret på hangarskibe. Det findes altså også på den anden side. Det andet er fly, der er baseret i England, og det findes også i den østlige verden på samme måde. Jeg har for Poseidons vedkommende sagt, at dette er jo et våbensystem – det gælder også som svar til hr. Niels Helveg Petersen, når han vil prøve at sammenligne Poseidon og SS-20 – som først og fremmest er et strategisk, ikke et taktisk våben, men som for 400 spræghoveders vedkommende er tildelt SACEUR med henblik på at skabe det, som udenrigsministeren var inde på, en lidt bedre balance, fordi man stadig væk på det taktiske område mangler en balance i Vesteuropa. Situationen er altså den, at man godt ved, at dette våben egentlig ikke egner sig til at bruges som taktisk våben. Det er upræcist, og det vil indebære en overreaktion, hvis det bliver brugt i en given taktisk situation. Det er derfor, jeg ikke har nævnt det.

Jeg har heller ikke nævnt det, der findes på den anden side, de russiske systemer, SSN-16. Det er u-både, som er strategiske, men som ligesom Poseidon indgår i systemer, som kan bruges taktisk. Jeg kunne have nævnt Golf u-bådene, som man har hørt så meget omtalt, i Østersøen med 18 missiler. Jeg kunne have nævnt Backfire fly, som ikke bare findes på jorden, men også findes på sovjetiske flådeenheder, og som også kan bruges i samme anledning, og jeg kunne nævne andre systemer af tilsvarende karat. Man kan blive ved på den måde, trække en masse systemer ind og sige: du har ikke nævnt det, og du har ikke nævnt det. Jeg har prøvet at begrænse mig til det, der, hvis man skal anvende denne sprogbrug – er det »passende« våbensystem til den passende situation, således at der ikke finder en overreaktion sted, som gør, at man ikke kan stoppe en krigssituation og en krigssituations udvikling.

Hr. Niels Helveg Petersen spørger mig om konsekvenserne, hvis Danmark nu ikke får gennemført sit forslag, men de andre måske gennemfører et forslag om at modtage disse våben osv., om det betyder, at vi så også skal betale. Hvis man beslutter sig for, at infra-

[Forsvarsministeren]

strukturprogrammet fortsat skal betale en andel af de forskellige former for installationer, er det korrekt, at vi skal betale ca. 40 mill. kr. over en 3 års periode, startende i 1982-83 og sandsynligvis færdig i 1984. Det er situationen. Vi betaler samlet til dette infrastrukturprogram, og det er det, jeg også forudser vi fortsat skal gøre.

Må jeg igen vende mig til Poseidon. Poseidon tåler ikke sammenligning med SS-20, som hr. Niels Helveg Petersen mente man så udmærket kunne sammenligne det med. Der er en kvalitetsindeks, som er anderledes, idet kvaliteten er bedre for SS-20, hvis man skal bruge den sprogbrug, den er mindre god for Poseidon. Poseidon er upræcis, det er for stort et våben. Det er ikke noget, der kan bruges i den givne situation, fordi det vil tendere mod, at man faktisk er inde i den store, globale krig. Det gør de mindre våbenmuligheder ikke, som man kan bruge i en given situation.

Til hr. Steen Folke vil jeg sige om den såkaldte nye strategi, hvor der tales om beherskede og kontrollerede reaktioner, at det er et led i en ganske normal fremgangsmåde, at man passer på ikke at overvurdere situationen – ej heller undervurdere den, naturligvis – man prøver på at reagere i denne situation på en efter politisk og militær opfattelse rimelig måde.

Med hensyn til det spørgsmål, hr. Steen Folke stillede mig om den særlige situation, der var opstået den 9. november i USAs atomvarslingsystem, så har jeg forstået, at det var en fejl i et computersystem, som blev rettet, men som altså havde medført, at der var nogle fly, der gik i luften, men blev kaldt tilbage. Hvis vi får nærmere oplysninger om dette, er det klart, at vi, hvis det er muligt, vil sende dem videre.

Stinus (RV):

Jeg stillede i mit første indlæg udenrigsministeren to konkrete spørgsmål, og jeg må nu konstatere, at jeg ikke har fået konkrete svar på disse spørgsmål. Jeg spurgte: hvilke forhandlingsudspil vil regeringen foreslå NATO? Udenrigsministeren svarede herpå, at man i en ekspertgruppe havde overvejet dette udspil, men gav i øvrigt ikke nogen konkrete oplysninger overhovedet. Nogle linjer for, hvilket udspil man har tænkt sig over for

NATO, måtte det dog have været muligt for udenrigsministeren at give.

Jeg spurgte endvidere, hvad regeringen konkret vil foretage sig for at opnå en udsættelse af beslutningen i NATO-ministerrådsmødet. Udenrigsministeren svarede, at nu ville man rejse til NATO-møde og redegøre for sine synspunkter. Jeg havde rigtignok håbet, at udenrigsministeren her ville gøre opmærksom på, hvilke muligheder man overhovedet har for at opnå en udsættelse, hvis de andre siger nej. Jeg havde også håbet, at udenrigsministeren herfra ville slå fast med syvtommersø, at regeringen står fast på sin opfattelse af, at denne beslutning skal udsættes. En sådan bekræftelse fik vi ikke.

Jeg er enig med hr. Palle Simonsen i to ting. For det første at dette er en af de væsentligste beslutninger i NATOs 30-årige historie. Netop derfor har det radikale venstre ønsket denne debat i folketinget. Derfor foregår der nu en debat i befolkningen, og det er godt sådan. Jeg er også enig med hr. Palle Simonsen i, at vi har haft en for ringe debat, og jeg er enig med hr. Palle Simonsen i, at det er regeringens skyld. Det er først og fremmest SV-regeringens skyld. Det er urimeligt, at vi først på så sent et tidspunkt får regeringens egentlige oplæg til debatten. Man har ladet eksperterne lægge planer, og så forlanger man en hurtig afgørelse. Det er politikerne, som skal træffe en afgørelse på baggrund af en debat, som naturligt burde have fundet sted på grundlag af et oplæg fra regeringen i god tid.

I 2½ år har man analyseret og argumenteret, siger hr. Palle Simonsen. Ja men bag lukkede døre. Derfor skal vi have den politiske debat nu, her og ude i befolkningen, og vi skal have tid til den.

Hr. Christophersen siger, at Danmark lader sig påvirke af velorganiseret politisk pression fra Øst. Vi skal hverken lade os skræmme eller lokke. Vi skal ikke blive ofre for sovjetisk eller anden kommunistisk propaganda, men vi skal tage stilling på grundlag af en analyse af de oplysninger, vi er i stand til at tilvejebringe. Det gør det radikale venstre.

Hr. Christophersen mener endvidere, at NATOs hidtidige fleksibilitet vil gå tabt, hvis moderniseringen ikke gennemføres. Vi mener, at atomtærsklen sænkes, og at faren for atomkrig i Europa øges, og forsvarsministe-

[Stinus]

rens indlæg for et øjeblik siden rokker bestemt ikke ved denne opfattelse, heller ikke forsvarsministerens korte bemærkning om en fejl i computeren.

En sammenligning mellem udenrigsministerens indlæg her i dag og den socialdemokratiske ordførers, hr. Lasse Budtz', indlæg er interessant. Uden at foretage en dybere analyse kan man konstatere, at udenrigsministeren talte for høgene i socialdemokratiets gruppe og hr. Lasse Budtz for duerne. Netop dette måtte naturligvis få hr. Christophersen og hr. Palle Simonsen til at kalde udenrigsministerens indlæg for sobert og afdæmpet. Vi synes bestemt bedre om hr. Lasse Budtz' indlæg. På baggrund af dette indlæg må den socialdemokratiske gruppe kunne stemme for det radikale dagsordensforslag, som jo bl. a. er en tilslutning til regeringens ønske om en udsættelse af beslutningen. Hr. Lasse Budtz argumenterer i virkeligheden såre vel for ikke alene en halvårlig udsættelse, men en længere udsættelse. Vi forstår faktisk ikke, at den socialdemokratiske gruppe ikke kan stemme for det radikale dagsordensforslag.

Til sidst til hr. Palle Simonsen, som mener, at jeg kommer fra en anden verden. Atomoprustningen kan meget vel betyde, at vi alle sammen hurtigere end ventet kan havne i en anden verden. Om hr. Palle Simonsen og jeg så havner i den samme, vil tiden vise.

Lasse Budtz (S):

Også jeg må udtrykke et vist mismod ved hr. Christophersens udtalelser om, at socialdemokratiet ligger under for sovjetrussisk pression. Jeg synes egentlig, erfaringen gennem mange år siden 1949 har vist, at det gør vi ikke, og det gør vi heller ikke i denne sag. Vi ligger nok under for nedrustningens muligheder, og jeg synes, socialdemokratiet også i dette tilfælde har demonstreret et vist mod ved simpelt hen at sige, hvad vi mener. Oprigtig talt tror jeg, det vil blive respekteret blandt vore allierede, og jeg vil i den forbindelse gerne gøre opmærksom på, at der blandt de andre allierede nationer inden for NATO-samarbejdet er meget, meget store kredse, som mener næsten det samme som vi eller helt det samme. Det drejer sig ikke kun om de meget store socialdemokratiske partier, men også om store grupper i befolkningerne uden for disse socialdemokratiske par-

tier. Det er ikke nok bare at konstatere, at en regering i det ene land mener det og en anden regering i det andet land mener noget andet, for disse regeringer har jo en forskellig farve.

Jeg vil også gerne sige, at socialdemokratiet har da bestemt et behov for troværdighed i denne sag. Vi mener, vi bliver nødt til at handle i udenrigspolitiske forbindelser i henhold til vores politiske principprogrammer og arbejdsprogrammer, og jeg kan ikke forstå den forbavelse, som har været røbet i denne sal i denne forbindelse, hvis man ellers på noget tidspunkt har læst socialdemokratiets udenrigspolitiske programmer, hvor der lægges megen vægt på at prøve afspændingens og nedrustningens muligheder og lægges megen vægt på at præcisere denne afspændingspolitikens nødvendighed. Det forekommer mig oprigtig talt, at oppositionen til højre i salen i for høj grad har ladet sig fange af oprustningens automatik. Hvis vi blot holdningsløst tilsluttede os alt, hvad NATO finder rigtigt at foreslå – meget af det kan vi heldigvis følge – vil vi først miste respekten blandt de andre medlemslande.

Jeg er enig i, at NATO har været med til at sikre freden i 30 år, men netop dette viser alliancens styrke, og på baggrund af denne styrke må vi have mod og moralsk styrke til at foreslå nedrustningsforhandlinger, før man eventuelt går videre med oprustningen. Så kan det umuligt være noget latterligt, som en af ordførerne antydede, at man vil give nedrustningen og afspændingen en chance. Hvis det er latterligt, synes jeg, det er en tragisk udvikling. Jeg har naturligvis den modsatte opfattelse, og jeg synes, det er en anelse latterligt at hæfte en sådan betegnelse på det, vi foreslår.

Hvis vi skal tage hensyn til kræfterne til højre i salen ved udarbejdelsen af grundlaget for dansk udenrigspolitik – og det skal vi selvfølgelig – så må vi også fra disse kredse vente et vist hensyn til det synspunkt, vi har. Må jeg ikke i al stilfærdighed og forhåbentlig uden at virke brovtende på nogen måde sige, at til højre i salen ved man udmærket godt, at en stabil, vedvarende udenrigspolitik ikke kan skabes uden om socialdemokratiet. Jeg synes, vi måske skulle tænke lidt videre i den bane.

Når vi sammenligner dette problem med Poseidon og den anden mulighed, nemlig

[Lasse Budtz]

bombeflyene, så vil jeg tro, hr. Gert Petersen godt er klar over, at bombeflyene på NATO-landenes side faktisk er ved at blive forældede. Dels er de meget gamle, dels har de meget svært ved at trænge igennem Sovjets meget moderniserede og meget effektive varslingsystemer. Dette blot til almindelig orientering.

Til hr. Niels Helveg Petersen ganske kort, at jeg naturligvis må erkende, at præsident Bresjnevs udspil er en åbning, men så vidt jeg kan se, har han kun lige nøjagtig åbnet døren på klem. Jeg mener ikke, han har åbnet den godt nok. I den forbindelse vil jeg lade mig inspirere af udenrigsministerens bemærkninger om et signal. Tænk nu, hvis Sovjet gav os et signal inden den 12. december! Så kloge er de nok ikke, desværre, men tænk, hvis de gav os et signal! Tænk, hvad der kunne ske i oprustningens regie, tænk, hvilken mulighed afspændingen kunne få, hvis Sovjetunionen nu kendte sin besøgsesetid og gav os et signal inden 12.-14. december, hvor ministermødet skal finde sted!

Jeg er enig med hr. Bilgrav-Nielsen og hr. Niels Helveg Petersen og hr. Stinus i to ting. Jeg er i øvrigt enig med de herrer om adskiligt mere, men der er to ting, jeg gerne vil fremhæve. For det første debattens nødvendighed og for det andet den kendsgerning, at man ikke kan overlade det politiske ansvar til eksperterne. Jeg håber ikke, det misforstås blandt eksperterne, som jeg i hvert fald i dette land har stor respekt for, og som vi har fået stor hjælp fra, men de politiske afgørelser må selvfølgelig træffes af politikerne.

Jeg bliver nødt til at tilføje en bemærkning om fløjene i socialdemokratiet. Jeg forstår godt, det er så interessant for medlemmer af små partier, for dér har man jo ikke noget som helst, der bare kunne minde om fløje. Hos os er det altså sådan, at dette udspil er formet i enighed, i en enig socialdemokratisk gruppe, og en enig socialdemokratisk gruppe står bag det med henvisning til, hvad vi tidligere har vedtaget om dansk udenrigspolitik, så man kan trygt lade fløjene ligge, selv om jeg erkender, at sådan noget er interessant. I denne sag – som i de fleste – er der ingen fløje i socialdemokratiet, vi har et udmærket samarbejde.

Med hensyn til dagsordenerne må jeg afvise dem alle på den socialdemokratiske gruppes vegne. Vi har det sådan i socialdemokra-

tiet, at vi gør ikke forskel på folk, så vi stryger dem alle over én kam.

Christophersen (V):

Jeg lykønsker hr. Lasse Budtz med det gode samarbejde i socialdemokratiet og håber, at det også kan udfolde sig, når vi drøfter ting af anden karakter end dem, vi drøfter i dag.

Jeg må sige til hr. Lasse Budtz, at det, jeg har sagt om, at vi er genstand for velorganiseret pression østfra, det er da en ubestridelig kendsgerning. Jeg har ikke sagt, at det alene er problemet. Jeg sagde, at vi bl. a. har været genstand for dette. Jeg tror da ikke, der er nogen i denne sal, der vil bestride, at samtidig med at NATO-landene har skullet tage stilling til det problem, vi drøfter i dag, har der været udfoldet en ganske omfattende propagandavirksomhed fra Sovjetunionens og dets allieredes side. Det er helt legalt, at de gør det, men det har været en meget omfattende virksomhed, og det har også været en virksomhed, som har givet sig udtryk i vores eget land. Derfor synes jeg, det er ganske rimeligt at trække det frem. Jeg er alvorligt bange for, at den måde, vi i Danmark har reageret på, kunne skabe det indtryk andre steder, at vi er et offer – et vellykket offer – for noget sådant. Det var det, jeg beklagede, for jeg beklager altid, hvis vores land bliver udstillet som et land, som kan virke svagt over for pression udefra. Det er en risiko for ethvert lille land. Det fortæller vores historie os.

Jeg er enig med hr. Lasse Budtz i, at en stabil udenrigspolitik ikke kan skabes uden om socialdemokratiet. Det pålægger til gengæld socialdemokratiet en usædvanlig stor forpligtelse, en forpligtelse, som jeg ikke mener man har levet op til i denne situation. Jeg synes, det havde været rigtigt at drøfte tingene, inden man traf sin beslutning, med de partier, som sammen med socialdemokratiet i en årrække har båret dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Jeg skal kun gøre to bemærkninger til udenrigsministeren, og det er ikke bemærkninger, der fordrer svar. Jeg noterer, at udenrigsministeren i sin anden runde understregede, at regeringens endelige beslutning først vil blive forelagt på udenrigsnævnets møde den 11. december, og at den vil blive formu-

[Christophersen]

leret bl. a. under indtryk af forløbet af de forhandlinger, der nu skal føres. Derfor er der næppe grund til at gå stærkere ind i diskussionen nu. Nu har regeringen erfaret holdningen her i salen. Jeg tror også, regeringen i de kommende dage meget klart vil erfare holdningen blandt vore allierede. Jeg håber, det alt sammen har været med til at gøre det rigtige indtryk på regeringen.

I konsekvens af det synspunkt har vi samme indstilling, som andre har givet udtryk for vedrørende dagsordener: vi ser ikke noget formål med at stemme for nogen dagsordener. Vi stemmer derfor imod alle de dagsordensforslag, der er stillet.

Palle Simonsen (KF):

Jeg havde egentlig ikke nogen bemærkninger til hr. Lasse Budtz' første indlæg, men jeg må indrømme, at i det andet var der nok nogle bemærkninger, der var lidt flotte, og som fortjener at få en enkelt kommentar med på vejen. Når hr. Lasse Budtz f. eks. siger, at partierne til højre i salen støtter oprustningsautomatikken, synes jeg nok, det er en flot bemærkning. Jeg går ud fra, at hr. Lasse Budtz stadig væk er enig i det, som udenrigsministeren citerer fra Harmelrapporten om, hvordan sikkerhed og afspænding supplerer hinanden. Det plejer da også at være ud fra disse forudsætninger, vi normalt diskuterer.

Hr. Lasse Budtz siger videre, at man må acceptere, at man ikke kan føre udenrigs- og sikkerhedspolitik uden om socialdemokratiet. Ja, det vil vi gerne acceptere. Udenrigsministeren sagde i sin tale, at man ikke kunne føre udenrigs- og sikkerhedspolitik med venstrefløj. Så er der faktisk kun tilbage for socialdemokratiet at føre denne politik med det, som hr. Lasse Budtz kalder partier til højre i salen. Lige så vel som vi accepterer det, hr. Lasse Budtz siger, så går jeg også ud fra, at hr. Lasse Budtz vil acceptere, at socialdemokratiet ikke kan føre udenrigs- og sikkerhedspolitik uden om de partier, man normalt har ført denne politik med. Det skulle gerne også blive udgangen på debatten i dag, at det er de partier, som er fundamentet og sikkerheden og garanten for, at vi har en rimelig og fornuftig udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Hvorvidt hr. Lasse Budtz modtager noget signal på noget tidspunkt, skal jeg lade stå

hen i det uvisse. Vi kan diskutere om et halvt års tid, hvordan den situation er forløbet; lad os ikke bore mere i dette på nuværende tidspunkt.

Hr. Gert Petersen havde et meget ophidset indlæg i dag, kan man nok sige, med mange postulater, hvoraf forsvarsministeren har afvist de fleste, men jeg kan ikke undlade at komme med et par enkelte bemærkninger til hr. Gert Petersen. Hr. Gert Petersen starter meget flot med at sige, at der skal ikke herske tvivl om, at SF går imod oprustning både i Øst og i Vest – og prøver dermed ligesom at skaffe sig et alibi i denne diskussion. Det er alligevel symptomatisk, at hr. Gert Petersen bruger en stor del af sin tale til at fortælle om de skrækelige ting, som knytter sig til krydsermissilerne – hvad vi naturligvis er enige om – men hr. Gert Petersen ofrer ingen tid på at tale om SS-20 og andre våben, som findes på den anden side.

Hr. Gert Petersen har ikke svaret på, hvad resultatet f. eks. blev af, at man ikke iværksatte en produktion af neutronbomben, om det bragte nogen ændringer i det østlige situationsbillede.

Jeg kunne fortsætte mine spørgsmål til hr. Gert Petersen og spørge: hvorfor tror hr. Gert Petersen egentlig, at der aldrig er kommet noget ud af MBFR-forhandlingerne? Hvorfor har det ikke givet noget resultat? Hr. Gert Petersen, som læser så mange artikler og kan så mange citater, kunne måske passende svare på, hvorfor vi ikke på disse områder ser nogle resultater. Det kunne måske bidrage til lidt større balance.

Jeg skal i øvrigt sige til det radikale venstres mange talere her i dag, at der er én ting, der har glædet mig, og det er, at mine bemærkninger tilsyneladende er gået ind hos det radikale venstre. Det bevirker i hvert fald, at det ikke har været helt spildt, hvad vi har diskuteret. Jeg tror, vi har fået det gjort helt klart, hvordan vi hver især ser på denne situation. Jeg skal i øvrigt ikke gentage mine argumenter over for det radikale venstre fra mit første indlæg; det skal jeg forskåne disse medlemmer for.

Hvad angår dagsordenerne, kan man sige, at der nu er opstået en ny praksis, nemlig at man fra regeringens side starter med at sige, at man stemmer imod alle dagsordener. Vi kan fra den konservative folketingsgruppes side tilslutte os dette i dag med den bemærk-

[Palle Simonsen]

ning, at vi, som udenrigsministeren har sagt det, lægger megen vægt på, at vi i fremtiden holder fast i den enighed omkring udenrigs- og sikkerhedspolitikken. Vi gør os stadig væk betydelige forhåbninger om, at denne sager ender på en realistisk måde den 12. december. Man kunne, som fremskridtspartiet har udtrykt det, og som jeg har udtrykt det i min tale i dag, understøtte synspunktet om det fejlagtige, som vi mener regeringen har gjort på det seneste, men vi tror stadig væk på det rigtige resultat, og vi tror, det ville skabe forvirring at fastslå andet gennem dagsordener i dag. Derfor er vi indstillet på at følge det, som regeringen har lagt op til: at stemme imod samtlige dagsordener.

Arentoft (FP):

Hr. Lasse Budtz sagde i sit første indlæg, at det ville være svært for socialdemokratiet at forklare NATO om udsættelsen på det halve år. Udenrigsministeren havde lige inden i sin besvarelse af forespørgslen sagt, at sigtet med de 6 måneders udsættelse var, at den sovjetiske regering inden for denne periode klart skal tilkendegive, at den omgående vil standse al videre produktion og stationering af SS-20 og Backfire og samtidig erklære sig rede til at indlede reelle nedrustningsforhandlinger. I sit andet indlæg kommer udenrigsministeren så og siger, at hvis der ikke sker noget inden for et halvt år, men der måske i løbet af lidt længere tid sker noget, så er der dog kommet forhandlinger i gang, og så har man fået stoppet produktionen af SS-20 og Backfire. Her må jeg så spørge udenrigsministeren: tror udenrigsministeren overhovedet på det? For mig er det tomme ord.

Hr. Niels Helveg Petersen stillede det spørgsmål til udenrigsministeren, om vi, hvis infrastrukturprogrammet virkede og vi ikke kom med, skulle betale dertil. Vi fik et klart svar. Jeg havde de samme oplysninger, at det drejer sig om ca. 40 mill. kr. Man kommer næsten til at mindes den tid, da kommunisterne var herinde; de talte også altid om, at forsvaret kostede 10–11 mia kr. De overdrev tykt. Det var det samme, hr. Niels Helveg Petersen gjorde, da han sagde, der var tale om 50–60 mill. kr. Man må være lidt mere nøjagtig i sine opgivelser, som gamle fader Holberg sagde.

Jeg er enig med hr. Ib Christensen i, at det er uparlamentarisk adfærd på forhånd at sige, at man stemmer nej til samtlige dagsordener uden overhovedet at have set dem eller læst dem eller noget som helst. Det er efter min mening partitaktik i renkultur, det har intet med realiteter at gøre, og jeg er meget skuffet over, at man overhovedet kan optræde på den måde.

Vi siger nej til de to dagsordener, der er fremsat af henholdsvis de radikale og retsforbundet. Med hensyn til den radikale dagsorden kan vi sige ja til første del og nej til anden del, og så er vi nødt til at sige nej til den hele. For retsforbundets vedkommende må vi sige nej til første del og ja til anden del, men det bliver alt i alt, at vi siger nej til hele dagsordenen.

Hr. Lasse Budtz stod her og talte om den enighed, der er i den socialdemokratiske gruppe. Det er da rørende at høre. Jeg gad vide, hvor stor den enighed egentlig er. Den 12. november tager vores udenrigsminister ned på Danmarks vegne og taler med forbundskansler Helmut Schmidt i Bonn og antyder, at vi formentlig vil gå med. Så kommer han hjem, og så får man det til noget andet i gruppen. Jeg tror, det er så som så med hensyn til enigheden.

Her til sidst kommer der ligesom en åbning hos udenrigsministeren. Der bliver talt om det møde, der skal være mellem de faste repræsentanter i morgen. Nu vil man prøve at forelægge det, og så vil man høre, hvad der sker. Ministeren nævnte også det møde, som vi skal have i det udenrigspolitiske nævn den 11. Der er altså en mulighed for, at socialdemokraterne kommer til fornuft, således at der bliver det store flertal for at gå ind for disse mellemdistanceraketter, som et stort flertal dermed vil kunne acceptere.

Gert Petersen (SF):

Jeg har kun en enkelt bemærkning til hr. Robert Pedersen. Jeg må korrigere den forkerte historiske fremstilling. Freden siden NATOs oprettelse har ikke været den længste historiske fredsperiode i Europa. Det er som bekendt 34 år – o.k., så har jeg endda lagt 4 år til, altså fra 1945. Den længste fredsperiode i Europas historie er fra 1871 til 1914. Det er 43 år, og den endte med, at den første verdenskrig brød ud. Der var også

[Gert Petersen]

mange, der i slutningen af den periode gik og talte om, at nu var den evige fred kommet.

Jeg vil godt sige til forsvarsministeren, at jeg synes, det var et rent ud sagt ynkeligt forsvar, han kom med, og at man skal hedde hr. Palle Simonsen for at mene, at det, jeg havde sagt, blev tilbagevist. Jeg har sagt, at forsvarsministeren forholdt folketetinget væsentlige oplysninger om Poseidonvåbenet under debatten den 17. maj. Forsvarsministeren nævnte ikke Poseidonvåbenet dengang. Han blev spurgt, om Poseidonvåbenet ikke var tildelt NATOs øverstkommanderende i Europa. Nu får vi et langt foredrag om, at det er et strategisk våben osv. Det foredrag holdt forsvarsministeren ikke, dengang der var brug for det. Jeg husker, at hr. Honoré, der var helt i vildrede, bad hr. Gert Petersen om at bekræfte, at Poseidon var tildelt NATOs øverstkommanderende. Jeg sagde: det kan da ikke være det afgørende, om jeg bekræfter det, det må være forsvarsministeren, der bekræfter det, for mig tror hr. Honoré jo alligevel ikke på. Forsvarsministeren tav, og man fik et forkert billede af styrkebalancen.

Man må vel sige, at trods alle disse betragtninger om strategi og taktik er udenrigsministeren dog klogere, idet han i sit oplæg udtrykkelig siger:

»Denne manglende balance er hidtil blevet opvejet bl. a. af NATOs strategiske atomstyrker, nemlig gennem USAs søbaserede strategiske atomstyrker, Poseidon, der er stillet til rådighed for alliancen i Europa.«

Det kunne forsvarsministeren have sagt den 17. maj. Forsvarsministeren sagde det ikke. Forsvarsministeren tav, selv om han var blevet spurgt.

Nu kommer forsvarsministeren så og fortæller os en hel del om, at disse Poseidonraketter er strategiske, og derfor skal vi ikke interessere os så meget for dem. Jeg gad nok vidst, hvad man vil sige, skal vi sige ovre i Moskva, hvis der bliver affyret sådanne raketter mod dem. Vil man så sige: »Hovsa, det var strategiske raketter, det spiller ikke nogen større rolle.« Det er da totalt ligegyldigt og underordnet. Hvis det endelig kommer til det, så vil jeg da gøre forsvarsministeren opmærksom på, at de meget omtalte SS-20 raketter har nogenlunde samme rækkevidde som Poseidonraketterne, måske rækker de endda en lille smule længere, omkring 5.000

km. Ja men jeg har ikke hørt her, at man har sagt, at SS-20 er strategiske raketter og derfor uinteressante for vores debat, for vi skal kun beskæftige os med taktiske raketter. Jeg synes, at alle de undskyldninger hører ingen steder hjemme, hvis man ved en smule om, hvad det faktisk er, der foregår.

Der var mange ting at svare på under den debat, der har været fremme. Jeg undrer mig over, hvorfor Backfire-flyvemaskinerne nu pludselig skal drages ind i billedet, de er nemlig for alvor under SALT-aftalen – hvad udenrigsministeren også erkender – og Sovjetunionen har indgået en forpligtelse i henhold til SALT-aftalen om et loft over produktionen af Backfire-flyvemaskiner. Da der ikke er tid til at gennemgå det nøje her, vil jeg lige gøre opmærksom på, at der findes mellem 300 og 400 kampfly og bombefly i NATOs fremskudte system i Europa, som i Institute of International Strategic Studies' kvalitetsindeks rangerer nøjagtigt på linje med Backfire-fly. Hvis vi forlanger, at russerne skal opgive deres Backfire-fly, er vi selvfølgelig også på vestsiden nødt til at opgive nogle af vores tilvarende fly, som har de samme muligheder, og det siger jeg, fordi jeg er tilhænger af en balanceret nedrustning på begge sider af skellet.

Jeg siger kun dette, fordi jeg vil advare imod, at man forfalder til demagogi og stiller så store krav uden tilsvarende modtydelser, at det er åbenbart, at de ikke kan blive imødekommet. Sagen er, at man østpå er oprustet i uhyggelig grad, men at man også er det vestpå. Flertallet i dette folketing foretrækker gang på gang at diskutere oprustningen hos den anden side og vil helst ikke tale om oprustning – og især ikke den nukleare oprustning – på denne side. Det er vi derfor nogle der er nødt til at gøre for overhovedet at få de spørgsmål ind i debatten.

Til allersidst: Jeg mener, der er sket et skridt fremad, og jeg glæder mig over, at hr. Palle Simonsen og hr. Christophersen alligevel græmmes noget, men jeg er sandelig ikke tryg ved det skridt, der er taget, for det skulle ikke forbavse mig, om udenrigsministeren nede i NATO i Bruxelles sælger det, som man her siger man vil gøre, opgiver anbefalingen om at udsætte og i stedet accepterer, lader sig overbevise af de andres argumenter. Der er 14 dage til, og partierne i denne side af salen har en stor indflydelse, ikke mindst

[Gert Petersen]

da vi udmærket godt ved, hr. Lasse Budtz, at en stor del af den socialdemokratiske folketingsgruppe i virkeligheden er enig med disse partier; det kunne vi også høre på hr. Robert Pedersen.

Derfor skal min sidste appel til dem, som er modstandere af en øget kaprustning i Europa, være: stå fast nu og sig nej! Og til befolkningen: hjælp dem med at sige nej!

Niels Helveg Petersen (RV):

Lad mig allerførst sige til hr. Arentoft, at jeg da er en hund efter at få de rigtige tal frem. Nu kommer der et tal på 40 mill. kr. og ikke de 50-60 mill. kr., jeg nævnte. De 40 mill. kr. fremgår ikke af noget dokument, jeg har fået forelagt i dette folketing; det er avis-tal, og derfor må der være en vis usikkerhed om dem.

Men det, som står tilbage om den diskussion efter forsvarsministerens indlæg, er, at Danmark faktisk vil komme til at bidrage til opstillingen af cruise- og Pershingmissiler, hvis det gennemføres; det forstod jeg på forsvarsministeren var den logiske følge. Men det er nu ikke nogen logisk følge, hvis man fra dansk side vender sig imod en sådan beslutning. Jeg vil gerne gøre det klart for vort vedkommende, at vi ikke opfatter dette som en logisk følge.

Så har der udviklet sig en diskussion om vurderingen af forskellige våben, og jeg skal virkelig ikke gøre mig til af at være en fremtrædende våbenekspert – jeg tror ikke, jeg kunne bære det – men når forsvarsministeren siger, at anvendelse af Poseidonvåbenet vil være en overreaktion, fordi det er for stort og i øvrigt for upræcist til at kunne anvendes i noget, der kan kaldes taktisk krigsførelse, må jeg mene, forsvarsministeren har aldeles ret. Et våben som Poseidonraketten med 10-14 sprænglegemer, hver med en sprængkraft på 2-3 gange Hiroshima, er et meget stort våben. Det triste ved det er, at nøjagtig det samme gælder SS-20, hvad hr. Gert Petersen netop har påpeget: SS-20 med 3 sprængladninger, hver på 150 kilotons, er også et meget, meget stort våben; det er oven i købet præcist. Men et sådant våben anvendt over for Vesteuropa kan man ikke med nogen rimelighed kalde for et taktisk våben. At anvende SS-20 over for tætbefolkede vesteuropæiske områder er også, som forsvarsmini-

steren siger det for Poseidons vedkommende, en overreaktion. Det er signalet til så omfattende ødelæggelser, at vurderingen af de to våbenarter, hvad dette angår, må blive ganske identisk.

Jeg vil anføre det samme synspunkt både over for cruise-missiler og over for Pershing-raketter. Bare et enkelt af disse våben, der sendes af sted og rammer, kan medføre så omfattende ødelæggelser, at det er at trække begrebet meget langt at sige, at dette er våben til taktisk brug. Det er det faktisk ikke. Det vil have så store og ødelæggende virkninger, at også anvendelse af bare et enkelt af dem, som når frem, er en overreaktion og næsten med sikkerhed sætter de strategiske våben i gang.

Til sidst vil jeg sige til socialdemokratiets ordfører, at jeg takker for de bemærkninger, der var om enigheden med en lang række af de synspunkter, der var fremført for det radikale venstres vedkommende. Jeg beklager, at socialdemokratiet ikke kan stemme for det dagsordensforslag, vi har stillet, men kan på den anden side også konstatere efter hr. Lasse Budtz' indlæg, at det vil være en fejlfortolkning af den afstemning, hvis man nåede til det resultat, at socialdemokratiet ikke er enig i realiteten i dagsordenens indhold.

Arne Melchior (CD):

Den ubalance, som har ført til, at NATO har forberedt de beslutninger, der nu eller snart skal tages, ser mit parti først og fremmest i misforholdet mellem de konventionelle styrker i Europa, f. eks. misforholdet mellem de ca. 21.500 kampvogne, som Warszawa-pagten råder over, imod NATOs ca. 6.500, altså mere end tredobbelt styrke til den ene side. I en krig må det ventes, at NATO meget hurtigt vil komme i den situation enten at måtte hejse det hvide flag eller indsætte taktiske a-våben. Nøglen må derfor være en reduktion af de konventionelle styrker. Sovjets tilbud om reduktionsforhandlinger, tilbuddet om nedskæring med henholdsvis 20.000 mand og 1.000 kampvogne, er da positivt, men forslår ikke ret meget, bl. a. fordi styrkerne jo kan føres tilbage inden for 24 timer. Der skal helt anderledes store kampvognsreduktioner til for at reducere atomkrigsfaren.

I dag består NATOs fremføringsmidler for taktiske a-våben stort set kun af korttrækken-

[Arne Melchior]

de våben, kanoner og raketter, samt af jagerfly. For de sidstnævnte gælder det, at de er sårbare over for forebyggende angreb på flyvestationerne, og at deres gennemslagsevne er tvivlsom. Med SS-20 er situationen i dag den, at Sovjet kan ramme dybt inde i Vesteuropa, England inklusive, mens NATO ikke kan nå tilsvarende langt den anden vej. Det er det, der giver et hul i eskalationsmuligheden, hvor NATO ellers i sin strategi satser på en behersket og afbalanceret eskalation. Det vil sige, at NATO under en taktisk atomkrig, hvor Rusland sætter SS-20 og Backfire ind, kan blive tvunget til at anvende de større strategiske våben med deraf følgende risiko for den totale atomkrig.

Det er denne ubalance og dens konsekvenser, som gør, at moderniseringen af NATOs a-raketter må anses for at være en stabiliserende faktor.

Efter at have fulgt debatten temmelig nøje her kan jeg sige, at jeg synes, den har været værdifuld, særlig i betragtning af det krigerske emne, der står på dagsordenen. Trods enkelte hårde ord har der været en indforståelse mellem langt de fleste af ordførerne, en indforståelse, som lover godt for, at det traditionelle samarbejde i forsvars- og sikkerhedsspørgsmål efter en lille rystelse vil kunne fortsætte. Jeg lægger herved megen vægt på den socialdemokratiske ordførers, hr. Lasse Budtz', udsagn. Med socialdemokratiet er det ganske rigtigt, som han sagde, nødvendigt at diskutere, og det kan også ofte være konstruktivt at diskutere med socialdemokratiet.

Jeg er meget glad for hr. Lasse Budtz' understregning af enigheden i den socialdemokratiske gruppe. Han sagde det så stærkt og gentog det så stærkt, som det overhovedet kan gøres, her i sin anden runde. Jeg tror ham, og jeg håber, at den enhed vil holde, også hvis og når – for det gør der jo altid i livet – nye situationer indtræder.

Hans harcelering over fløje i de mindre partier kunne han godt spare sig, alene af den grund, at f.eks. mit p.t. alt for lille parti for ganske nylig har været udsat for mediernes kanontorden om divergenser mellem forskellige medlemmer i dette parti, så han ved udmærket godt, at det også forekommer i de mindste grupper; selv i ægteskaber siges fløje at forekomme.

Men det undrer mig, at et stort parti på lige ved 70 individuelle personer, der sætter

mennesket i centrum, ikke skulle have fløje. Det plejer at have det, men fra i dag af har det det altså ikke. Det har vi hr. Lasse Budtz' ord for. Han er jo ordfører for en enig gruppe. Ergo må vi tage til efterretning, at det fantastiske er sket: 70 individuelle mennesker i socialdemokratiet, alle med store vælgerskarer bag sig, er totalt enige; der er ingen fløje. Jeg synes, det er skidt tale. Vi skulle ikke kimse ad, at vi har lov til at lade meningene brydes, det være sig i små partier som i store partier. Nu har jeg hørt, at hr. Lasse Budtz ikke gør forskel på folk – det behøver han heller ikke, for det er der fra naturens hånd – men hr. Lasse Budtz forgriber sig på naturen, hvis han ønsker at udviske naturlige forskelle.

Så skal jeg til slut sige noget om dagsordenerne. Hr. Arentoft meddelte, at det var partitaktisk, når man tager en eller anden stilling til dagsordener. Det er da klart. Dagsordener er jo altid partitaktiske. Den af hr. Arentoft i dag foreslåede dagsorden er også foreslået ud fra partitaktiske motiver, og hr. Arentoft har derfor ikke nogen grund til at være fornærmet, når andre anlægger en taktik, der bare er en anden end den, han selv og hans parti anlægger.

Steen Folke (VS):

Jeg stillede udenrigsministeren et enkelt spørgsmål, nemlig om regeringens holdning på det afgørende NATO-ministerrådsmøde den 12.-14. december, men ministeren nægtede at svare herpå. På dette helt vitale punkt er vi ikke blevet oplyst det allermindste under dagens debat. Vi må således fortsat regne med den mulighed, at regeringens holdning kun er en skinmødekommelse af den indenrigske opposition, som man ikke drømmer om at lade få realpolitiske konsekvenser.

Jeg stillede også forsvarsministeren et spørgsmål, og her fik jeg et svar, men det var til gengæld ret utilfredsstillende. Jeg rykkede for svar på et ugegammelt spørgsmål om en redegørelse om uheldet i det amerikanske atomvarslingsystem den 9. november. Politiken oplyser den 21. november med Los Angeles Times som kilde, at en redegørelse for dette meget opsigtsvækkende uheld er under udarbejdelse, men ministeren sagde kun, at hvis man modtager en sådan redegørelse, skal den sikkert nok blive videregivet. Er det

[Steen Folke]

for meget at anmode om denne redegørelse? Kunne ministeren ikke gøre det? Der er rigeligt med tys-tys om militæret, og jeg er godt klar over, at det mest opsigtsvækkende ved hele begivenheden i virkeligheden nok er, at den i det hele taget kom offentligt frem.

Så vil jeg blandt de borgerlige synspunkter vælge at sige et par ord om hr. Poul H. Møllers kristelige hykleri. Hr. Poul H. Møller indledte sin tale med at understrege, hvor gerne de kristelige ville bruge de milliarder, der bruges til oprustning, til hjælp for de fattige og nødlidende i u-landene. Det har vi hørt før fra kristeligt folkeparti. Men hver gang der har skullet tages stilling til militær oprustning, er kristeligt folkeparti gået ind for oprustningen; lad mig blot erindre om F-16-flyene.

Hovedindholdet i hr. Poul H. Møllers tale var jo også, at kristeligt folkeparti ville gå imod enhver nok så lille nedskæring på militærbudgettet, og at kristeligt folkeparti tager afstand fra enhver tøven med hensyn til beslutningen om nye, uhyrlige atomraketter. Alle, der hørte efter, hvad hr. Poul H. Møller sagde, kunne høre, at her talte i virkeligheden en høj. Kristeligt folkeparti vil i princippet gerne gøre alt det gode med milliarderne, men i praksis foretrækker man at bruge pengene til fortsat oprustning. Jeg foretrækker at bedømme kristeligt folkeparti på gerningerne; jeg giver intet for de fromme ønsker.

Til slut om dagsordenerne: fremskridtspartiets dagsorden vil vi stemme imod, fordi vore synspunkter er diametralt modsatte fremskridtspartiets. Jeg skal ikke kunne sige, om regeringens manøvrer har skadet Danmarks troværdighed i NATO. Hvis det er tilfældet, skal jeg være den sidste til at beklage det. Desværre tror jeg, at manøvrerne er alt for halvhjertede til, at de har gjort noget større indtryk.

De radikales dagsorden vil vi stemme for. Den indeholder en klar afvisning af atomraketterne, og det er det, der er brug for i denne omgang. Jeg går ud fra, at raketmodstanderne i socialdemokratiet er enige heri og også vil stemme for denne dagsorden.

Vi vil undlade at stemme til retsforbundets dagsorden, som lægger sig alt for tæt op ad regeringens uklare holdning.

Endelig om regeringens holdning til dagsordener under denne debat: det er endnu en forbløffende fornyelse af det parlamentariske

system. Hvad ville regeringen egentlig have fundet på, hvis nogen havde fundet på at stille standarddagsordenen om at tage ministerens redegørelse til efterretning?

Ib Christensen (DR):

Som konklusion på denne debat kan det for det første konstateres, at regeringen ikke har truffet en endelig beslutning i denne sag, for det andet, at regeringen ikke har villet redegøre i denne debat for, hvad den vil sige og gøre den 12.-14. december på NATOs ministerrådsmøde, men at man først dagen før, den 11. december, vil meddele sin endelige beslutning i det udenrigspolitiske nævn. For det tredje kan vi konstatere, at udenrigsministeren afviste at svare på mit spørgsmål om, hvorvidt man ville anvende consensus-princippet, som man hidtil har brugt i NATO, der jo er en organisation af suveræne stater, hvor der hidtil har været krævet enighed om beslutningerne. Det er jo det, der er det centrale. Hvis regeringen på forhånd vil tilkendegive, at man ikke vil acceptere en sådan beslutning, ville det dermed være vist, at den virkelig satte alvor bagved. Men det har vi altså ikke engang kunnet få svar på.

Når hr. Lasse Budtz som ordfører fra socialdemokratiet konstaterer en fuldstændig enighed, synes jeg nok, man på den baggrund kan tilføje: om hvad? For det har vi ikke fået ret meget opklaret i denne debat. Det, der er enighed om, er tilsyneladende det lidet konstruktive at afvise alle andre partiers synspunkter, sådan som de kommer til udtryk også i dagsordensforslagene.

Jeg synes ikke, at regeringen – og sådan set heller ikke regeringspartiet – har optrådt med den åbenhed og beslutsomhed, som dette vitale spørgsmål kræver. Hvis regeringen virkelig alvorligt ville satse på en udsættelse af denne beslutning med henblik på at få en pause for at indlede reelle og forpligtende forhandlinger med Warszawapagten og afprøve den forhandlingsvilje, der måtte være til stede dér, var der da intet til hinder for, at den kunne stemme for vort dagsordensforslag, som jo er en beskrivelse af de intentioner, regeringen har sagt den har.

Dermed vil jeg også sige til hr. Steen Folke, at der i en sådan afstemning, som kunne give flertal for vores dagsordensforslag, ville ligge en parlamentarisk forpligtelse for rege-

[Ib Christensen]

ringen til virkelig alvorligt, også med brug af consensus-princippet, at modsætte sig beslutningen nu vedrørende raketterne. Derfor ville det være i alle de menneskers interesse, som i dette land – og det er mange – er imod, at man på det grundlag, der foreligger nu, træffer beslutning om at forcere en kaprustning, som ganske givet vil medføre en tilsvarende yderligere kaprustning østpå, hvis man i stedet for at tage beslutningen nu tager en pause – og der står ikke noget om, hvorvidt det skal være 6 måneder eller 2 år eller 1 år – til at afprøve den reelle forhandlingsvilje hos Warszawapagten. Derfor håber jeg, at så mange som muligt slutter op om vores dagsordensforslag; regeringen burde altså også gøre det.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Da venstre og de konservative har givet udtryk for, at de efter aftale med socialdemokratiet ikke vil stemme for vor dagsorden uanset indholdet, som de er enige med os i, og da vi anser det for vigtigt, at de partier, der står bag forsvaret, er nogenlunde enige, tager jeg hermed vort dagsordensforslag tilbage.

Formanden:

Det af Arentoft (FP) fremsatte forslag om motiveret dagsorden er taget tilbage. Ønsker nogen at optage det? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, er det bortfaldet.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil bare sige med hensyn til de stillede dagsordensforslag, at vi naturligvis vil stemme for det af det radikale venstre stillede dagsordensforslag. Jeg beklager dybt, at regeringspartiet ligesom abdicerer fra ansvaret og ikke vil tage den logiske konsekvens af den redegørelse, som udenrigsministeren kom med. Det må, indtil det modsatte er blevet bevist, opfattes som tegn på, at regeringen heller ikke er villig til at tage den logiske konsekvens, når det kommer til stykket. Det synes jeg nok man skal lægge sig på sinde. Jeg tror, der er nogle, der risikerer at blive – dér var jeg lige ved at anvende et vulgært udtryk, men skal vi så sige – fuppet i denne

sag. Men jeg håber det ikke og skal da bidrage til, at det ikke bliver tilfældet.

Til den af retsforbundet stillede dagsorden vil vi undlade at stemme. Den er udtryk for, at man ønsker at udskyde den foreliggende beslutning. Vi mener, at man ikke under nogen omstændigheder må indføre krydsermissiler på det europæiske kontinent, og derfor kan vi ikke stemme for den af retsforbundet stillede dagsorden.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Stinus (RV) (se foran)

forkastedes, idet 29 stemte for, 130 imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Ib Christensen (DR) (se foran)

forkastedes, idet 5 stemte for, 133 imod; 26 stemte hverken for eller imod.

Følgende forslag var taget tilbage og dermed bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Arentoft (FP) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af:

Forslag til lov om kurstabsfradrag for ældre virksomhedslån.

[Af Maisted (FP) m. fl.].

(Lovforslag nr. L 17. Fremsat 13/11 79).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Ministeren for skatter og afgifter (Hjortnæs):

Det foreliggende lovforslag fra fremskridtspartiet går ud på, at kurstab på udenlandske erhvervslån skal kunne fradrages fuldt ud ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, uanset hvornår lånet er optaget. Forslaget betyder således en udvidet adgang til at fradrage kurstab på de såkaldte finanslån og lån, der er optaget ved emission af obligationer i udlandet, hvis lånet er optaget før 1. januar 1976.